ג'או פה

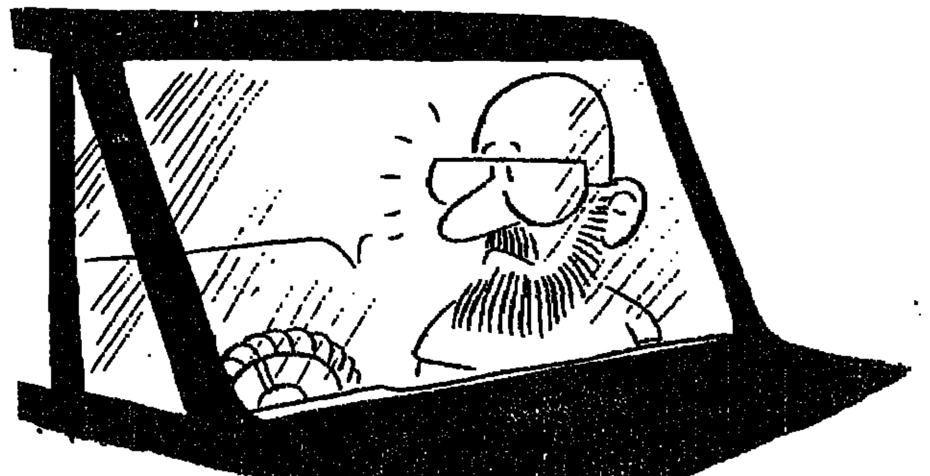

האנגלים דפוקים! יש עוד מקום בעולם שהכל בו הפוך! ההגה של האוטו בצד ימין והנהיגה בצד שמאל של הכביש. אז מחוסר ברירה אני כבר חודש נוהג בצד הלא־נכון.

קפצתי לפאריס ליומיים. היה נהדר, אבל הרגשתי מיד בהבדלי המחירים: האוכל פשוט עולה הון גם הקפה לא זול (אבל זה קפה מפאריס!)

הצרפתים לא רוצים לדבר שום שפה חוץ מצרפתית.

פנקיסטים. המודה המוזרה נפוצה מאוד והטיפוסים האומללים האלה יושבים על מדרגות כיכר פיקדילי ונראים חסרי ביטחון עצמי.

נסעתי לדרום־מערב אנגליה – לקורנוול – מקום נופש שליד האוקיינוס האטלנטי. ניסיתי להיכנס למים. אני חושב שמי הבניאס יותר חמים.

הצליל של העברית מהדהד במוזיאונים, בטירות ובמרקס־אנד־ספנסר. מזג האוויר לא כל־כך נורא. רק 2־3 ימים של גשם בחודש – וזה כיף!

כתובת המערכת:
„על המשמר", רח' חומה ומגדל 2, ת"א
העורך הראשון: בצלאל לב דל
עורך: ישראל זמיר
עורכת משנה: תאיר זבולון
מזכירות: רוני גופר
עיצוב גרפי: ארנון אבני
ביצוע גרפי: שושנה זילבר

הפעם:

כתבות

■ הגרמנים מתחמקים
מר"לים בגרמניה נגד האנציקלופדיה על השואה
מאת אריה פלגי — 8

■ מבט שני
עם זיו בטר שהתעוור בשדה־מוקשים
מאת ורד לוי — 10

■ אבק כוכבים
שיש קולר, מפיץ סרטים מבריק
מאת יואב גינאי — 12

■ החברים של חיים
הג"א או קרבי, זו השאלה בגיל 40
מאת יעל ישראל — 14

■ לבנון בדיר יאסין
מחתרת נגד השילומים וגילויים אחרים
מאת אהוד דור — 18

■ „עומד להרוג גבר"
צ'ה גברה – חיים ואגדה
מאת יהודה צור — 20

■ טופור
הומור של גרזנים
מאת חיים מאור — 28

ראיון

■ קול פלסטין
עם רדואן אבו־עייאש, יו"ר אגודת העיתונאים בגדה
מאת פנחס ענברי — 6

סיפור

■ רקויאם לכלב
מתוך „עניין של זהות"
מאת ג'ון אוארבך — 22

מדורים וטורים

■ הלו חותם — 5

■ שלום בית
מאת חוה יוסף — 17

עודד ליפשיץ – 2; זאב צחור – 2; ג'גו – 2; אלי הכהן – 3; נתן רענן – 3; אבי עפר – 3; מיכאל הרסגור – 4; דינה גורן – 4; אהוד בן־עזר – 4; חיים מאור – 5

■ כל יום
(עיצוב: רחל דביר) — 27־22

■ בשער:
פירוק הטילים, צעד גדול קדימה

מלה רעה

דוגמה אישית

כדי לגבות 1.6 מיליון ש"ח מבית־שערים שלה בנק לאומי מעקלים, שיתפסו את נכסי החברים. בנק לאומי, העומד בראש רשימת הבנקים המרוויחים בשנה זו, זקוק מאוד לכספי החקלאים, גם בימים אלה, כשהמיגזר החקלאי מתמוטט. הוא זקוק לכסף, בין השאר, כדי לשלם את הפיצויים האדירים והפנסיות השמנות לארנסט יפת, מנהלו הקודם, ולחבר מרעיו.

לאחר מהחבורה הזו, שרתפה עמוק את ידיה לכיסי עם ישראל ונטלה לעצמה מלוא חופניים, היתה בימים אלה החוצפה לתבוע לדיון את ההנהלה החדשה של בנק לאומי, שקיצצה את הפנסיה שלו ב־40%, והותירה למסכן פנסיה חדשית של 11 אלף ש"ח בלבד...

בראש וראשונה, התביעה הזו מעידה כאלף עדים על עולם הערכים המעוות של התובע, החושב שהוא זכאי לכל משמני הארץ, גם על חשבון הטלוויזיות שיעקלו לחברי בית־שערים.

ישראל רויך קוראים לאיש הזה, ולמרבה האבסורד — הפנסיונר הזה מבל"ל הוא כיום המנכ"ל של בנק החקלאות, שנועד לעזור לחקלאים!

מובארק עוואד, יו"ר הוועד הפלשתיני לאי־אלימות. למיכאל דקל הוא מפריע.

לקצר את מובארק עוואד

ח"כ מוחמד מיעארי הודיע, בישיבת סיעת הרשימה המתקדמת בכנסת, כי ידוע לו שחוגים מסוימים מתכוונים „לשתק" את ח"כ מיכאל דקל, מהליכוד, בשל תמיכתו בהתנחלויות וברעיון הטרנספר. זה לא קרה. מה שכן קרה, זה שח"כ מיכאל איתן מהליכוד אמר בישיבת סיעת הליכוד שידוע לו שמתכוננים „לשתק" את מובארק עוואד, יו"ר הוועד הפלשתיני לאי־אלימות, לאחר שלא גורש עד כה מישראל.

לעיתונאי שניסה להבין מה זה בדיוק „לשתק", אמר ח"כ איתן שמדובר בפעולות מסוג התנקשות בראשי הערים הערביים.

ח"כ איתן סומך על חסינותו ולכן אינו מתכוון להודיע לגורמי הביטחון מי הם אלה שרוצים להתנקש במובארק עוואד, למרות שזהותם ידועה לו.

איש לא תבע להסיר את חסינותו של ח"כ איתן. כדאי לזכור שאת חסינותו של מיעארי הסירה הכנסת בגלל נאום תמיכה תמים באש"ף, שלא כלל מלה אחת בזכות טרור נגד אזרחים, ורק הבג"צ ביטל את הסרת החסינות!

ח"כ איתן חושב, משום מה, שחיפוי על קשירת קשר לפשע פלילי חמור הוא חלק מפעילותו כחבר כנסת. כנראה שגם ועדת הכנסת חושבת כך, אחרת היתה מעלה מייד את הצעתה להסרת חסינותו.

מדוע שהוועדה הנכבדה תחשוב אחרת? הרי מדובר, בסך הכל, ברצח ערבי מהשטחים שמטיף לאי־אלימות!

על כנפי הרמייה

השר ארנס היה מעורב עד מעל לצוואר במסכת ההונאות ודיווחי הכזב בפרשת ה„לביא". כשבוטל הפרוייקט, הופרחו הכזבים האחרונים. הפחידו אותנו בפיטורי כפייה המוניים של עובדי ה„לביא" ובסכומי עתק, מיליארד דולר ויותר, שיידרשו למימון עלות סגירת הפרוייקט. גם כאן ארנס היה בין מהלכי האימים, ואף התפטר מתפקידו עקב ה„אסון" הצפוי למדינה בעקבות החלטת הממשלה. גם הכזבים האלה הופרכו: מתברר שעד היום פרשו מרצון 1750 מעובדי ה„לביא", ועלות הסגירה אינה עולה על תחזית משרד הביטחון, שתמך בביטול התכנית המגלומנית: 400־350 מיליון דולר.

בימים אלה מציעים את ארנס כמועמד לראשות מערכת הבחירות של הליכוד. בדרך כלל תעמולת בחירות אינה סובלת מאמינות יתר. אם ארנס ייבחר לתפקיד זה, אפשר לצפות ל„שיאי־אמינות" חדשים בתעמולת הליכוד בבחירות הבאות...

● **עודד ליפשיץ**

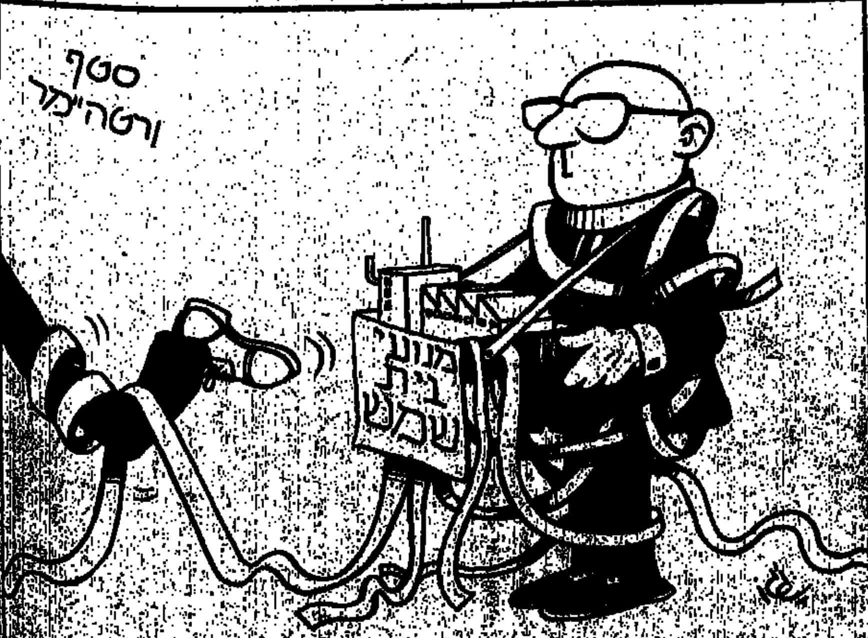

עם סגולה

קונגרס ציוני אחד

יום שישי במושב חצבה, בערבה. העונה הבוערת, כולם עסוקים בחקלאות. חלק קוטפים עגבניות, עגבניות יפהפיות, חלק מובילים את העגבניות שנקטפו לקבורה. חלק קוטפים פומליטות – שנה ראשונה של פרי, חלק נערכים לעקירת הפרדס הרענן. לאף אחד אין הסבר לכשלון. בערב, אצל משפחת פורת, קרוב ל־20 שנה בערבה, אני תוהה על משמעות הציונות. לא מדברים על זה. נושא השיחה הוא מה אפשר לנטוע במקום המנגו. השאלה אם ישתתפו בקונגרס הציוני הל"א, המתכנס השבוע בירושלים היתה נחשבת לבדיחה. מה פתאום? מי יקטוף את העגבניות?

נגיד שאסתרקה פורת, חקלאית מצליחה, תואר ראשון במקרא והיסטוריה, שני תוארים בפסיכולוגיה, לימודים בעת הנסיעה הארוכה באוטובוס, בין חעונות בערבה, נגיד שהיתה רוצה להיבחר כצירה לקונגרס, האם היה לה סיכוי? הרי היא הכי ציונית שאני מכיר. התשובה היא לא. מי נבחר? מה הקריטריונים הנדרשים מציוני כדי שיהיה לו סיכוי להשתתף בקונגרס? לקונגרס הציוני הלא נבחרו רק עסקנים פוליטיים החיים מעסק הפוליטיקה.

בזמן בו יתכנס בבנייני האומה בירושלים הקונגרס הציוני הלא, יתכנס בגבעת רם הסמוכה קונגרס ציוני כך הוא מתקרא בנוסח. להביא קצת קונגרס ציוני מגשים, אילו עמדה לרשותו מערכת יחסי הציבור המקצועית של הקונגרס הלא, איזה קופירייטר מציע שם יותר תקשורתי לחברה העומדים מאחרי העניין [illegible] לעצמם, תמורה, הוא היה מארגן כמה גימיקים כדי לעורר אליהם תשומת לב והיה מציע להם לא לחתרכז כל כך בתוכן הדיונים וברמתם אלא בעיתונות. אבל הם סבורים שהארץ הזאת לא יכולה להיבנות מגימיקים. לכן בכל זאת „ציונות מגשימה".

מה שיקרה צפוי. הקונגרס הציוני הלא,

תאורה
לתפיסה ציונית מקורית

יקיים דיונים של כלום ברמה כנ"ל. האירועים החשובים של הקונגרס הלא יצטמצמו לקבלות הפנים המפוארות וארוחות ערב עשירות בסטייל ואחר כך הכי הכי חשוב – חלוקת התיקים וטובות ההנאה. בקונגרס המגשים אין תיקים לחלוקה. אלו שיבואו יסמלו בכינוסם בירושלים שהרעיון הציוני לא התחיל בדולצ'ין ולא יסתיים בלווינסקי, שהציונות זה משהו מחוץ לנסיעות של עסקנים לאמריקה. אגב, משתתפי הקונגרס הזה, ישלמו עבור ארוחות סטודנטים שיאכלו במנזה מכיסם הפרטי ויחזירו ימי עבודה.

הכנסון התמים הזה לא ישנה שום דבר לגבי חלוקת עוד חדוב של מפת שליחויות לגולה האמריקנית. מי שנסע עד כה הוא שיסע בעתיד. משתתפיו לא יגיעו עד לפרס שמור דולצ'ין. מי שמתחסד בהם היום יעשה זאת לחנאתו גם מחר. הקונגרס הציוני המגשים הוא בסך הכל הפגנה המיועדת לאסתרקה פורת ולחבריה בחצבה, הקוברים את עמלם, שהתנועה הציונית מיתה פעם משהו אחר. היא יכולה להיות משהו אחר. היא מוכרחה להיות משהו אחר.

● **זאב צחור**

מלה טובה

לעורדך אני בא

„שלום עכשיו" אינה היפהפייה הנרדמת, אלא הנסיך הלוחם

שתי כותרות תרם עיתוננו ביום ו' האחרון לנושא „שלום עכשיו":

● אחת חמה, ראשית, ממש עם סגירת הגיליון: „מובארק עוואד הכריז אמש בכנס שלום עכשיו בת"א: קבוצה של יהודים וערבים תכבול עצמה היום בשלשלאות לארץ הזו...", ובגוף הידיעה מסופר על הכנס, על השתתפותו של מובארק עוואד, על ההד התקשורתי הרב. והיודע יוסיף גם שהיוזמה לאקט המחאה של הכבילה באה מ„שלום עכשיו", ותמיכת התנועה במובארק, שריגשה אותו מאוד, תרמה להחלטתו להיאבק עד הסוף כנגד הגירוש.

● ואילו ב„חותם" מצאנו רשימה בה מספיד עודד ליפשיץ, עיתונאי־לוחם מחונן, את אותה תנועה עצמה — ואין הוא יחיד; גם במוסר החינוכי שלנו אומר לי חניך בתמימות „אבל אחד מפעילי מפ"ם אמר לנו ש„שלום עכשיו" מתה, וצריך לעשות לה קבורת חמור" — ואילו לא היתה מפ"ם גם מפלגתי־שלי, היה מתבקש לפתח כאן את נושא זורקי האבנים הגרים בבית זכוכית...

בהספדים ל„שלום עכשיו" אין כל חידוש. הם נשמעו למחרת קמפ־דייוויד ובתקופה ארוכה של תרדמה — עד ששוב הובילה התנועה את המאבק הציבורי נגד ההתנחלויות, האביב של אריק בגדה (זוכרים?), נגד ההכנות למלחמת לבנון (בעיקר כמשבר הטילים). הם נשמעו שוב ערב מלחמת לבנון ובתחילתה — ונגנזו בהפגנות העצמה האדירות מכולן של מחנה השלום, שסייעו לרסן את המלחמה המטורפת ולהדיח את אריכליה, אבל יותר מזאת — שמרו בלבנו (ובלב העולם הנאור) את האמונה בדמותה האמיתית של ישראל: היפה, ההומניסטית, שוחרת השלום. לאחר הנסיגה מלבנון, כשהתנחלויות חדשות חדלו מלקום, שוב הוספדה התנועה. וכשנצנץ ברל סיכוי לשלום ביוזמת הוועידה הבינלאומית, שוב צעדו אלפים ברחובות ירושלים והעיתונים מלאו ב"come-back" של „שלום עכשיו". אבל המהלך הזה הוקפא, וההספדים שוב נישאים ברמה, עד הפעם הבאה...

אלמנטרי, עודד ידידי. הנסיכה הנרדמת אינה „שלום עכשיו", כי „שלום עכשיו" אינה מפלגה או קבוצה. „שלום עכשיו" היא הפינה בנפשנו שאינה מוכנה להשלים עם המלחמה הנצחית, עם העוול שבהיכבוש, עם הכיבוש המשחית. וכשציפור הנפש ישנה — כך בך, בקולקטיב של ישראל ההומניסטית — לא החלפת כותרת תעיר אותה, ולא הכרזה על מות תנועה אחת כדי להקים תנועה אחרת, שהיא אותה אחת בעצם. אולם כשפינה זו בנפשנו מתעוררת, יש לה כתובת — „שלום עכשיו".

הרי זה אחד ההישגים הגדולים של הסכם השלום עם מצרים (שאנו כה מרבים להמעיט כיום בערכו): האמונה ביכולתנו להשיג את השלום, אשר שימשה מניע עיקרי לפעולה, תחת הכותרת „שלום — עכשיו". ואין זה דבר של מה בכך — בעשור הראשון לכיבוש לא היה לנו מקום להפנות אליו את תחושותינו ולתרגמן למעשים; כך התמצנו את השעה בה היה עדיין קל יותר לוותר בשטחים, ולבלום את גוש אמונים כשרק הופיע. עכשיו הכתובת נמצאת. כן, גם היום. בלויד ג'ורג' 6, בירושלים. ובבצלאל יפה 7, פינת אחד־העם (מוכר מאיפשהו?), בתל־אביב, כל יום ב' ב־20:30. מי שלא בא לשם, לא יבוא היום גם למקום אחר. גם אותך לא ראינו שם, עודד, והרי אתה מוזמן לפעמים לת"א.

לא קל לפעול ביום־קטנות, גם כשכולנו יודעים שברקע מתרחשים תהליכי השחתה הצופנים את חורבננו. „שלום עכשיו", ומפ"ם, ור"צ, ואחרים, קוראים בכל הכוח — ואם באים לקריאה כמה עשרות, ולא מאות־אלפים, מה אז? להחליף את העם? או להמשיך לקרוא עד שיתעורר? — מן הסתם לא מקריאותינו יתעורר, אלא מתוקף המאורעות, ובכל זאת עלינו המלאכה להשמיע הקריאה.

בחצי השנה האחרונה קיימה „שלום עכשיו" פעולות חשובות, גם אם לא תמיד זכו בכותרות, וגם אם ההמונים לא באו (והם לא באו — ולא היו באים — גם לשום מקום אחר): סיוע לעצירת כהנא ברמת־עמידר, מפגשים עם פלסטינים — גם בדהיישה הקשה לגישה של היום, הפגנה בחנוכת כביש חוצה־שומרון, הפגנה מול שרון כשנאם באוניברסיטה, ציון עשור לביקור סאדאת, סיוע למובארק עוואד במאבקו... אתה מציע לקדם את רעיון המפגש של אישים מקשת רחבה בישראל עם אש"ף במוסקווה? בוא אלינו וסייע להרים את זה, עורדך תבורך (אגב, נשקול את הרעיון גם אם לא תבוא לתת כתף). ואם הפניתי את כל קריאותינו לעודד ליפשיץ, כי נתן ביטוי נאמן לתחושה רחבה בקרב ותיקי המאבק לשלום, הרי הן מופנות בעיקר אליך, כל הקורא/ת שורות אלה: בוא/י לעזור, כי הזמן קצר.

אכן, מה שנראה במוות קליני לצופה העייף, שכבר חדל מלנסות ולפעול, אינו אלא תרדמה זמנית — לא של „שלום עכשיו", אלא של נכונותנו לפעול למען השלום. לכשתתעורר זו בעצמה מחודשת, לא יישאל כלל לאן ללכת, כי כבר עשר שנים כולנו מותגים לכך: לכיכר מלכי ישראל, להפגנת הענק של „שלום עכשיו".

● **אבי עופר**

רשות דיבור — לדוד קרצ'מר מרצה למשפטים באוני' העברית

„לעיריית ירושלים אין סמכות"

השבוע פסק בית משפט המקומי בירושלים פסיקה חשובה ביותר. למעשה ביטלה השופטת את כתבי האישום שהגישה העיריה נגד מפעילי בתי הקולנוע שהקרינו סרטים בלילות שבת בניגוד לחוק עזר עירוני האוסר לעשות כן. השופטת פסקה שלעיריה לא היתה סמכות או סבירות לחוקק איסור שכזה.

מה הן סמכויותיו של בית משפט מקומי והאם פסיקתו של בית משפט בירושלים חלה גם על ת"א או חיפה?

בית המשפט המקומי פועל כבית משפט שלום. בית משפט השלום דן בעבירות פליליות. בית המשפט המקומי דן בעבירות ובענייני חקיקה במגזר הלוקאלי. למשל, עבירות בנייה, הפרות חוקי עזר וכו'. אשר לשאלה השנייה, בית משפט מקומי בירושלים מחליט רק בעניינים של ירושלים. פסיקה בבית משפט כזה לא מחייבת ולא מנחה בית משפט מקומי בכל מקום אחר בארץ.

האם אני, כאזרח, יכול לתבוע את העירייה בבית משפט מקומי?

לא, העירייה או הרשות היא התובעת הטיפוסית, שכן מדובר בדרך כלל בהפרות של חוקים מקומיים.

אשר לפסיקה עצמה, האם להערכתך יש אפשרות לערער על התוצאות בפני בית המשפט המחוזי?

עדיין לא למדתי את החלטת בית המשפט על בוריה אבל אני מניח שבמצב עניינים זה, מכיוון שאין כאן הרשעה, אלא ביטול מלכתחילה של זכות העירייה לחוקק חוק מסוים, הרי הדרך היחידה העומדת בפני העירייה היא לפנות לבג"צ.

● **אלי הכהן**

חורבן

מאה שערים ובית

בית שערים היא פרשת המים של חורבן ההתיישבות

המאבק האלים שאליו נצרכו להזדקק החברים במושב בית־שערים, נוכח סכנת עיקול מצד בנק לאומי היא עוד קטע בקו פרשת המים של חורבן ההתיישבות. העובדה שבנק לאומי שייך לסוכנות היהודית לישראל ולא לארונים ארנסט יפת או בינו צריק, אינה מורגשת כאשר בהתיישבות עסקינן. חמור עד מאוד כי לא נשמע דבר מפיו של מתתיהו דרובלס, איש „חרות" המכהן כאחד משני נגידי הבנק.

שכן דרובלס הוא — לפי שעה — אחד משניים גם כראשות המחלקה־התיישבה להתיישבות של הסוכנות היהודית לישראל, ואני זוכר היטב את הראיון הרדיופוני שהעניק ביום היבחרו לנגיד הבנק בתוכנית הכלכלית של „קול ישראל" (כאשר עדיין נשמע על גלי האתר) הבהיר כי לאחר הבחרו, לא רק שלא ישובו שיטות ניהול כבעבר, אלא הבנק ישוב אל ייעודו לסייע לציונות המגשימה. שכן, זהו טעם הקיום של אוצר התיישבות היהודים: הגוף הממנה את ראשי הבנק ואמור לפקח על מחלכיו.

ואם נוסיף לכך חן את כותרת השבוע: „הסדר רביד מת" מפיו הנרגש של ד"ר שמעון רביד, יו"ר הוועדה להסדר חובות המושבים וגם את תוכן דבריו בוועדה הכלכלית של ה„עבודה", ניטיב להבין כי בית־שערים הוא משל ונמשל לנגיסה ולנגישה של הבנקים בהתיישבות העובדת. ד"ר רביד הוא בר־סמכא שקשה להטיל דופי ביושרו האינטלקטואלי ובידיעתו את חומרת המצב. הוא הצליח בשני תפקידיו הקודמים בסוכנות: מנכ"ל מחלקת ההתיישבות ומנכ"ל המחלקה לכספים שלה. גם כלכלה וגם התיישבות אינם רק קרובים ללבו, אלא הם גם מרשא ונושא למומנותו.

ובאומרך השבוע: היערך אשראי למושבים יהפוך רבים מהם לפרוייקט של שיקום שכונות, אזי גם הפרוייקט הזה מוכר לו מנסיון עבודה. כדבר אחר ראוי לחלוק עליו, באומרו כי „מה שאירע מבית־שערים הוא סימפטום של חוסר־רצון לשלם חובות", אזי ראוי לשאול: אילו חובות ולמי, כמה קרן וכמה ריבית של מאה שערים ואף יותר. אם הבנקים עושקים את החקלאות העובדת וערבות מדינה ניתנת רק לגרה המערכית, אזי ראוי להבהיר כי קו פרשת המים חוצץ גם בין התיישבות של אמת לבין ההתנחלויות נוסח „נופים" ו„חמש דקות מכפר סבא".

● **נתן רענן**

ההיסטוריה צעירה תמיד

מיכאל הרסגור

פאר היהדות

בסוף השבוע שעבר היתה לי התגלות. ראיתי אדם אחד אבל שמו לגיון. ראיתי רבבות צעירים, מכל הדורות, המוכנים להקריב את נפשם על מזבח היהדות, כלומר להילחם לאמת, ליושר, להגינות, למען האדם באשר הוא אדם.

היה זה בערב שבת, כשבוע שעבר, בקיבוץ מעברות, בו מתגוררת משפחתי. הוזמן אורח צעיר, צביקה שוהם, צבר מקיבוץ עין־שמר. אלא שהקיבוצניק מעין־שמר נולד בבני־ברק. הוא אותו בחור־ישיבה אשר חזר בשאלה, כלומר חזר למוטב. כבודו — הגדול והטהור, במקומו מונח. הוא היה מרכז הערב. אולם מאחר שמקצועי הוא חקר העבר והעברת ממצאיי לתלמידיי, אורה ואתוודה ולא אבוש: לא רק את צביקה ראיתי, אלא דורות־דורות של צעירים יהודים נלהבים לחיי מוסר ולחיי־אמת, אשר מאז חיווי הבאלחי, במאה ה־9

ברוך שפינוזה, חבר של צביקה

לספירה, ועד אחרון בחורי־הישיבה, התעוררו, למדע ולמצוות הומאניסטיות בימינו אנו, העלו מעלה־מעלה את דגל היהדות שהוא דגל המרד בשקר.

אכן, עם נבחר אנו, ובזאת הנני מאמין בכל נימי נפשי. עם נבחר, לא על ידי סאנטה־קלאוס החרדי, הפרימיטיבי והברוטאלי, אלא על ידי גורלנו ההיסטורי, שאין שני לו בקורות העמים. מאז שאותו נסיך מצרי, מוסיס (משה בעברית), כפי שהראה היהודי הגדול זיגמונד פרויד בספרו אשר יצא ב־1939, הצטרף לעם העבדים המושפל אותו שיחרר ממלכות קרוביו, מצרים הפרעונית — אנחנו הספינקס של המין האנושי. אנו משיבים בחומרה לשאלות אשר אולי נשאלו בקלות־דעת. אנו הענקנו לעולם את פאר השגיו המוסריים, את עשרת הדברות, את ה„לא תרצח!" את יום המנוחה השבועי, את המונותאיזם שהיה בזמנו גם הכרזה באחדות המין האנושי, את הנבואה החברתית, המהפכנית והמוסרית, וקארל מארקס אחרון הנביאים, עד עתה.

אין נצרות ואיסלם ללא בסיס היהודי, כפי שאין מדע מערבי עכשווי (כולל המדע הסובייטי, הסיני או היפאני), ללא מצעד המדענים היהודים, אשר זכו או לא זכו בפרס נובל. גאלנו את העם מיאוש עם הרעיון המשיחי, עד שזכינו במשיח גאולתנו, בנימין־זאב הרצל החילוני.

כבוד להיות יהודי, וכבוד להצטרף ליהדות, למרות מאמצי הסוכנים הקאתוליים הקוראים לעצמם הרבנים הראשיים והמנסים לדלדל ולהקטין את העם היהודי. אינני יכול להוכיח שהרבנים הראשיים מקבלים אתנן מן האפיפיור, אבל הם מתנהגים כאילו כן קיבלו. יחסם האנטישמי כלפי יהודי אתיופיה יוכיח זאת בעליל.

והנה יושב צביקה שוהם בקיבוץ מעברות, שקט, אדיב, אירוני, בוטח בעצמו, עילוי, דרכו מתמשכת המסורת היהודית, מסורת המתייסרים, המפקפקים בשקר המקובל, ולבסוף משתחררים — כפי שהרצל כותב על עצמו שהגיע לגילוי תורת הציונות בגילוי האנטישמיות בתרבותית שבמדינות, ובצלילי „טאנהאוזר" לריכארד וואגנר, גם הוא יהודי כנראה. צביקה גם הבריא הרבה ממאזיניו (לא היו שם חברי קיבוץ בלבד, אלא גם אורחים מבחוץ), ואותם אורחים שאלוהו שאלות, כהן שידבבו הערות על עומקם הנפשי של לומדי התלמוד, ועל רוח דליון של המשכילים בימינו. והתשובות הצעירות והרעננות ניפצו את גוסף העשן אותו העלו קיצוני הקנאים. התשובות של צביקה הראו שמדובר בעולם טפיל ופרימיטיבי, הרועד כולו מפחד הגהינום (הבלתי־קיים) והשואף (על ידי פרזיטיזם) להגיע לגן־העדן (הלא קיים). גברים חסונים לומדים תלמוד משחרית עד מעריב, משתמטים מן השירות הצבאי ומקוימים על־ידי מסי הישראלים העובדים והמשרתים בצבא. כל עם נורמאלי היה מורד נגד אריסטוקראטיה בלתי־מועילה ונצלנית זאת, כפי שמרדו הצרפתים ב־1789 והרוסים ב־1917. זה יבוא גם בישראל, אם נתחיל לא להתחשב במליצי היושר של האצולה הפרזיטית הזאת, מליצי־יושר השורצים בליכוד, וגם בעבודה ואפילו במפ"ם. ושמענו מפי העילוי סיפורים מסמרי־שערות של השב"כ החרדי, הארגון „יד לאחים", הדומה למודל השב"כי בכל — אם כי, עד כה, מחוץ לרצח בשרשרת. אבל מי יודע מה טומן העתיד?

צביקה שוהם ישב במועדון הקיבוץ של השומר־הצעיר, ודיבר בשקט ובנועם, והוא כולו נס חי, בשורת העתיד, נחמת ישראל. קודם לכן קראתי את עיתוני השמצה של קנאי בני־ברק, המאשימים אותו בשאיפה לחיים קלים. והוא, שחדל לקרוא זוהמה מודפסת זאת, אמר שחיי החרד קלים ופשוטים, הכל לעוס מראש, ואין שאלות ואין חיפוש אמת, שעה שהחיים החילוניים, חיי העצמאות האישית, חיי האחריות והחיפוש המתמיד, הם קשים — אם כי אלה ורק אלה חיי חופש וכבוד. בקיצור — עבודות רוחנית מזה ומאבק לאנושיות האדם מזה.

שאלתיו: „האם שמעת על בחור ישיבה אשר דמה מאוד לך, ועשה מה שעשית, וקראו לו ברוך שפינוזה?"

השיב: „זהו חברי הטוב!"

הרגשתי עד כמה שנינו, וכל החברים באולם, יהודים טובים, נאמנים למסורת החילונית הגדולה של היהדות. טוב להיות יהודי. הרגשתי בבית. כפי שאמר אחד הלוחמים הגדולים לחופש ולצדק שהושפע עמוק מן התנ"ך: „האמת תנצח!" אכן. כמה פאר ביהדות!

תקשורת

לנבוח כחוק

„בית המשפט המחוזי בחיפה קבע כי גם כלבים חייבים לשמור על שקט, כמתחייב בחוק כנוביץ" (הארץ, 19.11.87)

מאז שנודעה ברבים פסיקתו של השופט הנכבד מחיפה בעניין חובתם של הכלבים לנבוח כמתחייב על פי חוק כנוביץ, אני מלאה חשש ודאגה. וכל כך למה? משום, שכידוע, העיתונות אף היא משולה לכלב, ולי־תר דיוק לכלב שמירה של הדמוקרטיה, וכפי שהדברים נראים אצלנו כאן ועכשיו, יש מקום לחשש שמישהו יעלה על דעתו לחייב גם אותה לנבוח רק על פי מה שמתחייב מן החוק, ואז יהיה רע מאוד. כי זאת לדעת: חוקי העיתונות במקומותינו הם ארכאיים ומגבילים ביותר. רובם הם פרי חקיקה מנדטורית שנועדה, בשעתה, להגביל את חופש פעולתם של עיתוני „הילידים" — בעברית ובערבית, להצר את צעדיהם ולהבטיח ביקורת הדוקה על המתפרסם בהם, באמצעות צנזורה בטרם־פרסום וסמכויות ענישה מרחיקות־לכת ביחס לדברים שכבר ראו אור.

כך, למשל, על־פי פקודת העיתונות משנת 1933 „כל אדם המדפיס או מפרסם עיתון בטרם נתקבל רשיון בעדו... או לאחר שבוטל הרשיון של העיתון או שנראה כמבוטל... ייאשם בעבירה ויהא צפוי למאסר שישה חודשים ולקנס... ורשאי בית המשפט לצוות ולתפוס ולהחרים כל העתק של העיתון שנדפס ופורסם כאמור". כמו כן, על פי אותה פקודה, „רשאי שר הפנים למסור התראה לבעל כל עיתון או למו"ל של כל עיתון... שחומר מסוים המופיע בעיתון עשוי, לדעת שר הפנים בשאלת הפסקת הוצאתו של העיתון..."

סמכויותיו של הצנזור הצבאי ביחס לעיתונות, על פי תקנות ההגנה (שעת חרום) משנת 1945 רחבות אפילו יותר. למעשה נתון בידיו שיקול־דעת מוחלט. וכך, בין היתר, נאמר באותן תקנות: „הצנזור רשאי לאסור בצו בדרך כלל או במיוחד, לפרסם חומר שפרסומו היה עשוי, או עלול להיות עשוי, לפגוע, לדעתו, בהגנתה של ישראל או בשלומו של הציבור או בסדר הציבורי".

קשה להסביר את השאננות המתמשכת נוכח קיומם של החוקים הללו. אחת הסיבות לכך היא שהם מופעלים רק באורח חלקי מאוד ביחס לעיתונות העברית. הצנזורה הצבאית, לגבי רוב העיתונים, פועלת מכוח הסכם בין צה"ל לוועדת העורכים והיא מוותרת בכך, אבל רק למעשה, על רוב הסמכויות המוקנות לה בחוק. אשר לפקודת העיתונות — כמה מסעיפיה היותר מגבילים אינם מופעלים למעשה, מאז ראשית שנות החמישים, בעקבות פסיקה של הבג"צ. אך, כמו שיודעים כולנו, אין החוקים הללו בחזקת אות מתה, והם מופעלים גם מופעלים ביחס לעיתוני מזרח ירושלים, וגם, פה ושם, לגבי עיתונים שאינם שותפים להסכם הצנזורה.

הצרה היא שבשלב זה, לא יהיה זה מן התבונה ליזום מהלכים להחלפתה של החקיקה המנדטורית שכן, ספק גדול הוא אם הכנסת, בהרכבה הנוכחי, תוציא מתחת ידה משהו טוב ביותר. על כן מוטב, כנראה, שלא לעורר כלבים נמים מרבצם. והכוונה, כמובן לכלבים אחרים מאלה שעליהם דיברנו בהתחלה)

אחת התוצאות היותר מסוכנות העלולות לצמוח משביתת עיתונאי רשות השידור היא שהממשלה תאלץ אותם לנבוח כחוק. לאמור, על־פי הפירוש שנותן השלטון למה שנאמר בחוק רשות השידור שלפיו הרשות תבטיח כי בשידורים יינתן מקום לביטוי מתאים של השקפות ודעות שונות הרווחות בציבור ותשודר אינפורמציה מהימנה" והלוואי שאתברה.

● דינה גורן

שורשים

אם חקלאות אין כאן — גם מולדת אין

בלי חקלאות אין עתיד לעם ישראל בארץ־ישראל

גדלתי במשפחת חקלאים בפתח־תקווה, איכרים מדורות; עוד לפני בואם ארצה, בשנת 1875, עסקו בעבודת־האדמה בהונגריה, בשנות השישים של המאה ה־19.

לא המשכתי בחקלאות. היה בי משקע „תורשתי" של אכזבות. באחת התקופות הקשות הפסיד אבי את חלקת האדמה שלו. הוא נעשה שכיר, ניהל פרדסים, נטע כרמים, המשיך להיות חקלאי בכל רמ"ח אבריו, אבל — תמיד אצל אחרים. פעם ניסה לחכור חלקת־אדמה ולגדל תוצרת משלו — הפסיד את כספו ושנים שילם משכנתא. תהפוכות מזג האוויר, מחלות הצמחים, צניחת מחירי הפרי והירק, כל אלה אכלו את לבו וחרצו את פניו גם כאשר ניהל עבודות חקלאות אצל אחרים.

אני, מילדותי, הבנתי שחקלאות היא מקצוע לא בטוח, קשה ומשעבד. פניתי לדרך אחרת, שהיתה מנוגדת, בעצם, לכל מסורת המשפחה החקלאית שלי. שנים נחשבתי ל„פרויט". בחור שרוצה לעסוק בכתיבה בלבד: מקצוע „תלוש", „גלותי".

חלפו שנים רבות. המשקע נשארו כשאני קורא, רואה ושומע על הרס החקלאות העברית, אני מרגיש אשם — כאילו חיי ה„קלים", מקצועי שאינו תלוי במזג האוויר ובשאר פגעי הטבע — אינם אלא בריחה מן הדרך שהייתי צריך בעצם ללכת בה — להמשיך להיות חקלאי, במושבה במושב. אדם עובד, שורשי, מרוב לקרקע, יצרני. זה החלום שהביא את אבות־אבותיי ארצה והציל מגורל מרבית יהודי הונגריה במלחמת העולם השנייה.

ישנן סיבות רבות לתהליך ההרסני העובר על החקלאות העברית. היותנו מדינה דו־לאומית המוכססת יותר ויותר על עבודת־כפיים ערבית. תעתועי הבורסה, התוכנית הכלכלית. הדולרים הזולים הבאים מאמריקה ווהדולר. נמוך־השער שעל פיו משלמים לחקלאי הישראלי עבור תוצרתו. התקופה שבה רצו, ועדיין רוצים, להיטיב עם העם — אך את החשבון פורע החקלאי, לא הבנקאי ולא הפוליטיקאי.

תהיינה אשר תהיינה הסיבות, צריך לומר בגלוי — אם יש די כסף למלא את הארץ בהתנחלויות דה־לוקס ושכונות־פאר בלב הגליל; להחזיק ישיבות חרדיות מאוכלסות בבטלנים ובפורעים החיים על חשבון העם היהודי והמדינה ומבזים אותה ואת הציונות לקיים מנגנונים מנופחים הדואגים קודם־כל לעצמם; לנהל פרוייקטים תעשייתיים ומלחמות מיותרות העולים מיליארדים — אם כל הפרויקטים הללו ואולי גם אני בתוכם — יחיו, ורק החקלאות העברית תמות — כי אז רע ומר העתיד הנשקף לעם ישראל בארץ־ישראל.

● אהוד בן עזר

הלו... חותם

על שתי שגיאות

ב„שיחות עם חנן פורת" מאת עמירם כהן („חותם", 13.11.87) מסופר מפי חנה טבנקין „על חוויה שעברה על אביה — יצחק טבנקין — בכלא בברית המועצות". אך י. טבנקין מעולם לא ישב בכלא סובייטי. מדובר, כמובן, על בית כלא ברוסיה הצארית.

הסיפור היפה על „מעילו של היהודי" — האומנם ניתן להמשילו ל„ארץ־ישראל השלמה"? האם גם לגבי „המעיל היהודי" הזה אין לתושבים הערבים שום זכויות, ו„אסור גם לדבר על כך... לא לשמוע, לא לדון ולא להציע"?

חנן פורת רוצה ללכד את היהדות החרדית עם החבר"ה מעין חרוד מסביב לתפיסה זו של „מולה שלי" ולעקרון של „שלמות הארץ". אך השקפותיהם של הוגי הציונות ומנהיגיה (הרצל, אחד העם, וייצמן) ושל אבות תנועת העבודה הציונית — לגבי השאלה הערבית — היו שונות בתכלית מאלו של „גוש אמונים". ואשר ליהדות המסורתית — הרי נביאי ישראל וחכמיו בימי קדם העריכו הרבה יותר מן השלמות הטריטוריאלית של מולדתם האהובה את השלמות המוסרית והחברתית של העם, את ערכי השלום והאחווה. הרחוקים מגישתו של חנן פורת בראיון זה, מתודעתם וממעשיהם של חבריו ב„גוש" וב„מחתרת".

באותו גליון של „חותם" קובל פרופ' מיכאל הרסגור על שלא צוין יום מלאת 70 שנה למותו של בריל בורוכוב. כידוע יום פטירתו של בורוכוב הוא ה־17 בדצמבר. הרי שעוד נותר זמן מספיק כדי לציינו כראוי, ואינני בטוח כלל, אם העתונות שלנו, ולא כל שכן המוסדות הממלכתיים וההסתדרותיים, ימלאו את חובתם כלפי מחוללה של הציונות הפועלית. יצוין, כי בורוכוב אף פעם לא כינה את עצמו, ולא נתכנה ע"י אחרים, בשם „ברל", אלה „בר" בלבד, וברוסית — בין חבריו — „בוריה". אגב, גם ב„אנציקלופדיה העברית", ברשימה של ידיד נעוריו וחברו למפלגה, נשיאה השני של ישראל יצחק בן צבי, נפלה שגיאה חמורה — בה נמסר, כי בורוכוב נפטר ב־1919.

דניאל בן נחום
בית זרע

„שלום עכשיו" חיה

בתגובה לכתבתו של עודד ליפשיץ (חותם מס' 47, 20.11) „שלום עכשיו" הספד. העובדות הן נכונות. את „שלום עכשיו" הפסיקו לשמוע, אבל לא הייתי קובע שצריך להגיד עליה קדיש. עובדה נוספת צריך להגיד — יש במחנה השלום, בקצוות ובשוליים הדקים ביותר, דעה כי הדרך לשלום עוברת דרך ראש המחבלים ערפאת. האמת היא שזוכרונו של מחנה השלום תומך בקידום המו"מ דרך ועידה בינלאומית (כל מדינה ערבית באיזור שתצטרף — תבורך) כאשר הגורם הדומיננטי במו"מ והשותף להסכם הוא המלך חוסיין. אין כל התנגדות לכך שחוסיין יביא גורם פלסטיני למו"מ מפני שהפלסטינים הם גורם מרכזי בירדן. על־כל פנים להגיד היום שאין ל„שלום עכשיו" כיום סיכוי להתעורר זו טעות. הפוטנציאל קיים (אמנם רדום), הדרך לעורר אותו ברחיפות היא תמיכה כספית ועידוד הגורמים הפוליטיים כמפ"ם, כעבודה וכר"ץ, וזאת כמנוף לרחיפת הוועידה הבינלאומית לשלום באיזור.

אורי שדה
חיפה

שליטה בשרידי הרחם

שמחתי לראות את הכתבה הגדולה („חותם" 13.11.87) על „כוהנת מיחור". ונאה שורגש, כי אני גיליתי את השיטה העצמאית לשליטה בשרידי הרחם. תודה על כך.

עם זאת, שתי הערות עיקריות: אחת — השיטה שלי לא נרשמה בשום „ספר הטריקים" שאינני יודעת על קיומו, אם בכלל. „סדרת התרגילים הגורמים וסת וביוץ" נרשמה על־ידי „מרכז המחקר והמידע" של משרד האנרגיה והתשתית, בתל־אביב־יפו ב־1972. כן נרשמה השיטה ב„ארגון הבריאות העולמי" של או"ם בג'נבה וכן בוושינגטון די.סי. ב„מרכז להגבלת הילודה". למרבה הצער, הארגונים לתכנון המשפחה והדרכה המינית בישראל לא התעניינו עד כה בשיטה זאת.

במוסדות אחרים לחינוך גופני, מלמדים מדי פעם את השיטה, לא תמיד מן המקור.

הערה שנייה: השיטה המקורית והעצמאית הזאת, תואמת מחקרים אנדוקרינולוגיים בנוגע להשפעת תנועות חיצוניות על פעולות הורמונליות פנימיות.

אני מעוניינת ללמד מורות מוסמכות לחינוך גופני כדי שהשיטה תופץ ביותר שאת.

אביבה שטיינר
כפר־סבא

*הכתובת שמורה במערכת.

האם ציניות משתלמת?

מיכאל הרסגור ב„חותם" 20/11 מנסה לגנח את העלייה מברה"מ בביטויים ציניים ופוגעים. ממש מפליא באיזו קלות רעת הוא משתמש ב„עובדות־יסוד" כמו למשל: „באים אלינו בעיקר זקנים". מהיכן יש לו „עובדות" כאלו? אני מציע לו ליצור קשר עם חברי קיבוץ — סימה שוויצר מגבעת־עוז וחיים אנגלסברג מגלאון — שמקבלים מדי שבוע עולים בשדה־התעופה או לבקר במרכזי קליטה כדי להיווכח שמברה"מ באים אלינו בעיקר צעירים.

גם בקשר ליוסף ביגון הרסגור משתמש בנימוקים שקשה לראות אותם כרציניים. איך אפשר להשוות את התנאים בהם עובדים מנהיגים ציוניים בארה"ב עם מצבו של יוסף בגון? אני רוצה לראות בטלוויזיה האמריקנית תוכנית ששודרה לא מזמן בטלוויזיה הסובייטית, בה הואשם בגון בארגון פרובוקציות אנטי־סובייטיות. והרי מיכאל הרסגור יודע היטב שביגון „בילה" כבר שנים רבות בבתי־הכלא. האם אין זאת גבורה שזוכה לאהדה והערצה בכל העולם, גם בין אלה שאין להם שום קשר עם הציונות והיהדות? אצלם כן, אבל לא אצל הרסגור. אני בספק אם דרכו הצינית של הרסגור לזרוק בוץ בכל „הדברים המקודשים" תביא תועלת כלשהי. אני כן בעד ביקורת והתמודדות אבל ברמה רצינית ומכובדת.

ברוך שילקרוט
קבוץ נגבה

קונצפציה פוליטית מפגרת וירודה

העיסוק, במידה סבירה וביקורתית במיסטיקה (כפרט, כזו היהודית) אין בו מן הנזק והשלילי. כאשר החיים כה מייגעים, והימים לרבים מבני־האדם קשים ביותר, הקריאה והעיון בספרי הקבלה ותורת הנסתר — אפילו בלי אמונה בבואו של המשיח וברחמי השמים — מעוררים סקרנות משעשעת, ומשמחים את הלב, ועוד משכיחים לזמן־מה את הצרות הכלכליות שלנו. ביחוד אלו של העובדים השכירים המודאגים מחמת פיטורים שהם כבר מכת המדינה, וגם מתח ביטחוני.

כתבתו של עמירם כהן: „מחכים לגאולה" בחותם (מס' 45, 6.11), היא עניינית וקולעת למטרה. הוא מעלה במידת־מה של צביון חיובי, את דיוקנו של חנן פורת מראשי „גוש אמונים" שהוא בעל סמכות רבה. אינני מכיר אישית את פורת. שמעתי עליו גם דעות אוהדות. ואפשר שיש לו נטייה להומניזם שהמידה היפה של הצניעות בצידה.

ברם, כאשר קוראים בעיון את מאמרו הפרוגרמטי של חנן פורת, המשלים את הכתבה, נוכחים בקונצפציה פוליטית וחברתית מפגרת וירודה ביותר, בעניין השלום והערבים, שרוב הטיעונים בו מבוססים על הנאמר בתנ"ך ועל מיסטיקה של אמונה רכושנית שהם, כביכול, רציונאליים. אחד העיקרים במאמר הוא השלילה המוחלטת של הישות הלאומית הפלשתינית. כל השטחים והריבונות מגיעים אך ורק לעם היהודי, ובארץ־ישראל השלמה, וערבי המצדר במאבק לישות לאומית, ראוי לנידוי וישמעאלי כזה — בן האומה — אין לו „פה מקום" ובהדגשה במאמר „אין צריכים להמתין עד שהוא יעשה מעשה". ובמקום אחר כתוב שנוסיכת השתלשלות העניינים „לא יהיה מוצא אלא לגרש את בן האמה". לעם הנבחר יש זכות היסטורית בלעדית על הארץ היעודה, ואת הזכות ההיסטורית הזאת מחזקת גם ההבטחה האלוהית, שאין עליה עוררין.

עד כאן על עיקר יסודי במאמר. ועתה בקיצור על הנגד. אם עמי העולם יעמדו ויצהירו על הזכויות ההיסטוריות שלהם, מימים עברו — לעולם לא יהיה סוף לשיגעון הגדול והנורא של המלחמות — ולשפיכות דמים. והרי מקובל שלפי האמונה הדתית היהודית, שפיכות דמים היא חילול השם.

ובסיכומו של דבר: לא מזיק שבגוש אמונים מצויים אלמנטים „מתונים". אבל יש לדעת שלגבי המטרה הסופית קיימת שם אחדות דעות. ואם תבוא שעת האמת ויהא צורך בוויתורים רציניים למען השלום, תתעוררנה בעיות רציניות וחריפות, לגבי הדרך והאמצעים שינקוט גוש זה.

יהודה שוביין
חיפה

עד מתי?

עובד אצלנו פועל ערבי מעזה. שנים רבות הוא עובד. נקשרו בינו לבין כמה מחברינו יחסים כמעט ידידותיים.

דאגן וחרוץ הוא הפועל. מדי פעם, בפוגשי בו על הכביש, אני מברכת אותו לשלום, והוא משיב לי: „שלום". דברים של יום יום.

היום ואתמול, הורדתי את הראש מבוישת, הוא בא מעזה, וחוזר לעזה יום יום. אולי הוא קרוב של הנערה־ילדה־מעופפת הקולטת כדורים באוויר?

בקרוב נחגוג 40 שנה לעצמאות. וגם 20 שנות כיבוש חגגנו. והתום, והטוהר, נשארים איפה שהוא רחוק לפני 20 שנה.

אנחנו עוד זוכרים, ילדינו הבוגרים שמעו, ילדינו הצעירים לא יודעים.

עד מתי נשתוק?

עד מתי נהיה עדים לרצח, השפלה ועינויים ונתחמק לשביל האחר?

כבר שמענו: „לא ידענו"

מתי נשמע: „אני לא אשם, קיבלתי פקודה!"

שרה תמיר
ניר־יצחק

התנצלות

בקטע מתוך „הכאב", מאת מרגריט דיראס, שהופיע ב„חותם" מס' 47, נשמט שמו של המתרגם אביטל ענבר, שאת פעלו אנו מעריכים ומשבחים.

גלריה עיתון

אתרוג ירוק

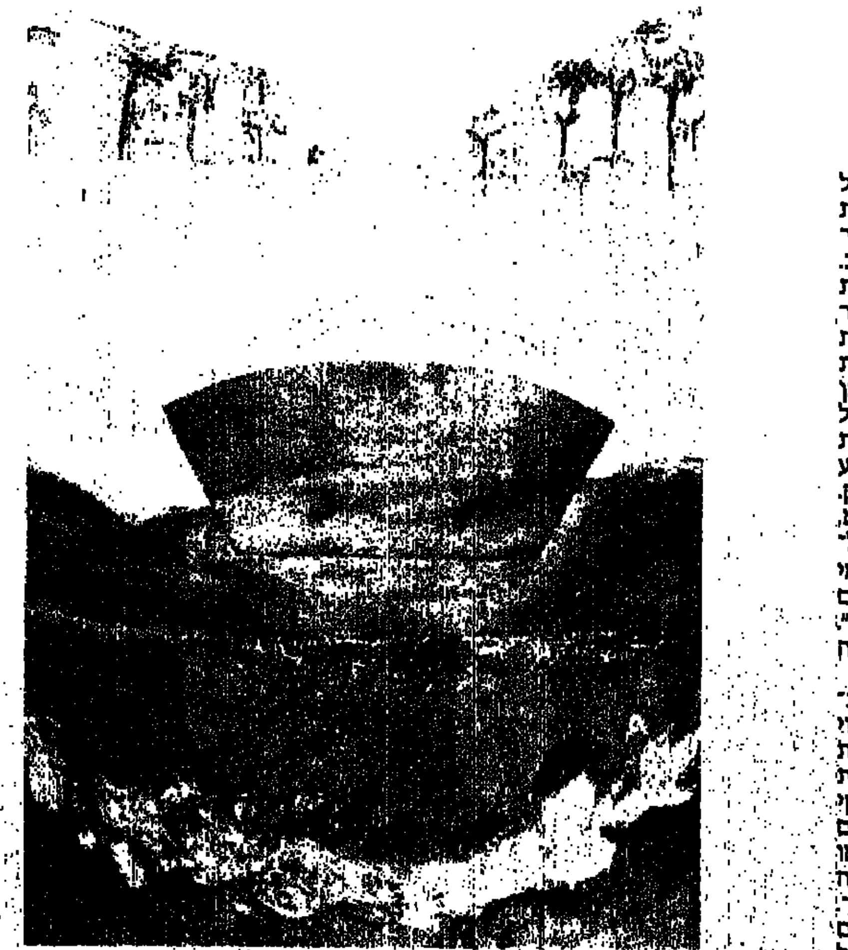

רונית אתרוג: ללא כותרת, 1987, גובה 190, רוחב 122

רונית אתרוג, בוגרת טריה של המדרשה לאמנות ברמת השרון, נחשפת בתערוכת יחיד ראשונה, בשם „ציור פלוס", בגלריה טובה אוסמן בתל־אביב. קשה לאמן ישראלי צעיר המתחיל את צעדיו הראשונים בתקופה בה הציור מתבוסס במשבר אמונה של סוף שנות ה־80 ובמדינה בה היצירה האמנותית קיימת בתוך בועה משפחתית. לכן העידוד וה„פירגון" לכוכב צעיר שמתחיל לזרוח הם בעיני, יותר ממצווה. רונית אתרוג שהתה במשך חמש שנים במסע נדודים באירופה, בהודו ובמזרח הרחוק. יותר משיצאה לחפש, הלכה למצוא. אחר־כך למדה במדרשה ונחתה בתל־אביב. „במסעותי רשמתי הרבה רישומי נוף קטנים בציפורן ודיו. רישומים כתחליף לתצלומים. יומן אינטימי". הנופים הפכו בסיס לציורי תערוכתה הראשונה.

עבודותיה משלבות אלמנטים תלת־ממדיים מדיקט על עץ מצויר. הציור עשוי מאבקות שונות ולכה שהיא יוצרת בעצמה. יש שימוש בחריטה בעץ וחשיפת החומר שמתחת לצבע. הנופים וחלקי הנופים המצוירים מזכירים נופים קסומים בסגנון המזרח הרחוק, או רומנטיקה אירופית. משהו שבין הזיה לגעגוע. „אלה געגועים למקום אחר. מסעות ליופי שנעלם, שחסר. נופים שמזכירים מקומות שונים, אהובים, כל אחד והמקום האהוב עליי" — אומרת רונית אתרוג. הדרך ממקום למקום, הערגה ליופי קלאסי אבוד, מת, מגולמת, אולי, בסירות המופיעות בעבודות. אלה ספק סירות למסע הגעגועים, ספק סירות לקבלת מתים במסעם האחרון על־פני נהר מיתולוגי. יש משהו מיסטי טאואיסטי, בדימויים המעורפלים, החלומיים שעולים ומרחפים מן העבודות. אולם רונית אתרוג, כנראה, מספיק מפוכחת מכדי לשקוע בשרעפים רומנטיים והיא חושפת את האשליות המתוקות על־ידי חשיפת הדיקט, חשיפת הציור על מרכיביו, חשיפת הסירות „האמיתית". שלד „התפאורה־החזותית" מתגלה בהתבוננות מצד התבליט־ציור כאשליה: דיקט, חריטה, נזילת צבע, מיגזרת.

סירת המתים ממשיכה לנוע ריקה ומסתורית אל עבר הפרספקטיבה המצוירת ואל הצוקים הרומנטיים המשתקפים במי־אמולזין לבן, תעשייתי.

● חיים מאור

ראיון עם רדואן אבו עייאש, יו"ר אגודת העיתונאים הפלסטינים בגדה

העיתונות הערבית לוקחת את רוב החומר שלה מן העיתונות העברית, אך הצנזור מתאכזר אליה. על מירווח הנשימה החסר לעיתונאים הפלסטינים בגדה, ולמה לא פגשו את ג'ורג' שולץ

מאת פנחס ענברי

קול פלסטין

לא קל לקיים עיתונות פלסטינית במזרח ירושלים. הצעדים הננקטים נגדה הם כה תכופים עד כי ירדו לשולי החדשות. לפני שבוע זכו עתונים אלה למעט יותר תשומת לב, כאשר החליטו להפסיק את הופעתם לשבוע לאות מחאה. פגשנו את יו"ר אגודת העיתונאים הפלסטינים, רדוואן אבו עייאש, כדי לשמוע קצת יותר מה פירוש הדבר להוציא עיתונים במזרח ירושלים, ולהרחיב את היריעה על המצב בשטחים בעקבות הפסגה ברבת עמון.

בשבוע שעבר החליטו שני עיתונים יומיים — שעב ואל־פג'ר — להפסיק את הופעתם לשבוע, במחאה על החלטת המינהל האזרחי למנוע את הפצתם בגדה. זאת לא הפעם הראשונה שננקטים צעדים כאלה נגד העיתונים, מדוע דווקא עכשיו החליטו על הפסקת ההופעה?

שני העיתונים אינם מאמינים כי ההחלטה למנוע את הפצתם בשטחים היתה — כפי שהוסבר — בגלל החומר שפרסמו בלי אישור הצנזור הצבאי. הם משוכנעים שזוהי החלטה פוליטית, והדבר ברור — הם לא הפרו את החוק, ולא פרסמו שום חומר שיש בו משום הסתה, או פגיעה אחרת בביטחון ישראל, או כל חומר שיכול לתת לצנזור תואנה למנוע את הפרסום. החומר שפרסם א־שעב הוא תרגום רגיל של מה שפרסם העיתון 'חדשות' בעמודו הראשון — מלה במלה, על הצעידה שנהרגה ברצועת עזה. עזר וייצמן, כאשר שימש כשר הביטחון, הכריז בכנסת כמה פעמים כי כל חומר שמפורסם בעיתונות בעברית, מותר גם לנו לפרסם אותו בעיתונות הערבית — בלי לעשות לנו בעיות. הצנזור הצבאי יודע כי העיתונות הערבית לוקחת את רוב החומר שלה מן העיתונות העברית. העיתון אל־פג'ר פרסם עצומה, ממש באותם ימים שעיתון אחר — א־נהאר, פרסם עצומה דומה. אינני רוצה לומר מדוע הענישו את אל־פג'ר, ולא הענישו את א־נהאר, כי אני נגד סגירת עיתונים בכלל מסיבות פוליטיות. האם העצומה שפרסם אל־פג'ר היתה הסתה נגד ישראל? האם קראה העצומה לזרוק את ישראל לים?

גורמי הביטחון טוענים כי הסיבה שתרגמו דווקא את 'חדשות' היא משום שהיה בכתבה ציטוט שאמר: „מוות לצה"ל תחי פלסטין".

לא קראתי את הכתבה בתשומת לב. ראיתי רק את הכותרת. אבל יחד עם זאת, על הצנזור לבוא חשבון עם 'חדשות', לא עם 'א־שעב'... אבל הוא אינו מסוגל לעשות כלום ל'חדשות'. כפי שאומר הפתגם: מי שאינו יכול לחמור, מכה את האוכף... האוכף אינו יכול לבעוט... אבל האמת היא כי הצעדים נגד העיתונות הפלסטינית הם חלק מתכנית שנועדה להשיג מטרות מדיניות. הדמוקרטיה היא רק בגבולות שהכיבוש מתיר: דמוקרטיית הכיבוש... כמה שהכיבוש מרשה לך: חופש — זה מה שיש לך — הדמוקרטיה איננה ערך שבעיקרון אם הכיבוש יחנוק את הקול הפלסטיני, וימחק את צורות הביטוי הפלסטיניות, אזי כל העיתונות הפלסטינית עשויה לרדת למחתרת, ליהפך לעיתונות לאומית סודית. אינני רוצה בהתפתחות כזאת, כי אני חושב שזאת תהיה התפתחות בלתי נכונה ובלתי רצויה.

בישראל יש הסכם בין העיתונים לבין הצנזורה, הידוע בשם הסדר „וועדת העורכים" המסדיר את מסכת היחסים בין העיתונות לצנזור. האם קיימת מעין הבנה בשתיקה, או מערכת הסדרים דומה ביניכם לבין הצנזור הצבאי, או שהכל שרירות־לב הצנזור?

אין שום הסדר. האמת היא שהצנזורה נוקשה מאוד. בעל העיתון א־שעב, מחמוד יעיש הביא דוגמא: „פרסמתי ידיעה, כך סיפר, על שביתת־שבת של נשים ליד שער שכם נגד מסי העירייה. גם ידיעה כזאת פסל הצנזור, בתואנה כי יש בה משום הסתה נגד העירייה. הוא שאל: אי־אפשר גם לפרסם מחאה על מסים נגד נשים עניות? מה הסכנה כאן לביטחון ישראל?" אנחנו חושבים להיפך — לפעמים העיתונות נותנת פורקן לאנשים, ויש בכך משום הקלה על תחושותיהם. אבל ככל שהיד עלינו חזקה והולכת, ככל שהדיכוי קשה והולך, הרחוב הפלסטיני פונה יותר ויותר לקיצוניות. זה מביא לכך שהשפה היחידה שתתפתח בין התושבים לבין שלטון הכיבוש לא תהיה דיאלוג והבנה אלא קיצוניות הדדית. ככל שצד אחד קיצוני יותר — הוא זוכה בתגובה דומה מן הצד השני. זה מצב מסוכן. היו פעמים שחשבתי לעצמי: שלא יישארו שום עיתונים בגדה ושום פרסומים, חוץ מאלה שהכיבוש ירשה, כמו ביטאון אגודות הכפרים לשעבר 'אל־מיראה'. זה מה שרוצים להשיג? אני רואה שהצנזורה מכבידה את ידה מאוד, אבל לא מסיבות אמיתיות. אין שום סיבה אמיתית לפסילות שלה — בין הצנזורים בעבר היתה איזושהי נורמה, שלא נפרסם שום חומר שיש בו משום הסתה. היום השתנתה השיטה — על כל דבר קטן אנחנו מקבלים מכתבי אזהרה. מוטב שיאמרו לנו ישירות — תסגרו, ואל תעבדו! הוא רוצה שנכתוב על רגשי האנשים בארגנטינה, כדי שנמצא חן בעיניו? יש עלינו חוקי החירום המנדטוריים, שהם מקפחים כשלעצמם, אבל לא די בהם — יש תקנות הממשל הצבאי, ומיליון חוק ותוקו

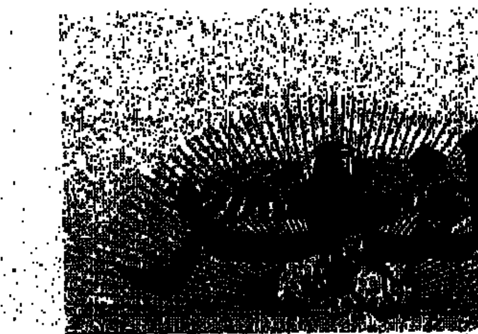

א־שעב

יש בעיה בשימוש בעיתונות הישראלית: כאשר פינחס ענברי, למשל, כותב מאמר אשר מופנה אל הרחוב הישראלי, אינני יכול לקחת אותו כפי שהוא, אלא להתאים אותו לעניין של הרחוב הפלסטיני. לעיתים אני משנה, לפיכך, את הכותרת, כדי שתתקבל על־ידי הקורא הפלסטיני. הצנזור כועס, ואינו מבין שאני חייב לעשות זאת. אין מדובר באותו ציבור קוראים. חייבת להיות מידה של ליברליות כדי שהעיתונות תוכל להמשיך לפעול. אבל הקשיים הולכים ומתגברים, אני יכול להבין צנזורה ביטחונית, אבל הצנזורה אינה בטחונית, היא פוליטית. הצנזור הצבאי מבצע מדיניות מסוימת.

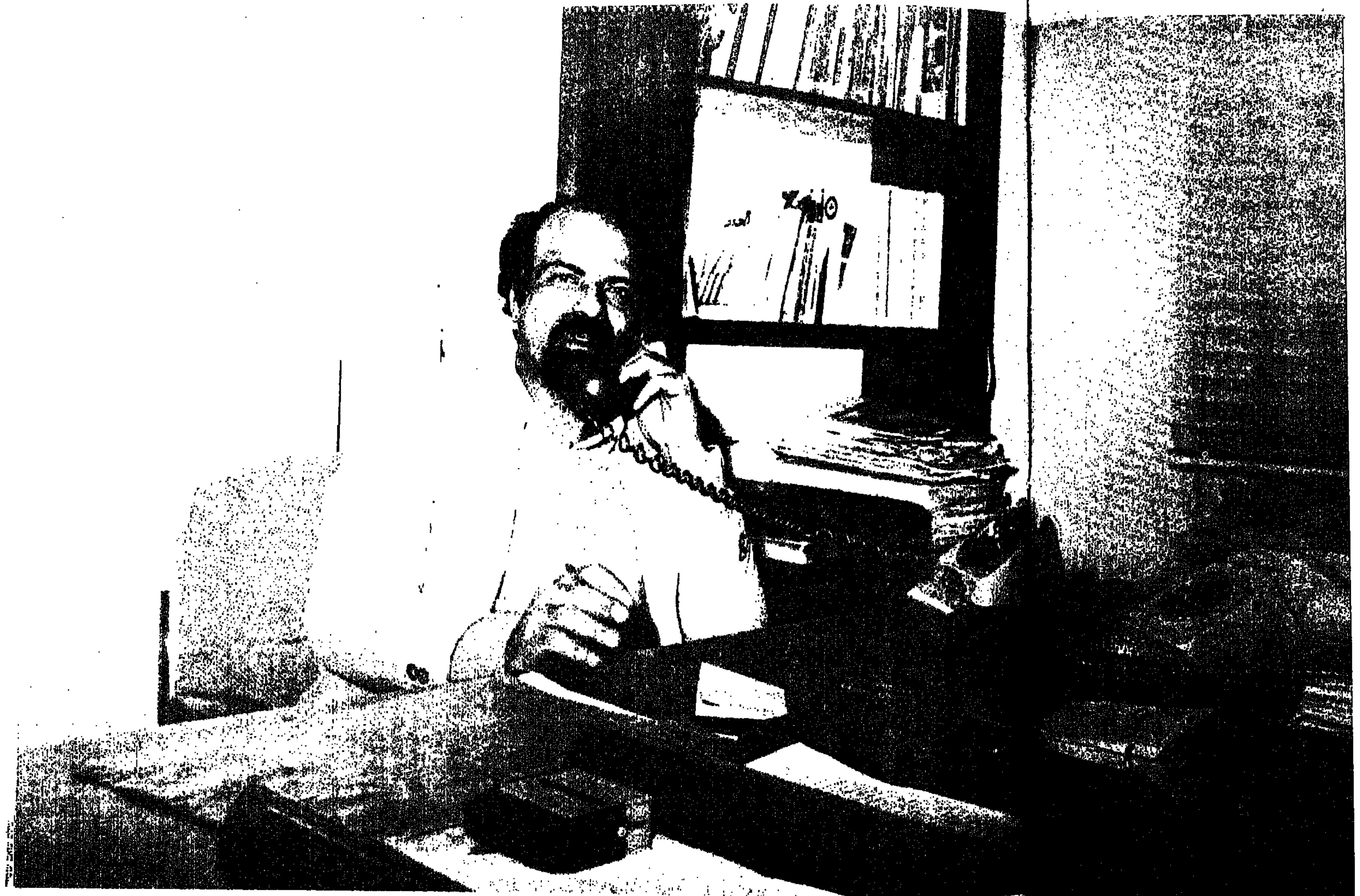

רדואן אבו עייאש: „ככל שהדיכוי קשה והולך, הרחוב הפלסטיני ... לקיצוניות"

מהי אותה מדיניות?

חלוקה פונקציונלית עם ירדן.

תוכל להוכיח זאת בדוגמאות?

למשל העצומה על ועידת הפסגה הערבית. העיתון א־נהאר פרסם לפני א־פג'ר עצומה דומה, החתומה באלפי חתימות ולא ביום אחד — אלא במשך שבוע, ופרסם דגלים ובהם דגל פלסטין — אבל לא נעשה דבר נגד א־נהאר — ואינני רוצה שיינקטו נגדו צעדים. שמעתי מאנשים שהיו ברבת עמון כי א־נהאר חולק במסדרונות הוועידה. חילקו אותו בקונסוליות ובשגרירויות הזרות. אחרי יומיים פרסם אל־פג'ר עצומה דומה, שלא היתה עצומה של שבועת אמונים, אלא עצומה אמיתית, וגם בה נאמר, כפי שנאמר בעצומה של א־נהאר, כי אש"ף הוא הנציג הלגיטימי היחיד של העם הפלסטיני.

לאחרונה יש פטנט חדש — כל פעם שקורה משהו בגדה, הולכים ואוספים את העיתונים ומעכבים אותם עד הצהרים במימשל הצבאי. הם רוצים שהעיתונים יגיעו לקוראים רק אחרי הצהרים. מה הם חושבים, שהעיתונים הם אשר מסיתים את הנערים לזרוק אבנים על הצבא?

האם הפצת העיתונים מותרת רק אחרי שהרוחות בגדה נרגעות?

אינני יודע. למשל ב־2 בנובמבר, יום הצהרת בלפור. אספו את כל העיתונים. מדוע? סבי, סבתי, אחי, אחיותי לא ידעו שהיום 2 בנובמבר, אלא רק אחרי שיקראו את העיתונים? ואם יקראו — האם מייד ייצאו להתנגש עם הצבא? איזה מין היגיון הוא זה? אותי לא מעניין מה עושה הצבא, אותי מעניין מה שהוא עושה לעיתונים. אני חושב שהיד הקשה כבדה והולכת מיום ליום. הנה, למשל, מה שהם עשו עם העיתונאי נעים טובאסי. הוא גר ברמאללה, ביתו ברמאללה, ילדיו ברמאללה, משפחתו בכפר אחרי חברון, ליד דורא ששמו ריחייה, אבל שמו אותו בריתוק בחברון דווקא — לא אצל הוריו בריחייה, ולא עם משפחתו ברמאללה? כעת הוא גר במלון. אי־אפשר להעניש מישהו בלי להגיש נגדו אישום. אומרים לו אתה חבר בכיר ב'פתח'... יש בישראל בתי משפט — שיביאו אותו למשפט!

חוץ מצווי הריתוק, יש צעדים אחרים, וכאשר אתה בוחן אותם אתה מגלה כי הם נגד העיתונות והעיתונאים באופן מיוחד. אם כן, מדוע אתם מרשים לעיתונות להופיע, אם אתם כל כך נגדה? אבל יש תכנית ערוכה היטב, מתייחסים אלינו כאילו אנחנו תלמידים בבית־ספר. אפשר לתכנת אנשים, אי אפשר לתכנת את מה שהם חושבים, את מה שבמוחותיהם. חייב להיות מירווח ליברלי, כדי שהאנשים יוכלו לבטא את מצוקותיהם. אינני אומר שדמוקרטיה וכיבוש שלובים זה בזה. אני יודע שזה לא ייתכן, אבל אם יש עתונות, חייבים לתת לה את המינימום שתוכל לבטא את האנשים. אני יודע כי החוק אחד לכולם — החוק כלפינו שווה לחוק כלפי העיתונות המופיעה בתל־אביב. מדוע, אפוא, ההבדל ביחס בינינו לבין „מעריב"? מדוע „מעריב", „על המשמר", „הארץ", יש להם מרווח עצום — ולנו אין שום מירווח?

לאור התיאור הזה, האם אין זה נבון מצדכם לחפש ידידים שיעזרו לכם, ועל רקע זה האם היה זה נבון להחרים את שר החוץ האמריקני ג'ורג' שולץ?

אנחנו מחפשים ידידים בכל מקום — במחנה הדמוקרטי הישראלי או בעולם הערבי, ובעולם בכלל, חשוב לנו שיגדל מספר ידידינו, ובייחוד אלה הקוראים לשלום צודק ובר קיימא. יש עיקרון שאנחנו נגד החרמת אנשים, בייחוד אלה שבאים אלינו, כדי לשמוע מה בעיותינו. נפגשתי בשנה האחרונה עם כעשרה שרי־חוץ, ואחרים. ואנחנו אומרים להם: כך אנחנו חושבים, כך עמנו מרגיש...

האם אין כל זה נכון בייחוד כלפי שולץ? אינכם מכירים את מעמדה המיוחד של ארה"ב בירושלים, ובייחוד אישיות אמריקנית כמו שולץ?

בעניין שולץ, העניין שונה. כי עוד לפני ששולץ בא לאזור, הצהרותיו הוכיחו כי אינו מעוניין לשמוע את הצד הפלסטיני.

אבל עצם ההזמנה לפגישה לא מוכיחה את ההיפך?

אכן, אבל הוא אינו מוכן להבין אותנו. הוא רצה רק לרשום שנפגש עם פלסטינים מן הגדה והרצועה והם אמרו מה שבליבם, אבל הוא ממשיך לדבוק בעמדותיו הישנות. אני תוהה, כפלסטיני, איך אפשר לסגור את משרד האינפורמציה הפלסטיני בוושינגטון, משרד שתפקידו לספק לך מידע, אידיאולוגיה ונתונים, ואחרי זמן לא רב לבוא ולרצות לפגוש פלסטינים. אנחנו, הפלסטינים, כולנו עם אחד. כמו שהיהודים בכל מקום בעולם הם יהודים, כך בינינו יש קשר בכל העולם.

וזהי אותה הבעיה פה ובוושינגטון. המדיניות האמריקנית תומכת כמאה אחוזים בישראל, ואינה מניחה לנו מקום להיכנס לדיאלוג עם וושינגטון. כמה פעמים אש"ף ניסה לפתוח בדיאלוג עם וושינגטון? מיליון פעם! מקצתו בסתר ומקצתו בגלוי. ידוע לנו כי לארה"ב תפקיד גדול וחשוב באזור.

האם אינכם סבורים כי הבחירה שנפלה דווקא עליכם לא יכלה להיות סימן ראשון לשינוי בעמדתה של וושינגטון כלפי אש"ף?

לא. זה אינו איתות כזה. לפני שבא, הצהיר הצהרות חזקות בזכות עמדות ישראל, וסגר את משרד המידע הפלסטיני בוושינגטון, וגם היה אז בגדה המערבית גל של הפגנות ומהומות, והיה מצב של רתיחה. האווירה לא התאימה לפגוש את שולץ. אין זה נכון שיכול היה להיות בפגישה משום דבר חדש — נפגשנו כבר עם הרבה אמריקנים. שולץ לא יכול היה לטעון כי אינו יודע דבר על הבעיה הפלסטינית. בידו של שר חוץ של מדינה המתעניינת בבעיה יש פרטי־פרטים, הוא מקבל דיווחים יומיים, הוא אינו צריך ללמוד את מצבנו, הוא רצה רק לנצל את הפגישה מבחינה הסברתית. לומר — נועדתי עם פלסטינים ומצאתי שהם חלוקים בדעותיהם, ואין זה נכון שכולם רוצים את אש"ף.

הוא גם רצה, לקראת פגישתו עם שווארדנדזה, להכשיר עמדה שעמד לנקוט, ועיקרה: נועדתי עם פלסטינים מן הגדה, ואין צורך בהכרח להיוועד עם אש"ף, המסרב להכיר ב־242 והוא „טרוריסטי".

אל פאג'ר

מצאנו כי הפגישה עם שולץ היתה מנחיתה מכה קשה על אש"ף, שהוא מייצגנו הלגיטימי היחיד. אם שולץ באמת מעוניין ללמוד את העמדה הפלסטינית, אינו צריך להרחיק לכת — הוא צריך ללכת לתוניס, כדי להידבר עם אש"ף — ואש"ף יספר לו הכל, כי הוא בעל העניין, ובידו הסמכויות להחליט. אנחנו לא נגד פגישה עם נציג מערבי או מזרחי כלשהו שבא לבקר ולהכיר את מצבנו, אבל בתנאי שאין לו דעה מוקדמת. לשולץ היתה עמדה מוקדמת.

אבל כל דיפלומט מגיע עם עמדה מוקדמת. הוא מייצג את עמדות מדינתו. זהו תפקיד הפוליטיקה — לנסות לשכנע, לשנות עמדה...

נכון, אבל האם אתה חושב שפגישה קצרה לנוכח עדשות הטלוויזיה יכולה לשנות עמדות, מה שמאמצים גדולים יותר, מ־1948, לא הצליחו לעשות? הלוואי שהיה איזשהו איתות שהאמריקנים מכבדים את זכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית. ברגע שהם יעשו זאת, אנחנו נלך לוושינגטון, לא הם יצטרכו לבוא אלינו.

בוועידת הפסגה ברבת עמון לא הזכירו את זכות ההגדרה העצמית לעם הפלסטיני. מהי, בכלל, תגובתך על הוועידה הזאת?

הוועידה לא כונסה לדיון בבעיה הפלסטינית. היא לא היתה שונה מיתר הוועידות הקודמות, שבהן לא ביצעו את ההחלטות שקיבלו. מי שהרוויח היתה בעיקר סוריה, ומדובר בעיקר בכסף. ירדן הרוויחה כסף, סעודיה קיבלה הגנה ערבית בעניין המעורבות האמריקנית במפרץ. מדינות המפרץ קיבלו הגנה. בעניין הפלסטיני היתה מעין קנוניה בין צדדים ערביים נגד אש"ף, לצמצם את תפקיד אש"ף בשיחות בעתיד. הוכחה לכך, מה שפורסם בעיתונות כיצד קיבלו את ערפאת בנמל התעופה, ומחיקת המילה פלסטין, או הבעיה הפלסטינית מן הנאומים. אנחנו יודעים כי המטרה האיסטרטגית של המלך היא להשיג חותמת פלסטינית לתכנית מדינית שהוא יבצע אותה. הוא אינו רוצה שהפלסטינים ישתתפו איתו בתהליך, הוא צריך רק חתימה — לא לשתף אותם ממש. היה הסכם בין אסד לחוסיין, לסלק את הביטוי „הנציג הלגיטימי היחיד"...

אבל המלך הזכיר את הביטוי.

רק אחרי ויכוח. הכוונה המקורית היתה להשמיט את הביטוי. ביחס לאש"ף, תפקידו לא היה מהותי בוועידה, כי זו לא התכנסה לדיון בבעיה הפלסטינית. בקיצור — חוץ מחלוקת כספים, לא היה חדש בוועידה. אינני סבור כי מחר תסתיים המלחמה בין עיראק לאיראן, וגם לא תיפתר הבעיה הפלסטינית. קודם כל עליהם ליישב את חילוקי הדעות ביניהם, ואחר כך להציג פתרונות לעולם הערבי.

מה משמעות הפסגה לגבי הגדה המערבית?

אשר לגדה, ירדן תחת המטרייה של הפסגה הערבית, תאשש את שורותיה בגדה המערבית, היא תפנה במשנה מרץ לחזק את כוחה שם, ומי שיבוא לסייע לה יהיה הממשל הצבאי הישראלי. למשל, מעולם לא פורסמו עצומות עם חתימות באופן שפרסם העיתון א־נהאר, הברכות למלך, תמונות המלך, יוצרים רושם כאילו הגדה שוחררה, וחזר לקדמותו איחוד שתי הגדות, וירדן החזירה את כוח המלוכה ההאשמי לגדה המערבית. כל זה בא תחת מעטה הוועידה. אבל התחרות בין תומכי ירדן לבין תומכי אש"ף, הנציג הלגיטימי היחיד תלך ותחריף. ■

ארנסט נולטה. השואה היא עניין יחסי. היטלר רק שכלל את השיטה של קודמיו

בחיפוש אחרי זהות גרמנית חדשה, יש הטוענים כי היטלר היה רק ממשיכו של סטלין ויש המצהירים שאין להתחמק מאחריות ואשמה. האם הוויכוח בנושא זה הוא שגרם לשלושה מו"לים גרמנים לדחות את פניית „ספרית פועלים" להוצאת האנציקלופדיה על השואה?

מאת אריה פלגי

הגרמנים מתחמקים

ב אמצע הלילה צלצל הטלפון בחדר המלון בברלין בו התאכסן, צבי רענן, מעורכיה של „ספרית הפועלים". על הקו, בקול נרגש, העורך הראשי של הוצאת הספרים הגרמנית „אולשטיין". מתנצל על השעה המאוחרת ועל ההודעה: בית ההוצאה הגרמני לא יכול לקיים את ההסכם, שעמד ממש לפני חתימתו. הם לא יכולים להוציא את „האנציקלופדיה לשואה" בשפה הגרמנית.

„אני מכיר אותך ואת השקפותיך", אמר הגרמני לישראלי „ואני בטוח, שלא היית רוצה שהופעת האנציקלופדיה תשמש כרהבליטציה לאדם ולמגמה המשרתים התפייסות מזויפת עם העבר הגרמני. אתה גם יודע", המשיך, „שאני, בבית ההוצאה שלנו („אולשטיין") מנהל מערכה למען תדמית מתקדמת. לכן כל צעד צריך להיות שקול ואסור לשגות."

בהמשך השיחה התברר, שבמוסף הספרותי של העיתון רב-היוקרה „די צייט", הופיע מאמר ביקורתי חריף נגד הבעלים החדשים של בית ההוצאה „אולשטיין", הרברט פלייסנר טענו נגדו כי הוא, בצד פרסום ספריהם של אלי ויזל, שמעון ויזנטל, ר. הוכהוט ורעומיהם מוציא ספרים רבים של מחברים נאו-נאציים על נושאים הקרובים לליבם של מחברים כאלה. המטרה העיקרית של פלייסנר, אליבא דרשימת הביקורת ב„די צייט", היא להפיץ את הספרים הלאומנים האלה, בעוד שהספרים האחרים הם עלה התאנה על ערוות המגמות הנאו-נאציות. פרסום האנציקלופדיה של השואה בבית ההוצאה הזה יתרום תרומה שקשה להגזים חומרתה למלאכת הטשטוש והחיפוי של האיש ויסייע, בעקיפין, להפצת החומר הלאומני המזיק.

„ספרית הפועלים" הבינה, שהמאמר הזה, אשר לא במקרה הופיע בימי יריד הספרים בפרנקפורט, טרף את הקלפים. של פלייסנר מכאן, ולהבדיל, של „ספרית הפועלים" מכאן. הצרה היא ש„אולשטיין" היה בית ההוצאה הרביעי אליו פנתה „ספרית הפועלים". שלושת הקודמים — התחמקו. גם „זורקמפ" מפרנקפורט, גם „בק" ממינכן וגם „קלט אונד קוטה" משטוטגרט, שהם גדולי המו"לים בגרמניה המערבית. בין עורכיהם לבין אנשי „ספרית הפועלים" התקיימו פגישות אישיות רבות, שלא לדבר על חליפת המכתבים המטועפת. הם שמעו, גילו עניין, הבטיחו שידונו, — ולאחר זמן-מה השיבו תשובה שלילית. „לא מתאים לתכניות", זוהי לשון ההתחמקות של מו"ל, גם בגרמניה.

העורך הראשי של „אולשטיין" שייך לדור הקודם של בית הוצאה זה. הוא כבן 55 ורעיון הוצאת האנציקלופדיה היה קרוב לליבו. אגב, בית ההוצאה היה פעם בבעלות יהודית, לאחר המלחמות עבר לידי אלכס שפרינגר, איל הספרים הפרו-ישראלי, שנפטר בינתיים. אחרי מותו נקנו רוב המניות על-ידי הרברט פלייסנר, הנחשד, כאמור, בדו-פרצופיות.

מדוע התחמקו המו"לים הגרמניים — זו שאלה הפתוחה לתשובות, כיד הדמיון הטובה עליכם. הוצאת אנציקלופדיה היא עסק יקר (השקעה של כחצי מיליון מרק במקרה זה) שתפוצתו וכדאיותו הן בתחום ההימור, בלי סיכויים מסחריים, ואין לבוא בטענות לאף אחד שלא רוצה להפסיד כסף. מצד שני — כל בית הוצאה מפרסם גם הוצאות יוקרה, שהן מעין השקעה לטווח ארוך בשמו הטוב, במעמדו וגם הם שווים משהו. אפשר היה להניח, שלכסיקון מדעי, רציני ומוסמך, שיופיע בישראל וגם בארה"ב בתרגום אנגלי, ואשר נושאו האחד הוא השואה, עשוי להיות הוצאה יוקרתית כזאת, למו"ל בגרמניה, המתפשת עדיין שיקום מוסרי. בתי ההוצאה הגרמניים, על כל פנים שלושה הגדולים שהוזכרו — חשבו אחרת. הקוראים מוזמנים לנחש את הסיבות.

יש הקושרים את מניעי התחמקותם בוויכוח ההיסטורי שהתלקח בשנים האחרונות בגרמניה על הערכת תקופת היטלר. אבל בל נקדים את המאוחר.

זהות גרמנית חדשה

ה רעיון לפרסום אנציקלופדיה על השואה הוא של צבי רענן, אומץ על-ידי „ספרית הפועלים" וקיבל את החסות של „יד ושם". הוא זכה ליותר מחסות סמלית, נחתם חוזה בין שני הגורמים: ארגון „יד ושם" העמיד לרשות „ספרית הפועלים" את הארכיונים, משרד ומזכירה ואת החוקרים העובדים אתו. כעורך ראשי נקבע איש „יד ושם", פרופ' ישראל גוטמן. הוקמה מזכירות מצומצמת שקבעה את רשימת הערכים הראשונית. היא נשלחה אל מערכת בינלאומית רחבה כדי לשמוע תגובות ולקבל המלצות. במערכת זאת 16 חברים, ביניהם ישראלים: ד"ר יצחק ארד, פרופ' יהודה באואר, ד"ר ירחמיאל כהן, פרופ' שאול פרידלנדר, ד"ר [illegible] קרקובסקי, ד"ר דב קולקה, ד"ר שמואל ספקטור ופרופ' לני יחיל, אמריקנים: פרופ' קריסטופר בראונינג, פרופ' הנרי ל. פיינגולד, פורפ' סטיבן כץ. גרמנים: פרופ' מרטין ברוסט, פרופ' א. הילגרובר, פרופ' א. יקל וגם פולני אחד: פרופ' צ'סלב מדאיצ'יק. כולם מבכירי החוקרים בתחום זה בעולם.

האנציקלופדיה תכיל כ-1000 ערכים, כמיליון מילים, בשני כרכים בעברית, שלושה באנגלית. עובר עליה מנגנון גדול המשתדל להשתלט במהירות על חומר רב-לשוני. 80 אחוז של החומר כבר נאסף ומקווים לסיים את המלאכה עד לסתיו של שנת 1988, שלוש שנים לאחר היוזמה. בינתיים פנו גם לאמריקנים. גם הוצאה המתמחה באנציקלופדיות, מקמילן שמו, בבעלות משותפת של גויים עם נשיא יהודי, ג'רי קפלן, אשר בינתיים עבר לבית ההוצאה הגדול באמריקה, ל„סיימון אנד שוסטר" — קיבל את הפנייה בעניין רב ואישר את ההוצאה במהירות. אין להם לבטים ותסביכים, לעומת זאת יש להם סיכויים עסקיים טובים. היעדרם של [illegible] אותה ביצוע אמריקני מהיר, יעיל ה„נגוזי". זה מה שקורה כאשר העקרונות, הסנטימנטים וטקר השווקים משתפים פעולה.

המאמץ להוצאת האנציקלופדיה בגרמנית נקלע אל מחלוקת ההיסטוריונים הגרמנים על הערכת תקופת שלטונו של היטלר. פגישה כזאת מוכרחה להיות מביכה ואכן היא היתה כזאת. למען האמת, זה לא היה מפגש ישיר, אם כי אחד ההיסטוריונים הגרמנים, פרופ' אברהרד יקל (EBERHARD JAECKEL) הוא חבר במערכת הבינלאומית של אנציקלופדיית השואה. אבל בחיי הרוח הפגישות לא בהכרח אישיות. מחשבות, הערכות, דעות, מתפרסמות, יש להן מהלכים, הן נפוצות ועיתוי מקרי או אירוע מזמן מפגיש אותן, מעמת אותן או מפייס ביניהן.

שני אירועים העלו אל פני השטח והחדירו בדעת הקהל הרחבה יותר את מחלוקת ההיסטוריונים: הראשון הוא ביקור נשיא ארה"ב בביטבורג ב-1986, בבית הקברות הצבאי, שם קבורים גם חיילים נרמניים ממלחמת העולם השנייה. האם להעניק כבוד גם לחיילים אלה? האם הגיע הזמן לטקס סמלי שיש בו מידה של מחילה? ההזדמנות השנייה: החלטת ממשלת גרמניה, בראשותו של הלמוט קול הנוצרי-דמוקרטי להקים שני מוזיאונים, כבון ובברלין המערבית, שיוקדשו להיסטוריה הגרמנית. הנימוק: יש צורך לחזק את התודעה הלאומית של גרמניה החדשה. משהו כמו „עיצוב מחדש של התודעה הלאומית" שלהם. אבל לא הביטוח חשוב, לא השלט קובע אלא התוכן. רבים שאלו מדוע מוזיאון, ובעיקר: מה יהיה שם במוזיאונים האלה?

זוהי הפעם הראשונה אחרי מלחמת העולם השנייה, שהמגמות הלאומניות לא מצטבצות רק בשוליים, באגפים הנאו-נאציים, שאפשר היה לראות בהם ספיחים מן העבר או סטיות מוכרות בקרב כל עם ועם. הפעם הן עלו אל מרכז הזירה. מן הדיון האקדמי אל התקשורת, אל התיאטראות, אל המפלגות הפוליטיות, אל הרחוב.

מהי הזהות הגרמנית החדשה? תהו התוהים ושאלו השואלים. שאלה שלכאורה לא קשה לענות עליה. אבל חבויה בתוכה שאלה אחרת, רגישה, מעיקה, מביכה: מה לעשות עם החלל ההוא בהיסטוריה הגרמנית בין השנים 1933-1945? עם בעל תודעה היסטורית כעם הגרמני לא יכול לחיות לאורך ימים בצל תחושות של אשמה וגם בושה. עד עתה דילגו על השנים ההן אבל סוף-סוף הגיע הזמן למלא את החלל ולהסיר את הכתם. אבל משהו קרה בשנים הללו. כיצד מסבירים את מה שקרה, בלי להכתים את גרמניה, בלי להטביע בה אות קין, שלא יימחה? האם זה אפשרי? האם זה נחוץ?

על כך המחלוקת.

היטלר לימד מסטלין

ח בר ההיסטוריונים, וכולם בני הדור שלאחר המלחמה, בראשותו של ארנסט נולטה (ERNEST NOLTE) אינם מתעלמים או כומרים במעשי הנאצים ובאימי השואה. הם רואים בהם תופעות קשות, מצערות, אבל לא חריגות בתולדות האנושות. לדידם היו כבר דברים כאלה בעבר. מטרתם היא היסטוריזציה של השואה ובמילא רלטיביזציה של יחודה. נולטה, בספרו האחרון („מלחמת אזרחים באירופה, 1917-1945") הוא עוד מרחיק לכת. הוא מציב את אירופה כזירה אחת, בה התנהל בשנים ההן מאבק בין התרבות האסיאתית לאירופית שהתבטא בקרב בין נאציזם לקומוניזם. נולטה אינו מגן על הנאציזם, על רצח העמים ועל רדיפות היהודים. הוא מגנה אותם ומצטער עליהם. אבל — ומעתה תמיד יהיה אבל — היטלר לא היה מקורי לא היה ראשון, הוא למד מן האסיאני סטלין את כל מעשי האכזריות, את הגירושים, את מחנות הריכוז, את הרציחות ההמוניות. החידוש היחיד שלו היה: תיעוש ההשמדה ותאי הגזים. היתר? כבר ראינו דברים כאלה.

האנטישמיות של היטלר היא תופעה חולנית, תופעה מכישה אבל צריך לתפוש אותה כפרט מצער בתמונה רחבה, בה התנהל מאבק היסטורי נורמלי, כלומר אחד מן המאבקים ההיסטוריים בין כוחות מנוגדים. רק בגלל הטיפול הכושל של היטלר לא הצליחו הגרמנים לבייס את ארצות המערב לימינם. קשה לתמצת בכמה משפטים את מה שנולטה כתב על אלפי עמודים בספרים רבים. לענייננו המגמה היא התשובה והמגמה היא להשתחרר מרגשי אשמה, מרגשי נחיתות, בלי להתכחש לעובדות. ריבוע המעגל — תגידו? כי אתם יהורים עם הקרבנות. הגרמנים צמאים להסברים כאלה, מוכנים לאמץ אותם כי קל יותר לחיות עם אכסורדים עטופי היסטורוסופיה מאשר לשאת באחריות על פשעי הנאציזם עד דור אחרון.

אבל, לזכות הגרמנים ייאמר, קמה גם אסכולה שנייה בראשות הפילוסוף יורגן הברמס — בן 45, מפרנקפורט, הדוחה את ניסיונות הרהביליטציה האלה. לא צריך לטשטש דבר, לא נחוצה קוסמטיקה הסטורית, גורל העם הגרמני הוא לחיות עם רגשות האשמה הללו. עליו להמשיך בחינוך עצמי לדמוקרטיה ולא לחזור לתרגילים מעצמתיים במרכז אירופה. ההיסטוריון אברהרד יקל גם הוא מן האסכולה הזו אינו מקבל את ההנחה שהיטלר רק חיקה את הבולשביקים ופחד מהם. „להיפך, היטלר סבר שברית המועצות היא גולם העומד על רגלי חימר, כי היא נשלטת על-ידי יהודים. האדם הארי אינו פוחד מפני התת-אדם הסלאבי או היהודי. מדינת הענק במזרח אחת דינה להתמוטט."

מבחינה פוליטית, השמאל ולצורך זה בעיקר הסוציאל-דמוקרטים) מזדהה באופן חד-משמעי עם הברמס ויקל, הירוקים מחולקים, מפלגתו הקטנה של גנשר נוטה אל הקו הסוציאל-דמוקרטי. המפלגה הגדולה של הנוצרים-דמוקרטים, על שני אגפיה, אינה מיקשה אחת אבל בה נמצא מרכז הכובד של המגמות המיוצגות על-ידי ארנסט נולטה וחבריו.

באקרמיה מחולקות הדעות, התקשורת נוטה, בעניין זה, שמאלה. מה אומר העם? (מה זה עם? איפה העם כפי ששואלים אצלנו — בעפולה? מהו המקום המקביל לה בגרמניה המערבית?) קשה להשיב תשובה חד-משמעית. אבל למי שחושד בגרמנים, שהם מאוד מעוניינים להשתחרר מנטל העבר, יש על מה להסתמך ויש ממה לחשוש. הגרמנים משתוקקים לחידוש הקוממיות הגרמנית ולשיקום הכבוד.

מעניין, אבל לא מפתיע הוא יחסם של שני הצדדים אל ישראל. שניהם בערנו, שניהם ידידינו. שניהם מבינים שגרמניה היא בעלת חוב לנו. אפילו בעניין הערבי הם איתנו. בעניין זה רק הירוקים מתלבטים בחיבוטים מצפוניים. אבל מי שמבקש לחזור אל גישה „נורמאלית" לגבי העבר, יבקש יחסים נורמליים גם אתנו. נולטה וחבריו מגישים להם יותר מקצה חוט.

עד כמה העניינים מסתבכים יבהיר משל אחר של נולטה, הרואה את עצמו פרו-ישראלי במובהק. הוא מנסה לתרץ את „המיתוס השלילי" שנוצר לגבי הערכת תקופת היטלר, על-ידי היפותזה של מיתוס, שהיה נוצר אילו היו הערבים מנצחים ומשמידים את ישראל. „או התיעוד ההיסטורי בספרים, באוניברסיטאות ובכתבי הספר של פלשתין היה מתרכז רק בקווים השליליים של ישראל. הניצחון על הציונות „הנוענית, המדכאה, אפילו הפאשיסטית" היה למיתוס היסטורי-בסיסי של המדינה הפלשתינית. במשך עשרות בשנים, אולי במשך מאה שלמה, איש לא היה מעז להזכיר את מקורות הציונות, שנבעו מן ההתקוממות נגד האנטישמיות האירופית, איש לא היה מעלה את ההשגים התרבותיים-הרוחניים שהושגו לפני ואחרי הקמת מדינת ישראל..."

כן, הבנתם נכון — יש כאן אנלוגיה בין הערכת הציונות לאחר השמדתה ההיפותטית על-ידי הערבים לבין התקופה הנאצית לאחר חיסולה הלכה למעשה. אנלוגיה מקוממת, פרוורטית, מאולצת, ללא צל של ספק. מגיעים אליה כאשר מנסים להעניק „לגיטימיות היסטורית" של נאציזם ומנסים לטשטש את ייחודיות השואה.

לאן זה יוביל בגרמניה עצמה — קשה לנחש. הוויכוח [illegible] עתה לא כמגדל-שן אלא ברחוב הגרמני, בנפשות הפועלים שם, בנפשו של כל אדם חושב. הוצאת האנציקלופדיה, אם אשר, תיקלע אל עין הסערה הזאת. מכאן, כנראה, גם הקשיים בהשגת מו"ל להוצאתה; אבל צבי רענן משוכנע שמו"ל כזה יימצא בסופו של דבר. הוא יימצא, כי יש גרמנים רבים שלא רוצים לטשטש את מה שקרה, והוא יימצא כי הוא וספרית הפועלים רואים בזה — על אחת כמה וכמה לאחר כל מה שהתרחש — שליחות יהודית חשובה. מתנהל מו"מ עם מו"ל גרמני נוחי אשר הבטיח להביא להכרעה את עניין הוצאת האנציק[illegible] תוך החודשים הקרובים. למען האמת צריכים [illegible] שאמנם אין בגרמניה בתי הוצאה ממשלתיים, אבל קיים שם „מכון להשכלה פוליטית", המורכב מנציגי כל המפלגות, אשר הבטיח עזרה בהוצאת האנציקלופדיה. ידוע גם, ממקורות מוסמכים ביותר, שהנשיא הגרמני, ריכרד פון ויצזקר, מגלה יחס אוהד לרעיון ונתן לו ביטוי חשוב.

ברבי האנציקלופדיה וערכיה, המספרים בשפת העובדות ובלשון המדע את כל מה שקרה בשנות השואה, חמורים את פשעי הגרמנים ועוזריהם, יעמדו לרשות הקוראים הגרמניים בשפתם. כמה מהם ירכשו אותה? כמה יעיינו בה?

■

מבט שני

בשדה מוקשים איבד זיו בטר את הראייה. הוא הלך לחלץ את עזריה ודורון ששכבו שם פצועים. לא רואה את עצמו גיבור והיה עושה שוב בדיוק אותו דבר. עין אחת הצילו. יש תקווה

מאת ורד לוי צילם בועז לניר

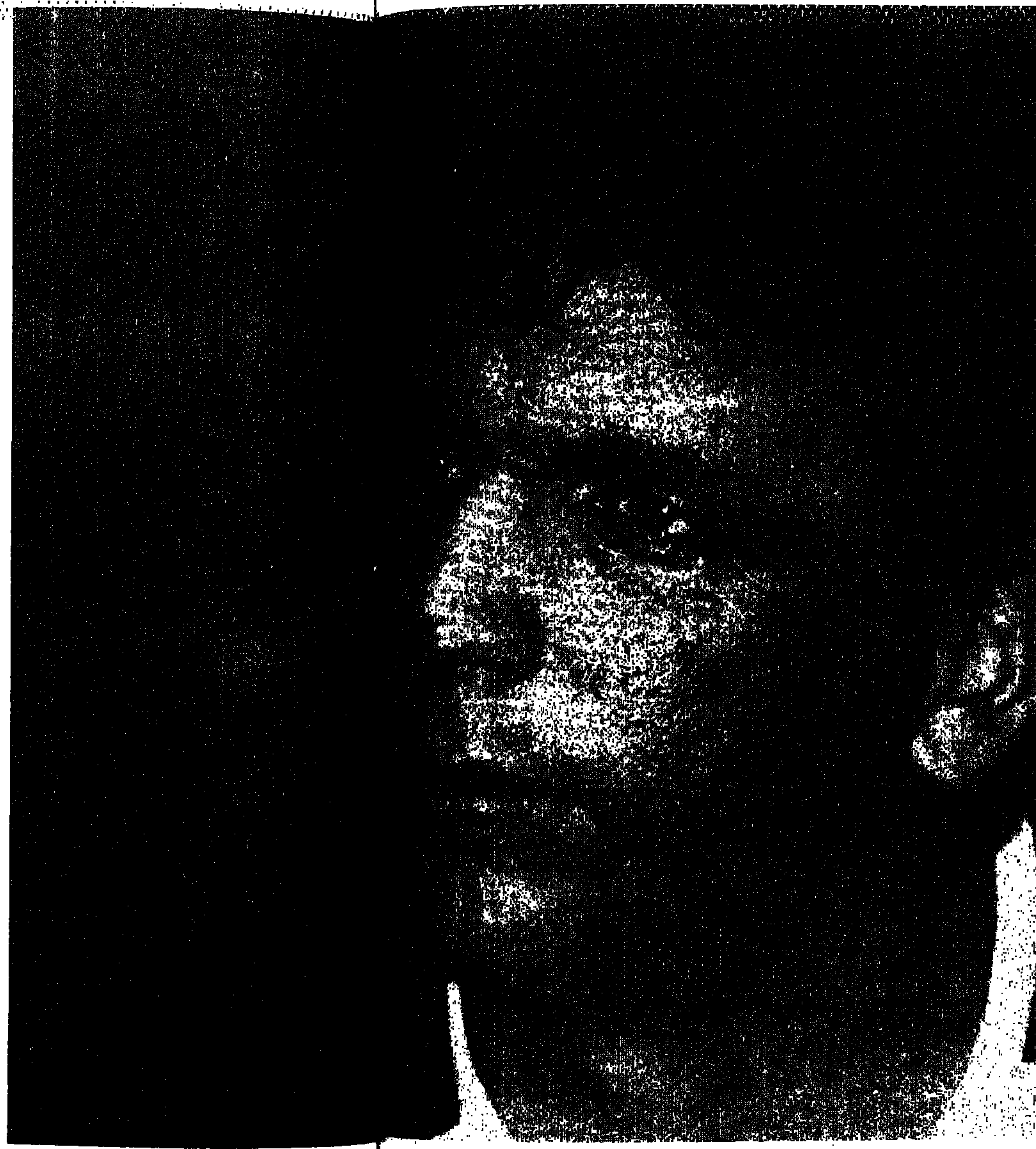

> **סיכום מחלה**
> 26.8.87
> מס' החולה — 26388/87
> שם משפחה: בטר
> שם פרטי: זיו
> מין: ז
> גיל: 22
> כתובת: צה"ל
> מדינת ישראל/משרד הבריאות
> בית חולים ממשלתי רמב"ם
>
> חייל בן 22, בשרות קבע, התקבל למיון סמוך לפציעתו מרסיסים של מוקש. בבדיקה במיון, הראיה בעין ימין, הרגשת אור בלבד. בעין שמאל, אין כל הרגשת אור.
> **בעין ימין:** פצעים בעפעפיים, גופים זרים מרובים בקרנית, (רסיסי אבן עם בוץ), חתכים מרובים בלתי חודרים ובהם בוץ. בכיוון שעה 9.00, חור בקרנית שדרכו יצאה קשתית + זגוגית, הקשתית קרועה במספר מקומות, לשכה קדמית רדודה מאוד, ומלאה עד כדי מחציתה בדם. העדשה פתוחה, אולם אין חומר עדשה חופשי בלשכה, אין לראות פרטים תוך עיניים נוספים.
> **עין שמאל:** כפי שנראתה גם ב־C.T במצב של ממט. מספר פצעים חודרים בקרנית וחלק טמפורלי. קרע גדול שדרכו נפלט תוכן העין מלווה בדם.
> (מתוך התיק הרפואי של סגן זיו בטר).

היה יום רגיל. עוד בוקר של אוגוסט בלבנון — קמים, מתארגנים, מתחלקים לכוחות ויוצאים לפתוח צירים. זאת אומרת, לבדוק שאף אחד לא שם בלילה שום דבר על הדרך. שהמעברים תקינים. שהכל בסדר.

הפלוגה שלנו (גולני), שאני הייתי הסמ"פ שלה, החזיקה את הקו בלבנון. היינו יוצאים כל בוקר, מוודאים שניתן לנוע חופשי, נפגשים, וחוזרים. לא היתה שום סיבה לחשוד פתאום בשטח הזה, במיקוש. הכל נראה רגיל, פתיחת הציר התנהלה כרגיל, היה חום רגיל לעונה, הלכנו אחרי הנגמ"ש שלנו. עפר, המ"פ, לא היה באזור, והבכיר בשטח הייתי אני — סגן זיו בטר, קיבוצניק מלהבות הבשן, שנה אחת קבע, שעה אחת לפני הפיצוץ, חודשיים לפני השחרור שלי מצה"ל.

לא הספקנו ללכת הרבה עד שנשמע הפיצוץ הראשון. אחריו היה קצת שקט ואחרי כמה דקות עוד אחד. בקושי חמש־מאות מטר הפרידו בינינו לבין הכוח השני. שמעתי את המפקד שלהם, מ"מ דני שנייזמן צועק בקשר משהו לא ברור. שמעתי שהם משיבים אש. התחיל בלגן. המפקד שלהם היה קצת בהלם. הבנתי שיש פצועים. הזעקתי כוח חילוץ, הזעקתי רופא, עליתי על הנגמ"ש ואמרתי לדני שאני כבר מגיע. לא היה לי מושג מה קרה שם. הגעתי תוך שתי דקות. אני זוכר את התמונה מצוין: הרבה חיילים רצים מצד לצד וצועקים. בלגן גדול. עשן. אבק. ואז, כשהרמתי קצת את המבט מהציר, לכיוון השוליים, במרחק 7 מטרים בערך, ראיתי את עזריה ודורון — חיילים שלי, שוכבים פצועים. ראיתי הרבה דם. אחד מהם היה על אלונקה והשני שכב לידו. ראיתי חלקי רגליים קטועים. לעזריה נקטעה הרגל עד הברך. הוא צעק מכאבים. הרגל של דורון לא נקטעה לגמרי, והיתה תלויה על בלימה. לידם היה חובש, שניסה לעצור את שטף הדם ולתת להם עזרה ראשונה. ידעתי שצריך להגיע אליהם עם הרופא, מה שיותר מהר. מה שיותר מהר.

לקחנו דקר חבלנים. בעזרתו מרגישים אם יש משהו קשה טמון בקרקע, והתקדמנו לעברם צעד אחרי צעד — אני, הרופא והקמב"ץ. אנשי חיל הנדסה, עם ציוד משוכלל יותר, מגלי מוקשים ומגינים, היו בדרך, ולמעשה, כבר ראינו אותם מגיעים. אבל אני ידעתי רק את זה — חיילים שלי שוכבים 7 מטר ממני, בלי רגליים ומאבדים דם. כל דקה משמעותית, ויש אליהם דרך שנראית בטוחה. התקדמתי כשאני מגשש כל הזמן את האדמה עם הדקר. הגענו קרוב מאוד. הרופא כבר התחיל לטפל בהם. פינינו מקום לאלונקה, אמרנו להנדסה שיפנו שביל נוח להוריד את האלונקות לכביש, ואז ביקש ממני הרופא שאפנה לו, עם הדקר, ריבוע קטן שהוא יוכל לדרוך עליו בביטחון, כדי שתהיה לו גישה טובה יותר אל הפצועים. התחלתי לעבור על המקום הזה, התכופפתי קצת לעברו וכשהייתי רכון מעליו, הפעיל הדקר שבידי את המוקש השלישי.

היה רעש חזק. אחר כך בלקאאוט מוחלט. נפלתי אחורה והתיישבתי בתוך הבור שהמוקש יצר. לא איבדתי את ההכרה לאף שנייה ואני זוכר הכל במדויק: זה היה כמו בסרט שנקרע פתאום והמסך משחיר. רגע אחד היתה לי תמונה — ראיתי את עזריה ואלון הפצועים, את הרופא, את כל התכונה שמסביב, וברגע השני — התמונה נעלמה. כלום. חושך. לא הרגשתי שום כאב. לא צעקתי. היה איזה חלקיק שנייה שחשבתי שאמות. אבל נגעתי בעצמי מהר — מיששתי את הידיים, את הרגליים, החזה, הבטן, ראיתי שאני נושם ומדבר. הבנתי שלא אמות. והבנתי שנפגעתי בפנים. שאלתי את הקמב"ץ מה הוא רואה. הוא אמר — יש לך קצת דם על הפנים. אבל אתה בסדר. אחרים, מסביב, נכנסו ללחץ. היו הרבה צעקות. הרגשתי שיש פצע גדול במצח. ממנו זרם דם לתוך העיניים, לאף, לפה. שכבתי בלי לזוז. דיברתי אל החיילים. שיידעו שאני איתם, שלא יחשבו שאני מת... ניסיתי להמשיך לתת הוראות — איך לפנות דרך לאלונקות, מה לעשות קודם ומה אחר כך. רציתי להישאר בעניינים. הרופא אמר לי לשכב בשקט. שאלתי אותו שוב מה קרה לי. הוא אמר — נפגעת בעיניים אבל אל תדאג, יהיה בסדר. באותו רגע התחילו המחשבות.

דמיינתי את עצמי עיוור. איך אני הולך. איך אני מסתובב במשק. איך אני מתפקד — זיו בטר, עיוור. המודעות לרעיון שאולי לא אראה יותר חדרה בצורה פתאומית וחדה למוחי. ברחתי ממנה ועברתי אל המשפחה שלי. דמיינתי איך מודיעים להם. מה אומרים — הבן שלכם, זיו, נפצע קשה? נפצע קל? נפצע בעיניים? איך יבשרו להם. חשבתי איזה מזל שההורים שלי הם אנשים חזקים שאני לא צריך לחשוש עכשיו שיקבלו התקף לב או שיתעלפו. ידעתי בדיוק איך הם יקבלו את זה. אני מכיר אותם אחד לאחד. דמיינתי אותם ואת האחים שלי, ואז שוב טלטלה אותי התודעה שלי עם העיוורון. נזכרתי שוב שאולי לא אראה אותם. לא את ההורים לא את האחים, לא את החברים. במשך כמה דקות העסיקה אותי רשימה ארוכה של כל מה ומי שאולי לא אראה יותר. אחר כך עזריה התחיל לזעוק מכאבים. זנחתי את הדמיונות שלי וניסיתי לדבר איתו. בינתיים הגיע גם עופר, המ"פ. הוא היה לחוץ מאוד. אמרתי לו שירגע אבל זה לא עזר. הגיעו עוד רופאים. שאלו כל הזמן אם יש לי כאבים. אמרתי שבכלל לא. שאלתי אם הלכה לי עין. הם לא ידעו מה לענות. היום אני יודע איך נראיתי אז — כל הפרצוף היה שחור ונפוח. מלא רסיסים ובוץ ואדמה. האף היה קרוע לגמרי. עיניים לא ראו בכלל או שראו אחת בחוץ... לא נעים. זה מה שידעתי כשהעלו אותי למסוק: אני שוכב עם עפעפיים פתוחים לגמרי ואני לא רואה כלום.

ברמב"ם התחיל הברדק האמיתי. אני לא אחד שנכנס לפאניקה או מתרגש מאוד. בדרך כלל, מתאקלם מהר ומסתגל לכל מצב חדש. כנראה, שאני גם לוקח דברים בקלות יחסית. אבל הטיפוס האדיש ביותר בעולם היה נכנס שם ללחץ. אני שוכב ברמב"ם במיון, סביבי צעקות ודפיקות של רגליים רצות. אני שומע אחיות צועקות, מה זה צועקות, צורחות — שיביאו רופא. שיביאו רופא עיניים! 10 פעמים ניגשים אלי ושואלים איפה אפשר למצוא את מספר תעודת הזהות שלי. אני אומר להם את המספר. הם לא מאמינים שבמצבי, אני יכול לזכור. שוב באים. שוב שואלים. סביבי — קולות. צעקות. מהומה. אני מתחיל להבין שאני כנראה "CASE" רציני. סוף־סוף נלקחת ממני שלוות נפשי. אני מתחיל להיכנס ללחץ. לפני שמרדימים אותי אני שואל על ההורים. הרופא אומר שכבר הודיעו להם והם בדרך. יש לי בערך 5 דקות עד הזריקה. לחשוב. ואני חושב — על זה שאני רוצה שהם כבר יהיו לידי, שבפעם הראשונה מאז שאני בוגר אני זקוק לעזרתם. על זה שאני רוצה בעזרתם. על זה שבטח כשאתעורר הם כבר יושבו לצדי. על זה שטוב שהם הורים כאלה, מגן נדיר ומיוחד כזה. לא כמו שהורים בדרך כלל... אני נרדם.

משהתעוררתי הם באמת היו כבר לידי. ולא רק הם — המסדרון הצר והמחניק של רמב"ם היה מלא בקרובים, חברים מהמשק, חיילים שלי, ולפי מה שסיפרו לי מהומה כזאת מזמן לא היתה במחלקת עיניים. בינתיים נודעו לי כמה דברים: א. שההורים שלי כבר השיגו כל פירור של מידע, והפעילו את כל הקשרים האפשריים, על מנת לברר מה הכי נכון לעשות. ב. שהמסקנה היא — להעביר אותי להמשך טיפול לתל־השומר. ג. שעין שמאל שלי הלכה לגמרי. ושעין ימין היא "עין פוטנציאלית". זה מה שהרופא מרמב"ם אומר. זה מה שאני יודע. יותר אני לא שואל.

רק אחר כך, כשהייתי כבר בתל השומר, קיבלתי אינפורמציה קצת יותר מפורטת גם מהרופאים וגם מאבא שלי (שהחליט לעשות דוקטורט על העניין, הביא ספרים, למד כל מלה, והקריא והסביר לי הכל): הקרנית שלי נפגעה, ויש צורך להשתיל אחרת. יש קרעים בקשתית. העין מלאה מוגלה. האישון פגוע. העדשה איננה. ולגבי הרשתית, שהיא בעצם קובעת אם תהיה ראייה או לא — אי־אפשר לדעת, כי העין עכורה, ואי־אפשר לראות כלום פנימה. במילים פשוטות — לא יודעים עוד שום דבר משמעותי לגבי הסיכויים שלי לראות. המשכתי כל הזמן לקוות ולעודד את עצמי, אבל משהו בתוכי אמר לי שאני הולך להיות עיוור. כבר עבר זמן די ממושך, יותר משבועיים, עברתי שני ניתוחים. העיניים שלי חבושות, אבל לא באופן שמונע את פתיחת העפעפיים. ומכל הנתונים, זה היה הנתון המשכנע ביותר: אני שוכב, כבר הרבה ימים, עם עפעפיים פתוחים, ולא רואה כלום.

לא, לא עיניתי את עצמי בשאלות. ואין לי כוונות להתחיל לענות את עצמי עכשיו בשאלות מהסוג ההוא — למה זה קרה לי? ולמה דווקא חודשיים לפני השחרור? אני לא טיפוס כזה. זה לא הסגנון שלי. מה שקרה קרה וזהו. אני לא מאמין באלוהים, לא מאמין בשום דבר אחר ובטוח שלא מאמין בחכמה שלאחר המעשה — למה לא חבשתי משקפי מגן? למה לא חיכיתי עוד כמה דקות לחיל ההנדסה? למה לא היה לי מגלה מוקשים מקצועי? זה הכל שטויות. זה לא חולף לי בראש לרגע. וגם במחשבה לאחור — ברור לי שהייתי עושה שוב בדיוק את אותו הדבר. כל הציודים המגינים והמאבטחים לא היו בהישג יד. רק זה היה בהישג יד — עזריה ודורון, פצועים, מדממים, זקוקים לעזרה. נקודה. מה יש פה להתעסק ולחטט? אני גם לא רואה בעצמי גיבור או משהו. כל מפקד היה עושה אותו דבר. זו חובתי הפשוטה והברורה, לא פחות ולא יותר מזה. גם אין בי שום כעס או מרירות. אני לא בנוי ככה. כמובן שהייתי מעדיף שזה לא יקרה. אבל אחרי שקרה — קרה. אין מה לעשות. כבר אמרתי שאני מסתגל מהר לכל מצב ולוקח דברים בקלות. לא עושה עניין. כנראה, כמו ההורים שלי...

החודשיים וחצי, הייתי מאושפז, חודשיים וחצי אבא שלי ישן איתי בחדר.

הקירבה הפיסית החדשה להורים, יצרה בינינו קשר חדש. קרוב הרבה יותר ממה שהיה פעם. בתור ילד בקיבוץ, אתה לא נמצא אותם הרבה. אף פעם לא הייתי קרוב אליהם במיוחד, היחסים היו טובים אבל מאוד מרוחקים. אמא שלי היא גם לא בדיוק הטיפוס המלטף.

אף פעם לא הייתי זקוק להם, לעזרתם. זה היה מצב חדש לגמרי, ואנחנו נכנסנו אליו בטבעיות מוחלטת. כאילו תמיד זה היה ככה. אני חושב שההורים הכירו בי צדדים שלא היו ידועים להם, או בכל אופן, הכירו טוב יותר. וגם אני, ראיתי פעם נוספת איזה אנשים משגעים הם — לא מנדנדים לרופאים. לא עושים — אוי ואבוי. בלי לחץ, בלי היסטריה, בלי לדבר יותר מדי ובלי "מה יהיה?" מיד ניגשו ולקחו אותי אל תוך המצב החדש שלי, ועזרו לי לחיות אותו. בשיא הפשטות והטבעיות. אף אחד מהם לא ישב והחזיק לי את היד.

> ## התנ"ך של רפואת העיניים
> **פרופסור גיורא טרייסטר, מנהל היחידה לניתוחי רשתית בבי"ח תל השומר:**
> "הניתוח שעשינו לזיו הוא מפתיע ומעניין במיוחד. הצלחנו להפוך עין מנוקבת, שהיתה ממש שק מוגלה — לעין רואה. בארץ, טרם נעשה ניתוח כזה, והצוות בתל־השומר, שניתח את זיו — פרופסור בלומנטל, פרופסור אבני ואנכי, לא מכירים מקרה שני כזה בעולם. בכל אופן — לא שמענו ולא קראנו בספרות המקצועית על משהו דומה. האמת היא שלזיו היו כל הנתונים להיות עיוור מוחלט. אני הייתי מאוד פסימי ולא היתה לי שום סיבה מיוחדת לחשוב שהוא יראה.
> הנסיבות הספציפיות של זיו (שנותר עם עין אחת) והמצב הטוב, יחסית, של היקף הקרנית שלו, גרמו לנו לנסות לשלב שני ניתוחים שטרם שולבו עד עתה — פר' בלומנטל, שהוא מומחה לחלק הקדמי של העין, השתיל קרנית וניקז את המוגלה באופן שיכולנו, סוף־סוף להציץ פנימה ולראות מה קורה. בניתוח השני, טיפלתי אני ברשתית, שהופרדה ממקומה. תתכתי אותה ובעזרת שמן סיליקון שהוחדר לעין, היא הוצמדה והודבקה מחדש למקומה. כל שלב ושלב בהחלמה, וההשתפרות המהירה שבמצב של זיו, היה בבחינת הפתעה גמורה בשבילנו: ● זה שהקרנית בכלל נקלטת ונשארה זכה. ● שהמוגלה לא חזרה ומילאה את העין, כמו שקורה ברוב המקרים. ● שהוא הגיע לראייה 6/60, שהוא יכול ללכת. לתפקד נורמלי. ● שהוא רואה צבעים.
> מה אני יכול לומר — זה אחד הניתוחים הכי יפים שראיתי בתחום העיניים, ויותר מזה — עין במצב כמו שזיו הגיע, נחשבה אצלנו עד היום לעין אבודה שאין טעם לגעת בה. מהבחינה הזו הניתוח של זיו יהווה תקדים. זה ניתוח שמבטא בצורה נפלאה את הטכנולוגיה הניתוחית המודרנית ביותר, שמיישם את כל "התנ"ך של רפואת העיניים" ושבעבודת צוות של מומחים הגיע לתוצאה המפתיעה שהגיע.
> בקרוב נשב לכתוב מאמר ונוציא את דבר הניתוח הזה לפרסומים מדעיים בינלאומיים. אין ספק שזוהי הצלחה פנטסטית."

שבועיים וחצי מניתוח הרשתית התחלתי לראות.

בהתחלה, באמת, רק צללים. אור וחושך. שמש וצל. ואחר כך — כל יום או יומיים ראיתי פתאום משהו חדש: צללית של בן־אדם. את ההורים שלי ובקווי מתאר. גופים שונים בחדר. חלוק לבן של אחות. חלון. כניסות של אור בין ענפים של עץ. אינפורמציה חושה — אני רואה. ראיתי ולא האמנתי. ראיתי ולא האמנתי. עד שבסוף התחלתי "להאמין למראה עיני" וככה, בזהירות, לאט־לאט...

הרופאים לא אמרו דבר. אבל הרגשתי שהם מופתעים ולפעמים המומים. ערב אחד הבחנתי באור־ברקס של מכונית. אדום. מיד אמרתי לעצמי שבטח אני פשוט זוכר שכך הוא צריך להיראות והמוח שלי מתרגם... אבל לא. אני באמת ראיתי את הצבע. בימים הבאים התחלתי להבחין בבירור ביותר ויותר צבעים. בשלב הזה הרופאים ממש לא ידעו איך להגיב — הרגשתי שהם לא כל כך מאמינים לי. כמה ימים לפני זה, קיבלתי הרצאה מאבא שלי על ה"מקולה", מרכז הראייה, שלי שנפער בו חור. ולגבי זה לא יהווה שום ספיקות — צבעים לא אוכל אף פעם לראות. אם בכלל... אבל העובדות היו חזקות יותר מכל הידע והספרים, ובמקרה הנ"ל זאת היתה העובדה המנצחת: אני עומד ובוחר לי זוג תחתונים מפוספסים מתוך ערימת לבנים שאמא שלי הביאה, אני מזהה את צבעי הפסים וקורא להם בשם.

אנשים שואלים אותי — איך החזקת מעמד. איך לא נשברת. מה עורר אותך. איך המשכת לשמור על מורל גבוה. אני אומר להם שאני תמיד מקבל דברים בקלות. אני נבוך. בחיי שאני לא יודע, אולי משהו דפוק אצלי? באמת, איך זה שלא נכנסתי ליאוש? אני לא יודע מה לענות. חלק מזה בטוח קשור לעובדה שהחדר שלי היה מפוצץ מחברים כל יום מהבוקר עד הלילה. לא עזבו אותי שנייה אחת לבד, לא ההורים, המשפחה, וגם לא החברים. חלק אולי שייך לזה שבאו לבקר גם פצועים במצב קשה יותר ממני. ששמעתי והשבתי ודמיינתי מצבים הרבה יותר מזוועים. אבל אני יודע שזה חלק קטן — אני פשוט השלמתי מהר מאוד עם הסיטואציה והייתי מוכן להכי גרוע. אני זוכר מחשבות שהתרוצצו לפעמים בראש שלי. למשל — שאלתי את עצמי אם הייתי מעדיף לאבד איבר אחר במקום העין: מה היית מעדיף לאבד, זיו בטר, במקום העין השמאלית שלך — רגל? אין תשובה. יד? אין תשובה. רגל במקום שתי העיניים? יש תשובה, מיידית. כן. רגל במקום שתי העיניים כן. זה כן. עשינו עסק... רק לא שתי העיניים! או הייתי אומר לעצמי — תאר לעצמך שבנוסף לבלגאן הנוכחי בעיניים, גם היתה הולכת איזה רגל ואיזה יד, כמו שקרה לכמה מהחברים שלך, אה, מה אתה אומר, זיו בטר? מה בסך הכל קרה לך — עין אחת הלכה והשנייה — "פוטנציאלית". וזה אומר שהתקווה עוד לא הלכה. שיש סיכוי. אז הנה התשובה שלי לשאלה "איך לא נשברת?": רוקנתי את הראש מהכל. ורק את זה הייתי משאיר: לעשות כל מה שהרופאים אומרים. לחכות בסבלנות. לתת לזמן לעבור על עין ימין טוב־טוב. לא להתייאש, משום שכידוע, עוד יש סיכוי. ובכל מקרה, גרוע יותר ממה שעכשיו (עפעפיים פתוחים שלא רואים כלום) הרי לא יהיה...

אבל גם לא הייתי זקוק לזה. קיבלתי מהם בדיוק, אבל בדיוק, את מה שהייתי צריך. זה מה שכן חשבתי: איזה בר מזל אני, א. שאלה הם ההורים שלי, ב. שאני קיבוצניק, איזה חייל עירוני, שאבא שלו עצמאי, יכול היה לקבל את מה שאני קיבלתי? איזה הורים עירוניים יכולים להרשות לעצמם להתנתק לגמרי מהחיים הרגילים ומהעבודה לשלושה חודשים? שלא לדבר על כל העזרה העצומה וכל הדברים שהקיבוץ לא הפסיק לשלוח. לא, אני לא חושב שיש משהו יוצא דופן או מיוחד במינו במחשבות האלה. זה עניין של אופי, בסך הכל. אחר יחשוב על כמה שהוא מסכן ולמה זה קרה דווקא לו. אני חושב אחרת. זה הכל.

פרופסור טרייסטר אמר: המצב של העין לא טוב. נעשה שני ניתוחים. אי אפשר לדעת כלום. אולי אולי תוכל להבחין בצללים. אבל אין הרבה סיכויים. נקווה. את הניתוח הראשון עשה פרופסור בלומנטל, מנהל המחלקה. הוא השתיל לי קרנית וניקה את המוגלה. אז עוד אי־אפשר היה לראות את הרשתית ולדעת משהו. את הניתוח השני עשה פר' טרייסטר, מומחה לניתוחי רשתית, ובשיטה מאוד מיוחדת, הצמיד את הרשתית למקום שלה (שממנו הופרדה) ומילא את העין בחומר ששומר עליה באותו מצב. שניהם שמרו על שתיקה. אמרו שעוד אי־אפשר לדעת כלום. שצריך רק סבלנות וזמן. זמן, זמן.

והזמן עבר.

אחרי ניתוח הרשתית, הייתי צריך לשכב שבוע שלם על הבטן, עם הפנים על המיטה ולא להזיז את הראש. זה היה השבוע הכי קשה — גם בגלל כאב־ראש שחשבתי שיתפוצצו לי את הפנים וגם בגלל השכיבה הזאת. כמובן שאבא שלי מיד המציא כל מיני סטנטים ומיתקנים מיוחדים להחזקת הראש וכל מיני הקלות, אבל בכל זאת היה שבוע די זיפתי. בין כאב לכאב, ניסיתי לדמיין את הרשתית הארורה שבה תלויה הראייה שלי, ועודדתי אותה לחזור למקומה ולהיצמד אליו חזק. ידעתי — בכל שעה נוספת שאני שוכב כמו ילד טוב ולא זז, אני עוזר לה להשלים את מה שד"ר טרייסטר עשה בה, ובכל אופן לא מקלקל בינתיים, ואז אולי, אולי יקרה הנס...?

90 יום מה־25.8.87. אני מסתובב, מתמצא, מזהה אנשים, עושה פעילות גופנית, עובד במפעל, חי־נושם־מתפקד, בקיבוץ. בבית שלי. הראייה שלי רחוקה מלהיות אופטימלית. כשאין הרבה אור וכי האישון נדפק, עם משקפי שמש, ורק בזווית הנכונה, זה מה שאני רואה: אנשים, אבל בלי תווי פנים מדויקים. עצים, אבל בלי פרטים כמו עלים וענפים. צבעים — אבל לא את כולם. (למשל, יש לי רק אדום אחד. אין בהיר וכהה ובורדו...). סרטים, אבל בלי לראות ממש את הדמויות, רק באור מסוים מאוד, ובטח שבלי לראות את התרגום. כמובן שאיבדתי את היכולת לראות תלת־מימד בגלל עין שמאל החסרה. אבל זה דבר שלומדים לחיות איתו, המוח מתרגל ומתחיל לאמוד מרחקים בשיטות אחרות.

מה שאני כרגע לא יכול לעשות לגמרי זה לקרוא. לכתוב. לראות דברים קטנים. למזוג ברייקנות משקה לכוס. לתקוע ברייקנות מזלג לאוכל, לקלוע ברייקנות עם מפתח לחור שלו. לנהוג. לשחק כדור סל. לעשות סקי בחרמון. לרוץ. לעסוק בכל מיני ספורט. לעבור על מכונות חקלאיות בשדה. אבל זה זמני. לפחות לגבי חלק מהדברים האלה — אני בטוח 100% שאחזור לעשות אותם.

מבחינה חברתית לא השתנה אצלי כלום — חברים, חברות (חברים סתם וחברות־אהובות) הכל אותו דבר. אם קצת מגזימים יותר מדי לפנק או לרחם אני מיד גרוע ומביע את דעתי בעניין. ברוב המקרים המצב חוזר למסלול הטבעי שלו. זה נכון גם לגבי התוכניות שהיו לי — הן לא השתנו ממש, משום שממילא התכוונתי להשתחרר מהצבא, לבוא למשק, ולהיות ולעבוד פה לפחות שנה שנתיים. מחשבות על עזיבה אף פעם לא עלו על דעתי. אולי זה יישמע למישהו נורא, (איזה אכזוריה), אבל מה שעולה על דעתי להגיד על מצבי הנוכחי זה — לא נורא...

סיכומים הם לא הצד החזק שלי. (בכלל, אני טיפוס די סגור שלא אוהב כל כך לדבר...). טוב, אז זה מה שאני רואה בדמיוני כשאני עוצם עיניים (...) ומנסה לצייר לעצמי אותי בעוד שנה. בחור בריא. כמעט לגמרי. עצמאי. לחלוטין. נוהג. מסתובב בכוחות עצמו. מסתדר בכל מצב ובכל מקום. בארץ ובעולם.

אבק כוכבים

בשוק של מפיצי הסרטים יש קונים בלבד ותחרות קשה, מה שמחייב תחבולות, תחכום וערמה. שיש קולר, הכי מבריק בשטח, פועל לבד, ובהצלחה. לא יעצרו אותו

מאת יואב גינאי

צילום בועז לניר

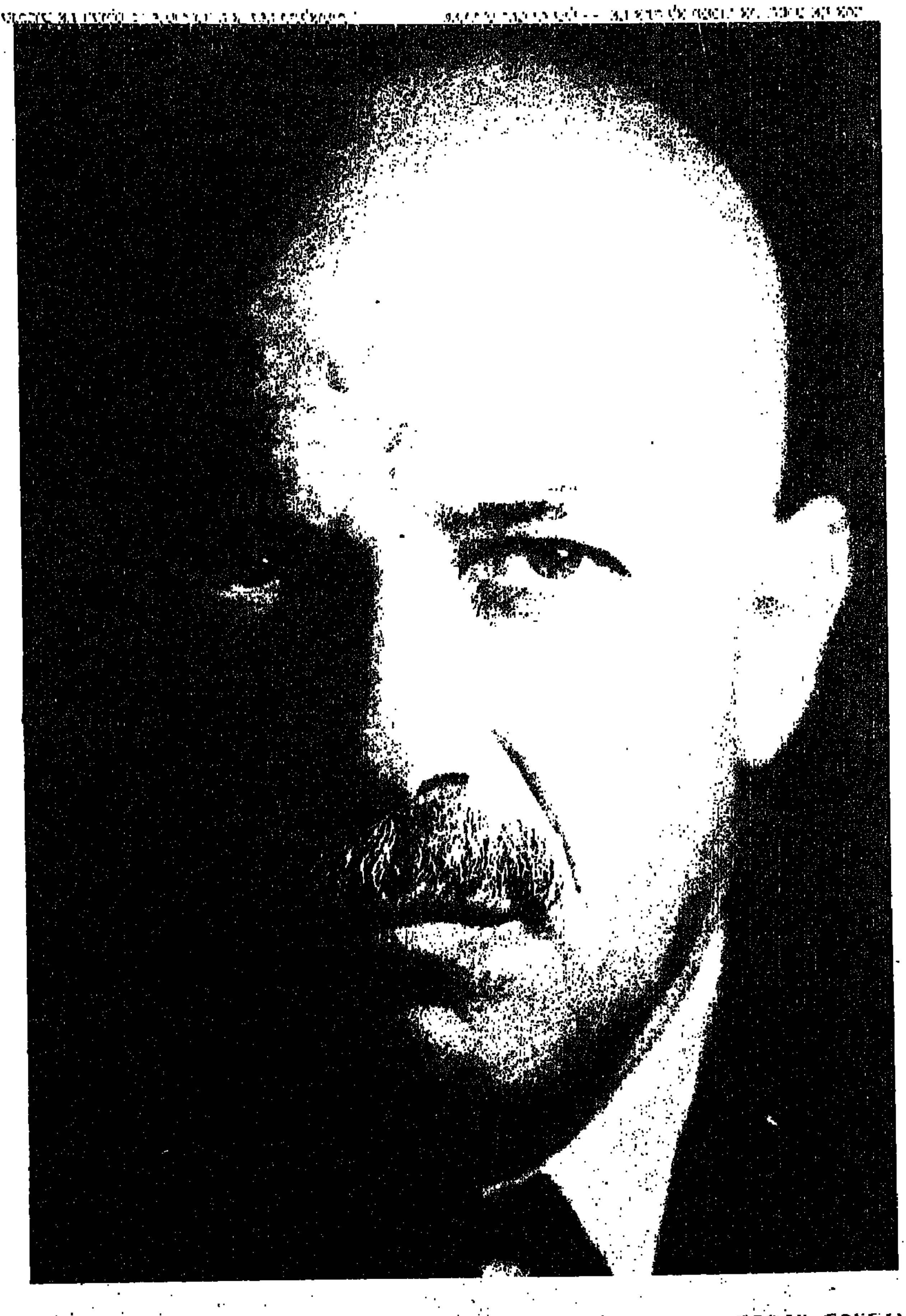

כמעט בכל פסטיבלי הסרטים בעולם, בין נצנוץ הכוכבים, הבזקי המצלמות והמקרנות, מנצנצת בקביעות גם קרחתו של שיש קולר. קולר, הגמנה בקביעות מדי בוקר, במכונה חשמלית, את שלמות השערות הדלילה שהספיקה לצמוח בלילה, מקפיד להגיע לכל פסטיבל כדי לצוד שם סרט חדש להפצה.

בקאן, ברלין, סאן סבסטיאן, ונציה, מונטריאול, מדריד, טורינו, לוס אנג'לס ועוד ערים המארחות אירועי קולנוע הוא כבר דמות מוכרת. גם בשורת המשרדים שמול קולנוע מוגרבי בתל־אביב, בה מרוכזים משרדי רוב מפיצי הסרטים במדינה הוא מוכר, אבל כנראה שלא כל כך חביב. בתל־אביב קולר הוא זאב בודד. קולר מסביר זאת בצרות־עין של הקולגות. „כולם מקנאים בי, כי חדרתי להם לתחום. הם רואים בעבודה הזאת מועדון אקסלוסיבי. הם היו רגילים לראות אותי פעם כשכיר של מנחם גולן ודיברו איתי מלמעלה למטה, היום אני שווה אליהם והם לא מסתגלים לזה. הם יודעים שאני הרבה יותר מבין ומוכשר מהם וכשסרט שלי מגיע הוא תופס בית קולנוע כמה שבועות טובים. קרה לא אחת שהקולגות שלי איימו על בעל בית קולנוע שאם הוא יקרין סרט שלי הם לא יתנו לו יותר סרטים".

מלחמת ההתשה של קולר בעמיתיו המפיצים מתחממת בפסטיבלים. קולר: „הם יודעים שאני מבין הרבה יותר מהם איך לקלוע לטעם הקהל ואומרים שאפשר לפתוח אצלי בית־ספר להפצת סרטים, אבל הם לא מפרגנים לי ואני לא נשאר חייב". קולר טוען שהמפיצים מחקים את השיטות שלו ובפסטיבלים עוקבים אחריו כדי לראות לאיזה אולם הקרנה הוא נכנס. „בממוצע אני רואה 20 סרטים ביום, לא את כולם בשלמותם. מספיקות לי חמש דקות כדי לדעת אם סרט הוא טוב או לא. אם הסרט רע אני יוצא מייד. זה כמו כשנכנסים לחדר מסרית, כדי להבחין בסירחון לא צריך יותר מאלפית של שנייה. כך גם בסרט. בתוך רגע אתה מגלה אם יש לך עסק עם במאי רפוק, צלם שהוא לא צלם ושחקנים חובבים."

אולי נפלת על סצינה לא מוצלחת?

„אין דבר כזה. אין בסרטים טובים סצינות לא מוצלחות, זה הכל."

ההנאה מקולנוע לא מתקהה אחרי צפייה בכמויות כאלה?

„להיפך, היא מתחדדת. וכשאני רואה סרט טוב אני נשאר בו ומתפלל — הלוואי וזה יהיה טוב כמו שהיה עד עכשיו. קורה לא אחת שבודקה השמונים של הסרט יש נפילה. כמו פרה שנותנת חלב כביר ופתאום נותנת בעיטה ושופכת את דלי החלב. זו אכזבה גדולה. אני לא טועה אף פעם. בשנים האחרונות ראיתי בעיתונים ועל לוחות המודעות עשרות סרטים שנקנו על ידי קולגות שלי ושנפסלו על ידי. אני אומר לעצמי ולעוזר שלי, נראה מה יקרה עם הסרט הזה. הסרט מגיע ותמיד הביקורת הורגת אותו, הקהל לא בא והוא נופל בתוך שבוע אחד".

כשהקולגות של שיש קולר למדו שכשהוא נשאר עד הסוף הסרט טוב וכדאי למהר ולרכוש אותו הוא התחכם להם. באמצע ההקרנה יצא החוצה בהפגנתיות, כאילו התאכזב, ורץ לקנות את הסרט לפני כולם. קולר: „כשהם למדו גם את זה הם התחילו לעקוב אחרי גם כשיצאתי באמצע. קרה שראיתי פעם סרט אוסטרלי גרוע ובאולם לא היה אף מפיץ ישראלי. כשהקרינו את הסרט שוב, ראיתי שני קולגות ליד האולם. נכנסתי להקרנה, יצאתי באמצע ועמדתי בכניסה. מייד ניגש אלי אחד מהם ואמר לי: שיש, אתה הולך על זה? עניתי לו שהמפיק של הסרט רוצה עליו 15 אלף דולר אבל אני הצעתי רק 12 ואם הוא יתעקש על 15 אני מוותר. המפיץ ההוא קנה את הסרט ב־12 אלף דולר כשהסרט הזה כמובן לא שווה פרוטה. הסרט הגיע ארצה, הוצג שבוע בקולנוע תל־אביב באולם ריק".

גרמניה בלונדינית במחיר נוח

המקצוע שלו „מפיץ סרטים", בעל חברת „מרתון פילמי" המעסיקה שני עובדים (הוא אחד מהם), אינו מגדיר כמו־ייק את עיסוקו של האיש. שיש קולר הוא כראש ובראשונה איש יחסי ציבור אגרסיבי וממולח. ליחסי הציבור שלו אין גבולות של טעם מעודן. כשהפיץ את „אהבה בגרמניה", בכיכובה של חנה שיגולה הוא פרסם מודעה במדור ההכרזות של העיתונים היומיים בזו הלשון: „גרמניה בלונדינית ניתנת להשגה במחיר נוח" וציין את מספר הטלפון של משרדו. קולר: „שמתי במשרד ארבעה קווי טלפון עם מזכירות אוטומטיות שבהם הקלטתי הודעה: הבלונדינית הגרמניה היא חנה שיגולה בסרט „אהבה בגרמניה". מאות טלפונים הגיעו מכל חלקי הארץ במשך חודשים". יחסי הציבור שהוא עושה לסרטים מתגמדים מול יחסי הציבור ששיש קולר עושה לשיש קולר. הדוגמה לכך היא ביקורו הראשון בפסטיבל קאן ב־1970.

„הפסטיבל הזה הוא כמו קרקס גדול, אפשר למצוא שם את האיש הכי שמן בעולם, הכי רזה, הגמד הכי קטן. לכל אחד יש מלתחה ענקית, וכל רגע רואים אותו בחליפה אחרת. זהו מקום של ניקור עיניים, כולם עשירים ומכירים זה את זה. אני הייתי חדש והחלטתי לחדור פנימה בצורה הכי ניצחת כדי שידעו שאני קיים. יום לפני הנסיעה צלצלתי לידיד, בעל בית דפוס, וביקשתי ממנו להכין לי אלף פלקטים עם תמונה ענקית שלי ומתחתיה כתובת באנגלית: Koller is here! קניתי נעצים ודבק ויצאתי עם כל הצוות לשוק. בלילה לקחתי איתי שני נערים מקומיים, שילמתי לכל אחד מהם 100 פראנק והסתובבתי איתם ברחובות. בכל מקום שנראה לי מספיק בולט עצרנו והנערים הדביקו את המודעות על עצים, קירות, לוחות מודעות ובתי קפה. הלכתי לישון. בבוקר אחרי ששתיתי קפה, יצאתי לרחוב ופתאום שמתי לב שכולם מביטים בי. כמעט שכחתי מהעניין, עד שראיתי את הפרצוף שלי נשקף מכל פינה בעיר."

ממש אגו טריפ...

„תקרא לזה איך שאתה רוצה. זה פרסום. היתה לי מטרה להיות האיש הכי מפורסם בקאן, והצלחתי. עד היום, 17 שנה אחר כך, אין ...ר שלא מכיר לי את התרגיל הזה. היו גם כאלה שנדלקו על הפלקט, גירדו אותו מהקירות ולקחו אותו הביתה. קרה לא אחת שנכנסתי לבית של אנשי קולנוע או עיתונאים בחו"ל וראיתי את הדיוקן שלי מתנוסס על קיר בית השימוש. אגב, „ג'יי קולר איז היר" זו הסיסמה שלי. אני מתכנן להוציא מדריך לפסטיבלים עם סיפורים ואנקדוטות וזו תהיה הכותרת שלו."

בספר הוא יספר בוודאי גם על פגישותיו עם כוכבים, מפיקים ובמאים מפורסמים שבהם נתקל באולמות הפסטיבלים. קולר מקפיד להצטלם עם כל אחד ואחד מהם ועל כל מפגש יש לו סיפור משלו. את ריינר וורנר פאסבינדר הוא פגש למשל בקאן והתייעץ איתו על תרגום שמו של אחד מסרטיו, שאותו הוא יפיץ בארץ מקונה. בקאן זימנה לו גם פגישה עם אורסון וולס. קולר הציע לוולס לשמור ברחיפות על הדיאטה („כי ראיתי שימיו ספורים"). הוא גם הזמין את וולס לבוא ארצה ולערוך פה ערב קריאה עם התנ"ך, וולס התלהב אבל בסוף זה לא תאם את לוח הזמנים שלו") את פדריקו פליני פגש כמה פעמים. בפעם הראשונה, כשהציג את „הליצנים" בוונציה, שם הציג גם קולר סרט שביים על קרקס שנדד בארץ. עיתון איטלקי פרסם את תמונת השניים והכתיר אותה בכותרת: „פגישה בין שני במאי קרקסים".

שוק הסרטים

בארץ פועלות כ־20 חברות הפצה. מפיץ הסרטים קונה את זכויות ההקרנה של הסרט מהמפיק, שהסרט בבעלותו, על מנת להפיץ אותו בבתי הקולנוע. המפיץ עורך מסעי רכישות של סרטים חדשים בעולם. שווקי הקולנוע התוססים ביותר הם פסטיבלי הסרטים שהחשוב שבהם הוא פסטיבל קאן. אל הפסטיבלים מגיע כל מי שקשור בתעשיית הקולנוע – במאים, שחקנים, מפיקים, מפיצים, עיתונאי קולנוע ומבקרים. שם נערכות הקרנות מוקדמות של סרטים חדשים לשם ביקורת ורכישה. לעיתים נוצרת תחרות בין המבקשים לרכוש סרט שנראה להם מוצלח. זוכה בסרט זה שמקדים להגיע אל המפיק וחותם על החוזה, או מי שמרבה במחיר.

מחיר זכויות ההפצה של סרט ממוצע הוא כ־50 אלף דולר. הרווח של המפיץ הוא כ־15 אחוז ממכירת הכרטיסים. המפיץ דואג לתרגום הסרט, פרסומו ומציאת בית קולנוע להצגתו. על מכירות הכרטיסים הוא מפקח בעזרת בקרים (צ'קרים) שעומדים ליד הסדרן וסופרים כמה צופים נכנסים לאולם.

למפיצים רבים ישנם הסכמים קבועים להפצת סרטים עם חברות הסרטה. למשל: חברת א. ד. מטלון מפיצה את הסרטים המופקים באולפני „פוקס המאה ה־20" ו„קולומביה". יש מפיצים שהם בעלים או שותפים בבתי קולנוע. חייהם קלים יותר מאלה שצריכים לחפש אכסניה להקרנת סרטיהם. ישנן חברות, כדוגמת „ג. ג." של מנחם גולן ויורם גלובוס השולטות על כל שלבי ההפקה וההפצה. הסרט מוסרט באולפני החברה, מופץ על ידה, ובבעלותה גם רשת של בתי קולנוע המקרינים את הסרט.

רוצה להיות „אמן העם"

שיש קולר, רווק, נולד בפתח־תקוה לפני 39 שנים לאב יקה ולאם ממוצא בולגרי („אני מזיגה של ווזוו עם פרענק, כך צריך להיזהר ממני מכל הכיוונים") כשנולד קראו לו ישעיהו אבל עד מהרה הדביקו לו החברים בבית הספר את השם שיש. אל אביו, שהיה ספר במקצועו, באו כל סדרני הקולנוע של האיזור ובזכות עסקת חליפין בה העניק האב תספורת לסדרן זכה שיש הצעיר בכרטיס כניסה חינם לקולנוע ולתיאטרון. בתיכון למד באורט מקצועות מכונאות („הייתי צריך להיות היום מהנדס מטוסים או מכונות קירור"). כשהיה בן 16 שימש ככתב לענייני קולנוע של שני מגזינים שאינם קיימים עוד „קולנוע" ו„עולם האישה" (היה עוד אחד כזה), במקביל שיחק בתיאטרון הילדים „בימבו" בהנהלתו של א.א. אנוסקי (אביו של אלכס י.ג.). קולר: „בחסמבה הייתי ירון זהבי, יוסי גרבר היה ד"ר כדורי, פנחס הר זהב, בימאי הטלוויזיה היה אלימלך זורקין ועודד קוטלר גילם את קצין המשטרה". קולר שיחק גם בתיאטרון הנוער „קלעים", בלהקת הגדנ"ע ובתסכיתי קול ישראל לנוער.

אחרי שהשתחרר מהצבא („שרתתי בתפקיד לא חשוב") הוא הקים תיאטרון לילדים ששמו „צברון", התיאטרון העלה מחזות שקולר עצמו עיבד. קולר: „כדי שלא יחשבו שהשתן עלה לי לראש קראתי למחבר המחזה שכתבתי בשם בדוי. בחרתי בצירוף שמותיהם של שני שחקנים מפורסמים גילה אלמגור ואורי זוהר, ל„מחזאית" קראתי גילה זוהר". עוד מחזה שעיבד והוצג בתיאטרון שלו היה „גוליבר בארץ הענקים". ביים אותו מנחם גולן, דן אלמגור כתב את הפזמונים וקולר שיחק בתפקיד הראשי.

אתה שחקן מתוסכל?

„בשלב מסוים של חיי החלטתי שהיות שאין פה אמן העם, כמו במדינות קומוניסטיות, ולא מעריכים פה אמנים, אז הכי הרבה, כשאתבגר, אהיה סתם עוד שחקן מהשורה ב„הבימה" או בתיאטרון חיפה, וכיוון שהמשחק לא בוער לי בעצמות, ויתרתי".

אחרי שקולר הקים עוד תיאטרון ילדים בשם „ריוקו", שנכשל, הוא פגש את קלוד קיפניס, פנטומימאי צרפתי צעיר, תלמיד של מרסל מרסו, שהגיע ארצה. „הייתי המנהל האישי שלו, אולי הפרסונל מנג'ר הראשון במדינה. חתמתי איתו על חוזה וחשבנו שנכבוש את העולם כי פנטומימה היא שפה בינלאומית."

השניים הסתובבו באירופה והעולם לא נכבש. אחר־כך היה סוכנה האישי של דליה לביא, עוד לפני שזו היתה כוכבת בינלאומית. קולר ייצג אותה כדוגמנית פרסום שמכרה סבון וסיגריות. באותה תקופה פתח סינמטק פרטי שפעל במוסך בצפון ת"א. בסינמטק הזה הקרין סרטים מהקלסיקה של הקולנוע. את הסרטים ליקט מאספנים, מארכיונים ומשגרירויות. במקביל הקים לעצמו אוסף סרטים פרטי הכולל היום כ־300 סרטים.

חשבת פעם ללמוד קולנוע?

„רציתי, אבל הגעתי למסקנה שאין לי מה ללמוד כי אני יודע על קולנוע יותר מכל המורים. בשנת 1970, ביימתי סרט בשם 'פיל ברחובות', שעקב אחר מסעו בארץ של קרקס איטלקי. הסרט זכה בפרס ראשון בתחרות הסרט הקצר בוונציה".

אחרי שהיה מבקר קולנוע ותיאטרון ב„עולם הזה" („הייתי מבקר חריף קטלתי 99 אחוז מההצגות, גמזו היה ילד לידי") ושימש כצלם עיתונות, החל קולר לעבוד אצל מנחם גולן כאיש יחסי ציבור. על עבודתו ופרידתו מגולן הוא מעדיף שלא להרחיב את הדיבור הוא אומר רק: „בשבילי זה היה חשוב אבל יחסי ציבור למישהו אחר לא מתאימים לאופי שלי. לא אחת נאלצתי לדווח לכלי התקשורת בחיוב על לקוחות שדעתי עליהם היתה שלילית. שנאתי לשבת בטלפון, כמו תוכי, דברים שלא הזדהיתי איתם". משום כך הפך עצמאי והקים חברה להפצה.

ישראל הפסידה את האוסקר

באחרונה עלה לכותרות אחד הסרטים שהוא מפיץ „שתי אצבעות מצידון" בהקשר משפטי. צה"ל שהפיק את הסרט, טען שקולר לא מפיץ אותו כראוי בחו"ל ומבקש להפקיע מידיו את זכויות ההפצה. קולר הודף את הטענה: „אני שואל את הצבא האם ברגע זה מוקרנים 200 סרטים ישראלים בחו"ל? אפילו 'מאחורי הסורגים', שהיה בין חמשת המועמדים לפרס הסרט הזר בתחרות האוסקר, נכשל אחרי שבועיים בניו־יורק. לא כל שכן יהיה קשה להפיץ סרט שעוסק בחיילי צה"ל. הרבה בתי קולנוע בעולם נשלטים בידי גורמים עוינים. חלקם אמרו לי בפירוש שהם לא רוצים להקרין אותו כי הם מפחדים שמישהו יטמין להם מצצה באולם. איש לא ינשל אותי מהסרט הזה כי לולא אני הסרט היה מוקרן רק במחנות צה"ל ואיש לא היה יודע על קיומו. וכמו שאומרים החברים שלי — אם אתה לא תמכור את הסרט אף אחד בעולם לא יצליח למכור אותו. אז שצה"ל יישאר בעסקי נשק ואני בעסקי סרטים" בית המשפט עוד לא פסק בעניין זה.

זו לא השערוריה היחידה שגרם הסרט הזה. קולר נלחם בשעתו על שליחת „שתי אצבעות מצידון" כמועמד הישראלי לקבלת האוסקר. אל התחרות נשלח לבסוף „אוונטי פופולו". קולר טוען שהיתה פה קנוניה וקובע כהרגלו בנחרצות: „ישראל הפסידה את האוסקר! עד היום שואלים אותי בעולם איך זה שהסרט לא נשלח לתחרות. אני בטוח שהוא היה זוכה, כי בפרס הסרט הטוב זכה 'פלטון', סרט על חיילים אמריקניים בוויטנאם. 'שתי אצבעות מצידון' זה פלטון ישראלי, עובדה שהיתה מעניקה לו את מירב סיכויי הזכייה בפרס הסרט הזר. את הפרס נתנו בסוף לסרט הולנדי משעמם כי לא היה למי לתת אותו".

שיש קולר שיחק בעצמו בעשרות סרטים, תמיד בתפקידים קטנים. קולר: „אני טיפוס מיוחד מבחינה חיצונית ואי אפשר לעשות ממני את השכן המצוי". ב„יופי של צרות", של אסי דיין הוא היה קליינט מטורף שמבקש מהספר שיספר אותו עם שביל בצד, ב„מזימות בירושלים" שיחק תורכי, בעליו של חמאם, ב„יוסף ואחיו" הוא היה יועצו של פרעה, ב„אשנטי" סוחר עבדים ערבי, במערבון „נקמת דם" רוצח מקסיקני ב„קשר האורניום" אוקראיני רשע.

מאז שאביו נפטר הוא מגלח את ראשו „אבא היה הספר היחיד שסיפר אותי. זה כייף, אני מרגיש אוריר, זה בולט ועושה רושם. חוץ מזה אין סיכוי ששערותי יסתבכו פעם באיזשהו סבך, כמו אבשלום". ■

אלף פלקטים הודיעו לבאי הפסטיבל כי „שיש קולר כאן!" J. Koller is here!

החברים של חיים

להגיד שמילואים הם קייטנה לילדים בני ארבעים, יהיה קצת מרושע, קלפטאי, צר־עין. אולי מנקודת מבטן של הנשים שאיתם. אולי, אמרתי, אולי. יהיה עוד יותר אכזרי להגיד שמילואים — מוסר ומיתוס ישראלי מטופח, המתגאה באמיתות ישראליות כמו אחוות לוחמים, פטריוטיזם ומאצ'ואיזמוס — הם בעצם וו לתלות בו את שרידי השרירים הנפולים ואת כל כמיהות הנעורים האבודים.

כבר שנים מסתובבות פה כל מיני בדיחות חבוטות על זה שהמילואים משמשים לגברים הישראלים תירוץ לגיטימי לברוח מהאשה, מהעבודה, מטרדות היום־יום. החבר'ה מגחכים כשהם מספרים בקריצה על זה שהיה לו מלאי של צווי קריאה בלאנקו, אותם היה ממלא לפי הצורך, לפני כל טיסה לאמסטרדם עם המזכירה המאהבת, או על החברים האלה שסידרו ככה שאחד יזעיק את השני באמצע הלילה ל"מילואים", ויחד נסעו לשבוע כיף בשארם, גברים בלבד. גם סתם ככה, כמעט כולם מודים שמילואים זה בשבילם חודש של התפרקות ומילוי מצברים. השתחררות בחברה גברית טהורה, בלי גינונים טרחניים להוריד פחי זבל ולשמש שמרטפים. לנשים אין לוקסוס כזה, מה שהופך את החוויה להרבה יותר אקסלוסיבית ומתוקה. אחרי הכל, מה אתן מבינות בזה.

מילואים עושים כל שנה, הם אולי שוברים שיגרה, אבל במשך השנים הופכים לצורך רוטיני, מסגרת קבועה ביחידה, אימונים שגרתיים, אותם חברים ותיקים. נוצרות נאמנויות, טוחנים סיפורים חוזרים, מפתחים סלנג שאיש לא יבין, מחלקים בדיחות, פרטיות משותפות. כמו זוג שחי שנים יחד, ובכל זאת, המילואים זוכים למעט חיטוט עיתונאי או אחר, למרות שהם מוסר כה אוטנטי ומעוגן במציאות החיים הישראלית. יש אנשים שבשבילם צו המילואים גרוע כמו הודעה שחורה ממס הכנסה, אבל האחרים — כנראה הרוב — מקבלים אותו בטרוניה מהולה בחיבה, השמורה רק למכרים ותיקים, נודניקים.

המילואים כחוויה ישראלית ייחודית, כתופעה חברתית, המילואים כהאחזות פאתטית, אחרונה בהחלט, בהפגנת שרידי הנעורים והכוח הגברי — כל זה ועוד קצת בסרטו הדוקומנטרי הקצר (45 דקות בווידיאו) של חיים פרי, חבר קיבוץ ניר־עוז. אומר הבמאי: "קשה לי לנתח את התהליך למה לאנשים כל־כך חשוב לשרת במילואים. ביחידה שלי יש למעלה ממאה אחוז התייצבות. זה מעבר לפטריוטיות. פה התחיל גרעין החשיבה שלי לגבי הסרט. ניסיתי לא סוציולוגי לגעת במניעים שקושרים את האנשים לאותה מערכת מאוד מיוחדת".

מילואים ביחידה קרבית הם המשפחה השנייה, בריחה קטנה מהבית. בגיל 43 צריך להחליט, קרבי או הג"א. בסרטו של חיים פרי הם מתעקשים להישאר פייטרים

מאת יעל ישראל צילום ברוס לב[illegible]

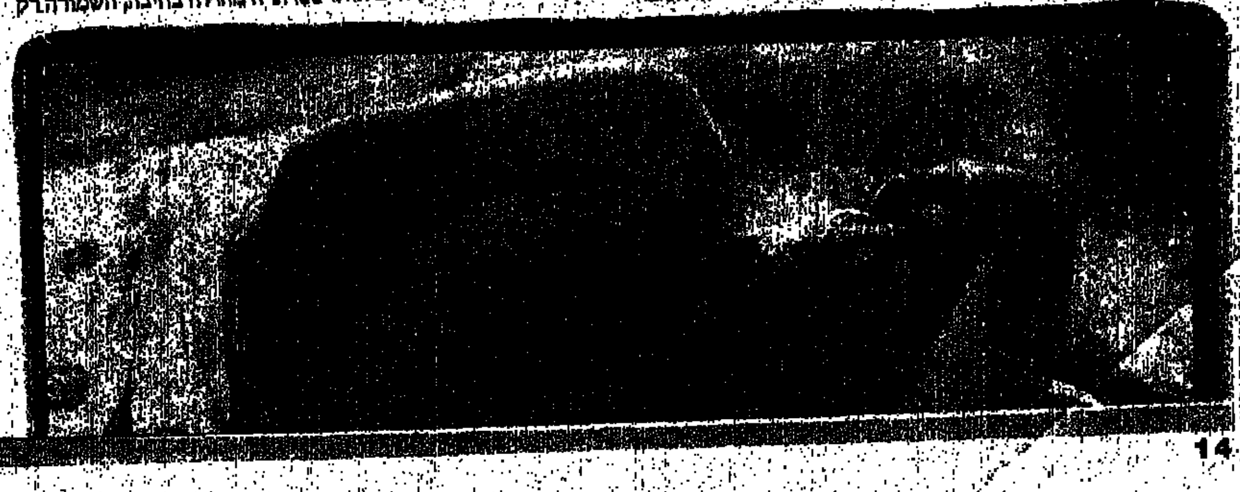

שם הסרט, "יונתן, חזי, תייש ועוד הרבה חברים טובים", וורק אוטומטית לאיזה ילקוט כזבים חבר'מני. אבל זה לא אשמתו שהוא נשמע כמו שם קלאסי, כמעט פארודי, למקבץ שיח לוחמים פטריוטי. הלוך הלכו החבר'ה, וכו'. הוא לא באמת כזה למרות הנטיה הראשונית לראות בו סרט מחמם או כתבת "מבט" על הווי המילואים. הוא נבנה סביב ההתלבטות האם לחתום על התנדבות ולהמשיך לשרת ביחידה הקרבית אחרי גיל ארבעים וקצת. הגיע בו מישהו מלמעלה מחליט בשבילך שאתה כבר לא מסוגל לקפץ על ג'בלאות עם חגור מלא, ומשגר אותך עם כובע גרב, פנס ורובה ישן — להג"א.

הסרט עוסק בחבריו ליחידה של חיים פרי. חברים לנשק שבמשך השנים הפכו לחברים קרובים, לא ממש אינטימיים, אחרי הכל נפגשים רק פעם בשנה, לפעמים גם בשמחות במשך השנה. אבל גם חודש המילואים, שנה אחר שנה, הספיקו להם להיות זה בשביל זה כמו בני זוג ותיקים. בחשיבות ההירככיות, הנאמנות היא איפשהו אחרי האשה והילדים.

אמת פשוטה, חסכונית, רגישה

פרי מכיר את החברים האלה משנת 65'. עם אחרים שירת בסוריה, עוד משנת 1962. עבר איתם את ששת הימים, התשה, יום כיפור. היום הם נעים בשכבת הגיל בין 42 ל־44. מבחינת עיסוקם, מבחינה הגאוגרפית או האגודית, אין מה שיחבר ביניהם. יונתן מקיבוץ אורים, ישקה מבת־ים, חזי מרמת השרון, כורוש מקיבוץ ארגעה, נפתלי מהמעפיל, תייש מגבר ויתקין. כבר לפי השמות אפשר להבין שמדובר כאן בסטריאוטיפים הישראליים הידועים. אבל לאו דווקא כמו זו שהוצגה בדרמת הטלוויזיה הדידקטית והמתקתקה "אנשים במילואים". פרי עשה סרט למען עצמו. נגיעה אישית בנושא שכפי הנראה הטריד אותו מאוד. האמת העירומה היא, שסרטו של פרי אינו משרת שום גורם ממסדי. גם לא את הצבא. למרות שהוא יוצא מתוך עניין צבאי ומתיימר לעסוק בזה. יש בסרט סב־טקסט סמוי, הוא משתלט על הכל. כולל על הנסיון לרצות את צה"ל. שהרי לא בכך לחתום או לא לחתום מדובר כאן. לא באם זה כן צעד פטריוטי או לא. האמת העירומה — אותה היצמדות נואשת לנעורים ולעבר — משתלבת בנושא שהפך להיות מאוד פופולרי ומדובר בשנים האחרונות. משבר גיל הארבעים. אם בנות הארבעים מוכרחות לרקוד, בני הארבעים מוכרחים לשרת במילואים ביחידה קרבית.

לחיים פרי יש הנתונים הכי פחות מתאימים להפוך לכוכבם שבע הנחת כפוזת אמן מתייסר ולבוש שחורים, של כותבות מקומונים חושפניות אשר עשויות לקדם את שיווק סרטו. הוא לא בוגר "בית צבי" צעיר, טרי ורענן, לא תושב קבע בפרלמנט הקולנוע של "צלע בירה", סרטו אינו מדרש בהתלבטותם הפילוסופית של צעירים תל־אביביים אופנתיים המטפחים נרקיסיזם מסוגנן בשוויון נפש דקדנטי, וזה גם אינו סרט הביכורים שלו. הוא נראה בדיוק כמו גיבורי סרטו. עור חרוך משיזוף יתר, מצח חרוש קמטים, מבט עייף. אין בסרטו שום דבר אטרקטיבי, שום דבר מיופייף שיעורר גורמים פוטנציאליים לקחת את סרטו להקרנה. הוא לא יהיה כן טיפוחן המרוצה של נשות מפיצי סרטים שאפתניות, שתעוררנה לו לקדם את סרטו כפרמיירות הדורות. גם לא בטוח שהוא היה רוצה להיות. הוא לא נראה שייך למיליה הזה. סרטו אינו בשום פנים ואופן מהסוג החינני. הוא מפיק אמת פשוטה, חסכונית, רגישה, רגעים אמיתיים, מחוספסים, לא מסוגננים. מדברים בסרט על תכשיר לקרחת, זה מה שמדאיג את בני הארבעים פלוס. הכרסים והקרחות ובנות השלוש־עשרה שמשגעות אותם. מישהו מספר בנחת, בהיתול, על משהו שקרה לו: "באה אחת ואמרה לי שאני מזכיר לה את אבא שלה, נמרחה עלי". הנוכחים צוחקים עליו, והוא, כדי לגונן על כבודו מסביר: "זהו שזה בעצם מחמאה. היא משום מה [illegible] [illegible] אמור לאהוב את אבא".

איכותו של סרט מינורי זה היא בכנותו. לא קשה לנחש שהבעיות שהוא מעלה יצאו מהבטן של הבמאי. משהו שהטריד אותו אישית. "נראה לי שיש כמה דברים שאולי הם אופייניים לקבוצת הגיל שלנו" — אומר פרי — "והוויכוח בגילאי 42־44 אתה עם רגל אחת בחוץ. מנסים לקטלג אותך לאיזו שכבת גיל אחת יותר. [illegible] מקטלגים אותך לקטגורייה הקשישים. אצל חלק גדול יש רצון להאחז ביחידה [illegible] שזה כאילו [illegible] הבריא לרצות להישאר ביחידה קרבית מסוכנת. יש כזה איזה מאוד עניים, להוכיח לעצמך שאתה עוד שווה משהו, לא לגמור עבודת להג"א. אני חושב שיש בזה משהו פאתטי. אבל לא פאתטי אינני, יותר פאתטי עצוב. זה עצוב שיש מציאות כזאת, לעולם כזור שהעסק כבר בשלבי דעיכה. מנסים להחזיק פוזה, וזה כבר לא מתאים למציאות, להיקף, לכל מה שנדרש מחייל ביחידה קרבית. בסך הכל אני מסמפט את התופעה הזו, לא מרחם עליה. כולם יודעים שרק במסגרת הצבאית אפשר עדיין לקיים את האשליה".

כמו קייטנה לילדים בני 40

לא מיט על ההירואיות, לא פרט על מיליטריות, סטריוטיות ותעוזת קרב. חיילי המילואים של פרי הם ההפך מהצבר הטיפוסי הייצוגי עם קול רועם ופאלפליט על הכתפיים. הם שמנמנים, עייפים, מנודחים, הורגים זמן בעצלנות שלווה ובטלה, ממוגים קינה על אובדן הנעור המתוח עם בריחות של החברה. אם יש בוודאות הפגנת מאצ'ו, היא רק כיסוי עלוב. לרגעים הם אפילו נלעגים. אנטיתזה לפייטרים הנועזים של שיח לוחמים עם אחווה וכל הגבורות. לא פלא שצה"ל לא גילה בסרט עניין. לא יודעים אם בפני מי להקרין את זה, קובע אותו שהסרט אינו דידקטי, לא מעביר מסרה מגובה.

פרי: "נראה אצלי שזה יותר שהאנשים לא מדברים בסרט על מעשי הגבורה שלהם. אין שום הירואיקה. הדברים נראים מנוניים. אבל אני חושב שיש דברים מאוד מעניינים בתוך שגרתיות הסיפורים הקטנים וההבליים שלהם. הם מדברים על קרחת, בעוד שעל פעולות מהמלחמה הם מדברים בזהירות רבה. לא מספרים על הקרבות. מסופרים רק אנקדוטות, על אוזר שהיו לו [illegible]. המילואים גורמים מערכת יחסים מאוד מעניינת, עם דפוסי התנהגות קבועים, מאוד ביוגרפיות [illegible]. יש חלוקת תפקידים. לכל אחד יש תפקיד, [illegible]. אחד מקומי קבוע, שני מספר בדיחות. כולם משחקים תפקיד ברצון. אבל לא משנה ההירכיה והפמיניות בתוך החבורה. חשובה המעטפת של הסיפור. כל אחד יודע מה מקומו בסיפור, לא משנה איזה סיפור. זה ורייאציה הטוב לאנשים, הוכחה שהם היו שם, לקחו חלק באירועים, שלא שוכחים אותם, שיש להם חשיבות".

בסרטו, שהוא שיקוף הולם למה שקורה בדרך־כלל במילואים סטנדרטיים, החברים של חיים פרי לא עושים הרבה. מוטו הולם היה יכול להיות השיר "איזה מין שלווה ועוד שבוע עבר, איזה מין צבא ולא עושים שום דבר". פרי מתעד אותם ברגעים אמיתיים של בטלה מוחשבת, מפטפטים, מתרפקים על סיפורים משעשעים מהעבר. באמת נראה שם כמו קייטנה לילדים בני 40. יש להם מספיק סיפורים כדי לאכלס בנקל "ילקוט כזבים" פנימי ליחידה. יש להם כיסוי חיצוני מתבקש של כל מני פוזות הווי חברמניות מחוספסות, יעני סביב המדורה.

אומר פרי: "אין נטיה בזמן המילואים עצמם להעלות בעיות בסדר גודל אישי, אמיתי. הדברים נאמרים בצורה של בדיחות, אנקדוטות בחברותא. בצורה אינטימית, בלילה — זה כן. הבדיחות המשותפות הן כיסוי. אפשר ללמוד מהן משהו. זה קצה קצהו של קרחון, של מה שהתרחש באמת בחוויות הצבאיות האמיתיות".

חיים פרי צילם סרט נטול הירואיות על החברים שלו במילואים. הנאחזים בציפורניים בחוויה שהם סוחרים לאבד. צה"ל לא מעוניין בסרט. אומר הבמאי: "בקצין חינוך אמרו לי עוד לפני שעשיתי את הסרט: אתה מדבר על אליטה אשכנזית. זה די קומם אותי. לא בדקתי חתך עדתי. עניין אותי מה קורה אצל אנשים שהם "בסדר", מאוד מצפוניים, משרתים בקרבי הרבה שנים בלי טרוניות, מעל ומעבר למה שנדרש מהם. הסרט נוגע בחתך אלכסוני, הווי חיצוני שיש בהמון יחידות. השתדלתי להראות קרבה פיזית בין האנשים. אמון שנרכש במהלך הרבה שנים". אולי עכשיו מישהו ירצה להקרין את הסרט על החברים הטובים של חיים פרי.

"יצא הכי ספונטני"

חיים פרי, בן 43, חבר קיבוץ ניר־עוז. כבר חמש עשרה שנה מתעסק בקולנוע. בגלל ההתחייבויות לקיבוץ לא באופן אינטנסיבי. למד קצת קולנוע באוניברסיטה. השאר בא מנסיון אישי היה עוזר במאי של זני וולכן ב"מחבואים" ואיש הפקה ב"חייל הלילה". כמו רוב הקיבוצניקים, מה שפתוח בפניו ביותר קלוט א עשיית סרטים מוזמנים. עבור הקיבוץ הארצי עשה סרט עלילתי על אפשרות אורות לצעירים בקיבוץ, לשנות חופש, וסרט נוסף על בעיית האשה בקיבוץ. לאחרונה השלים עיבוד לדרמה "סטריפטיז". עכשיו הוא עובד חלקית בערוץ הקיבוץ, בוגק"ס, וגם מפעיל סדרת הפקות [illegible] סטודיו שבקיבוץ שער הנגב.

את הסרט צילם במהלך אימון של עשרה ימים ביחידתו. בלי הרבה הכנות מראש. עם צוות קטן, כדי שהחבר'ה ירגישו טוב. לא לחתיה. כדי שיספרו בחופשיות. הצלם הוא שי עמית, בוגר החוג לקולנוע באוניברסיטת תל־אביב, וחייל באותה יחידה, מה שהבטיח את ניטרולם של החיילים בתהליך הצילומים. המקליט הוא מיקי [illegible] מנצר־סירני, והעורך הוא ראובן זלצר מניר־עוז.

"הסיטואציות נבנו בהתאם למקום" — מספר פרי — "אבל הדברים שקרו היו די מכוונים והתפתחו אליהם. שימשתי מעין קטליזטור. עוררתי נושא והם המשיכו אותו. ניסיתי לעשות את הדברים כך שיצאו הכי ספונטני".

שמואל בונים

ה„ויז'נבוס"

הטכנולוגיה דוהרת קדימה במהירות האור. התקדמות הטכנולוגית אינה נמדדת עוד בשנים אלא בשעות ורגעים. אני עומד בפה פעור למראה כל המצאה חדשה. קראתי לאחרונה בירחון המדעי המופיע בארה"ב „אלקטרוניקה היום" על המצאה חדשה – ה„ויזנבוס".

ובכן, עד כמה שיכולתי להבין מתוך שפע המונחים הטכניים, נותן לך ה„ויזנבוס" שליטה מוחלטת על מה שמופיע על מרקע הטלוויזיה. מין – עשה זאת במו ידיך. אתה יושב לך בכורסא ובידיך מכשיר קטן ועל-ידי לחיצה על כפתור אתה יכול להתערב באופן פעיל בשידור. מעתה לא עוד נשב בצורה פסיבית, נפצח בוטנים ונבלע, בלית ברירה, כל מה שמוגש לנו בטלוויזיה. בסרט פעולה, למשל, ברגע שאחד מחיילי האויב מופיע מאחורי גבו של רמבו, לא נצעק עוד: „היזהר! מאחוריך!", אלא, ע"י לחיצה על כפתור אדום במכשיר שבידנו, נשלח כדור באויב. אם, מתוך סיבה זאת או אחרת, אינך מסמפט את רמבו, תוכל ע"י לחיצה בכפתור צהוב לפגוע בו, ושלום לעפרו.

מופיעה, למשל, על המרקע זמרת צרחנית שעולה לך על העצבים, אינך חייב לצאת לחדר השני, לא. אתה פשוט מפעיל את ה„ויזנבוס" והזמרת יורדת בבושת פנים. במקומה באה זמרת האהובה עליך, קורצת לך קריצה של תודה, ומתחילה לשיר כמעט אישית לך. אם תרצה שהיא גם תתפשט – בבקשה. או ניקח למשל את החדשות. עבר עליך יום של טרדות, עיתונים, שכנים... בערב אתה חולץ נעליים, מתפרקד בכורסא מול הטלוויזיה, רוצה משהו משובב את הנפש, ואז מופיע לך איזה קריין חדשות ובחיוך מרושע שופך עליך מבול של חדשות – שלא נדע. והוא עוד מרשה לעצמו לטעות בכל משפט שני. מי צריך את זה? מעתה תוכל לבחור לך רק חדשות בוורוד-מתקתק, ולהירדם בשלווה מול הטלוויזיה. או בתכנית ראיונות: המראיין שואל שאלה והמרואיין מצליח להתחמק מתשובה לעניין. השואל מניח לו בסופו של דבר ועובר לשאלה הבאה. אך לא אתה – אתה תוקע למרואיין מין שאלה כזאת (שכבר מזמן היתה מונחת לך על קצה הלשון) אשר לוחצת אותו אל הקיר. הוא מסמיק, מתחיל לגמגם, לוגם מים מן הכוס ותוקע בך מבטי רשע. אתה מוציא לו לשון: „לא אצלי, חביבי!".

איך פועל ה„ויז'בוס"? אל תשאלו אותי. הידע שלי באלקטרוניקה כל כך דל – אני אפילו לא מבין עד היום איך קול עובר בחוטים – הטלפון. המאמר שקראתי היה גדוש בפרטים (מובן שרק אלה שאינם חסויים) שלא מצאתי בו את ידי ורגלי. נאמר שם, למשל, שהפקודות האדיאו-אופטיות פועלות כמו הפקודה שניתנת בשלט-רחוק לדלת גרז', שתפתח. אך איך ולמה נפתחת הדלת זאת לא נאמר שם.

מחירו של המכשיר הוא 600 דולר, אבל ברור שעם הזמן, ולאחר שלמה תיירים יפניים עם מצלמות יסתובבו בקרבת המפעל המייצר אותו, מחירו ירד. כולנו נרוץ לקנות אותו. מי לא רוצה לחזות בוס על הטלוויזיה? ברור שכל זה טוב. כשאין שביתה. כשיש שביתה לא תעזור לך שום אלקטרוניקה.

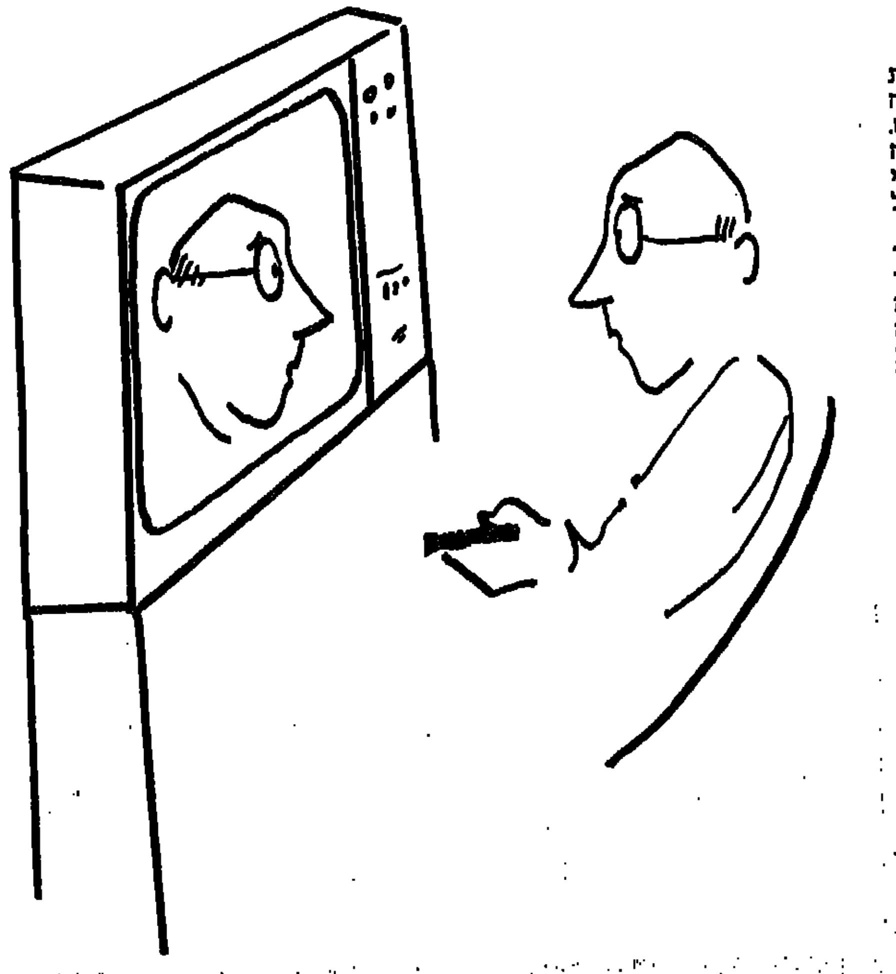

על קצה הלשון

[illegible]

אינטלקטואל מהו?

שאלתני ידידה: — איזהו אדם שראוי להיקרא אינטלקטואל? עניתי בן-במקום: בלי מחשבה יתירה: אדם משכיל. לא הנחתי את דעתה: — רצונך לומר שכל אדם משכיל הוא ממנו ובו אינטלקטואל? האם שני התארים הם מלים נרדפות?

ניסתה חברתי להעמידני על-פי דרכה על אי-דיוקי: — טול רוקח, או רופא, או אפילו פרופסור לרפואה, מומחה שבמומחים — האם מסתבר ממילא שהוא אינטלקטואל? אולי הוא בקי ואפילו חריף בתחום צר ושטחי של מקצוע הרפואה ואינו יודע אלא מעט מזעיר בכל שאר תחומי הרפואה החשובים והפתוחים? ולא עוד אלא שבשטחי חכמה ומדע אחרים, חוץ-רפואיים, אינו מתמצא מטוב ועד רע.

סוף דבר שהגענו למסקנה כי אין אדם זוכה בכתר של אינטלקטואל מעבור שקנה מומחיות בדל"ת אמות של השכלה ותו לא; בשביל שיוכל להתפאר באינטלקט שלו. לשם כך נחוץ שהשכלתו תהא כוללת, „עגולה", אפילו אם במקצועו המסוים לא ישלוט שליטה מלאה. היו מן הסתם משפטנים גדולים מהרצל, אף על פי שהוא הוכתר בתואר דוקטור למשפטים, ואין ספק שהיו בימיו מחזאים ואפילו עיתונאים גדולים ממנו, אך אפשר שהגיע לכתיבת „מדינת היהודים" ולייסוד ההסתדרות הציונית בעבור שהצטיין בתמונה ה„עגולה" של אינטלקטואליות, היינו: בהשכלה המקיפה והכוללת.

שגיאות נקלטות

ידוע הביטוי הארמי „שבשתא כיוון דעל-על", שעניינו: שיבוש כיוון שחדר (ללשון, למשל) סופו שנקלט בה ואינו נשמט עוד ממנה. זו דרכה של שגיאה, שהיא מתקיימת עולמית. בקונטרס בשם זה, בסידרת „לשוננו לעם" (מס' שס"ט — ש"ע), שחיבר בן-ציון פישלר והקדישו לרמ"מ (הבלשן ואיש האקדמיה רבי מאיר מדן) נמנים כמה שגיונות מן הספרות ומן החיים שהם בבחינת „שבשתא כיוון דעל-על", הנה שיבוש שנקלט במהדורות פאר של התנ"ך, לא פחות ולא יותר. מספר בן-ציון פישלר: „יום אחד בקוראי בספר ירמיהו פרק כ"ב נתקלתי בפסוק (כ"ב) והריהו לפניכם: „כל רועיך תרעה רוח, ומאהבייך בשבי ילכו, כי אז תבושי ונקלבת מכל רעתך".

על-פי גירסא דינקותא נדמה לי הפסוק מוטעה, אומר ב"צ פישלר. ידועים לנו במקרים רבים של ‚כתיב' ו‚קרי' בתנ"ך (רובם מסומנים) ובמאמרים רבים הוצעו שינויי נוסח של כתיב שונים מן המקובל... אך עד כדי תיקון בגוף הטקסט לא הגענו".

והנה עיין בעל הקונטרס במהדורות תנ"ך מתוקנות כמו „עדי" על-פי כתב-יד לנינגראד על-פי כתב ארם-צובא, ומצא בהן, כצפוי, את הנוסח המסורתי: „... כי אז תבושי ונכלמת מכל רעתך"... משמע, היפוך אותיות — „נכלמת" ולא „נקלבת". תחילה סבר ב"צ פישלר ש„טעות מגיה" היא, אשר תוקנה מן הסתם במהדורות הבאות, אך בחמש מהדורות נוספות שב ומצא את השגיאה בעינה — „ונקלבת".

דרך הייסורים או דרך השושנים

ויא דולורוסה מהיז מסביר בן-ציון פישלר את הידוע לרבים: בירושלים, ברובע המוסלמי, נמצאת „דרך הייסורים" שלפי המסורת הנוצרית צעד בה ישו את הדרך לצליבתו. Via Dolorosa מן המלה הלאטינית Dolor (כאב). אך בפי דוברי לאדינו רבים ואף בפי יהודים מעדות אחרות נתפס הצליל דולורוסה כדה לה רוסה (rosa = ו ר ד, ובפי העם: ש ו ש נ ה) בשפה הספרדית-יהודית, לשון המדוברת לא-מעט בירושלים, היינו „של שושנים".

עד כדי כך קונה לו תרגום מושעה זה שביתה בקרב הקהל, עד שחברה מסחרית המפיקה משחקים לילדים אף הנציחה טעות זו ואחת המשימות של המשתתפים במשחק היא להגיע ל„דרך השושנים"... כיוצא בזה לא ייפלא אם פה ושם נשמע: „ביקרתי בכנסיות לאורך דרך השושנים". שוב מקרה בירושלים.

הכול יודעים שהגבעה הצרפתית היא אתר בעיר בירתנו, שכונה ירושלמית הנקראת כך בעקבות השם האנגלי French Heights או French Hill. שואל בן-ציון פישלר: מי הוא זה ואיזה הוא אותו French? כאן נחלקו הדעות. יש אומרים שהגבעה וסביבתה בהמשך רמת אשכול נרכשו במאה ה-19 על-ידי מיסדר צרפתי שעמד לבנות שם מינזר, ולכן „הגבעה הצרפתית". יש השוללים טענה זו ומייחסים את השם ל-Sir John French, המצביא האנגלי, שלחם בירושלים בימי הגנראל אלנבי בקרבות נגד הטורקים. לפיכך יש לכנות גבעה זו ה„גבעה הצרפתית".

ב"צ פישלר ניסה לבדוק מפות (ערבית ואנגלית) של איזור זה, שקדמו לכניסתו של אלנבי לארץ-ישראל. הגבעה אמנם מופיעה בהן אך ללא ציון שם. עוד הוויכוח נטוש והנה צצה סברה חדשה. הגבעה קיבלה את שמה מסרן א. ס. פ ר נ ץ' ששימש במטהו של הגנראל אלנבי ובנה לו בית על גבעה זו. בקרוב יוסב שם השכונה ל„גבעת שפירא", על שם השר חיים שפירא, מי שהיה מנהיג המפלגה הדתית לאומית.

ולעניין גבעת שפירא. השכונה המקשרת את ירושלים המזרחית עם משרדי הממשלה שממול נקראת בפי תושבי הבירה ואדי ג'וז ובשמה החדש נחל אגוז, אולם שמה העברי העתיק היה עמק יהושפט. מה טיבם ומה מידת צדקתם של שמות אלה? על כך — במדור הבא, בעקבות קונטרסו של בן-ציון פישלר.

חיה יוסף

מי זה (או מה זה) מקס פקטור?

דבר אחד כבר ידוע: מקס פקטור קשור בתכשירים קוסמטיים. בימים אלה מתחילים שוב לשמוע את שמו ולראות את מוצריו בישראל. אינני יודעת את הסיבה להעדרותו ארוכת השנים ממדפי הפרפומריות שלנו ואיני יודעת את הסיבה שבעטיה חזר אלינו. השם, בכל אופן, ידוע לא רק בישראל אלא בעולם כולו.

משפחת פקטור חיה היום בארה"ב. היא הגיעה לשם בשנת 1904, ממוסקבה, אך מקס פקטור עצמו נולד בפולניה וקורות ילדותו ונעוריו עטופים מיסתורין. אין חדש תחת השמש וגם פקטור שלנו בא מבית יהודי טוב שאהב ליפות את פרצופי הפורים-שפילר בצבעים עליזים. במוסקבה הפך את ההובי גם למקצוע והיה לו קל להיכנס לתחום, שכן ידוע כי התיאטרון הרוסי לא פחות מן התיאטרון הסיני, החשיב ומחשיב את איפור פני השחקנים.

בהגיעו יחד עם אשתו, בנו ושתי בנותיו לארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות השתקע אבי המשפחה בסנט לואיס, מיסורי. שנה מאוחר יותר נולד לפקטורים בן, „אמריקני" של ממש, ושמו היה כשם אביו: מקס. אבא מקס ראה את עתידו בייצור תכשירי איפור ושיתף בכך את בני משפחתו הרבים. העסק גדל משנה לשנה. בשנת 1908 נסעה המשפחה מערבה, ללוס אנג'לס, שהוליווד, עיר הסרטים, הייתה צמודה אליה, שם פתחו חנות לאמני במה המופיעים בתיאטרון. העסק פרח וכבר בשנת 1909 הוקמה החברה שעדיין נושאת את שם המייסד. כשגדלו, הצטרפו הילדים הבן הבכור, דייוויס (דוד), והצעיר, מקס, והם הקימו, כמו שאומר הביטוי האמריקני, את „אימפריית האיפור" וקשרו קשרים הדוקים עם תעשיית הסרטים בהוליבוד. שיטות האיפור היו אז מאוד פרימיטיביות ולא ענו על הצרכים של אמני הקולנוע. מה שטוב היה לבמה לא התאים לצרכי ההסרטה. אחרי כמה חודשי מחקר החלו לייצר את האיפור הראשון שנועד לתעשיית הסרטים, משחה שנארזה בשפופרת, והיתה קלה לשימוש. בתקופת מלחמת העולם הראשונה החלו נשי העולם לבסס את עצמן במשלוחי יד ומקצועות חופשיים אשר קודם נחשבו למקצועות גבריים בלבד. הנשים יצאו מבתיהן ומקס פקטור ראה בכך הזדמנות לצאת עם תוכנית די נועזת: איפור לאו דווקא לשחקני הבמה. הבן הצעיר, מקס, הקדיש את כל לימודיו, מרצו ויכולתו לפיתוח מוצרי החברה ודייוויס כיהן כמנהל העסקים שלה. לצבעי הפנים החלו לייצר צבעי שיער מתאימים, הופיעו השפתונים הוורודים הראשונים ואיפור עור הפנים הידוע: פן-קייק, ופן-סטיק.

מקס פקטור, האב, מת בשנת 1938, צעיר מדי, רק בן 61 שני בניו המשיכו בעסק. גם היום משתמשים באיפור של החברה בתעשיית הסרטים, אך הדגש הוסב לאיפור וטיפוח היופי של הציבור הרחב.

„זהו זה" ולא אחרת!

אהוד מנור, נולד במושבה בנימינה וידוע לציבור כמגיש של תוכניות טלוויזיה כמו עד פופ. זמרת הארץ, מסך גדול-מסך קטן. הוא גם מוכר כשדרן רדיו, אך מיטב יצירותיו הוגשו דווקא על ידי להקות, זמרים, שחקנים ומעל בימות התיאטרונים. כולם זוכרים את „הטוב הרע והנערה" עם המוסיקה של שמואליק קראוס או את „הכל עובר חביבי" והמחזמר „לילי גם" (מוסיקה, מתי כספי). שירו של מנור „א-ב-ני-בי" זכה במקום ראשון באירוויזיון בפריס בשנת 1978 ושירו: „חי"

בימים אלה יצא לאור ספרון ובו 22 שירי ילדים מובחרים, פרי עטו של אהוד מנור. השירים, מתוך תוכנית הטלוויזיה החינוכית זהו זה, מלווים איורים מלאי חן והומור של יעל ברדשי, והשירים תורגמו מילולית לאנגלית וגם נכתבו בכתיב אנגלי בשפה העברית כדי שילדי הגולה יוכלו לשיר את השירים בעברית וגם להבין את תוכנם. לספר מצורפת קלטת ובה כל השירים בביצועים המקוריים של ציפי שביט, גידי גוב, יהודית רבי-ין, מתי כספי, נתנאלה, רבקה זוהר, אריק סיני, חנן יובל, אושיק לוי, תיקי דיין, אריאל זילבר, רייקי גל, שלמה יידוב, דורית ראובני, ולהקת טקסטה.

מומלץ כמתנת חנוכה לילדי ישראל הנמצאים בחוץ לארץ אך גם הילדים שלנו ישמחו לשמוע, לראות ולקרוא את שירי „זהו זה."

הוצאה לאור: ישראיתו. מפיק: אבשלום רובין. איורים ועיצוב הספר: יעל בורדשי. הפקה מוסיקלית: צביקה כנן. הפקת הספר: אריה בוריאן, אורלי גולן. ביצוע גרפי: סיגל זינגר.

מחירה של מנוחת הצהריים

יש אימרה חכמה בגרמנית: אחרי הארוחה, צעד כחצי שעה כדאי להוסיף לכך גם את האימרה: בבוקר תאכל כמלך, בצהריים כמו פועל ובערב כמו פושט-יד. או תהיה בטוח כי אתה שומר על המשקל הרצוי.

אחת הסיבות לעליה במשקל, ואפילו רק בכמה גרמים, היא המנוחה תיכף אחר ארוחת הצהריים, הנחוצה כל-כך בארצנו החמה (כלומר, בחודשי הקיץ). אצלנו בארץ נהוג לאכול את הארוחה העיקרית באמצע היום, וכיוון שכמעט בכל מקומות העבודה נהוגה הפסקת צהריים של לפחות שעתיים, הרי רוב האנשים שוכבים לנוח. אין מסול בכך, אלא שהיה בריא ויעיל יותר לו היינו אוכלים בקיץ ארוחה קלה מאוד בצהריים, הולכים תיכף אחרי הארוחה לטיול של כחצי שעה ורק אחר-כך שוכבים לנוח.

מה קורה בתוך גופנו אחרי האכילה? בשעת השינה יש האטה בחילוף החומרים הגורמת לעיכול איטי יותר. זה, כמובן, מעודד את הקלוריות להפוך לשומן, ולא רק שלא ירדנו במשקל אלא שאנו מקבלים כמה גרמים יותר. אפילו 5 גרם ביום מתווספים במשך שנה אחת לקילוגרם שלם, במשך השנים הם הופכים לכמה וכמה קילוגרמים.

באנגליה ובארצות הסקנדינאביות יש נוהג נפלא. אוכלים ארוחת בוקר גדולה ומורכבת ביותר, בשרים, דגים, גבינות, ביצים וכמובן שפע של לחם, חמאה וריבות. אחרי הארוחה יוצאים לעבודה ובשעות הצהריים אוכלים LUNCH המורכב מפריטי מזון קלים. ברוב המקרים אין מנוחת צהרים. את הארוחה העיקרית אוכלים לפנות ערב ולא בשעות המאוחרות, וכמובן, לא שוכבים לישון, אלא רק כמה וכמה שעות אחרי הארוחה. כדאי ללמוד מהם. כך נוכל לשמור על גוף בריא ומשקל רצוי ללא דיאטות הרסניות ובליעת כדורים ומשקאות לעצירת התיאבון, המורידים (כביכול) את המשקל המיותר.

נעל בתוך נעל

כבר כמה שנים שאוהבי ההליכה ברגל נועלים את סנדלי הבריאות. קשה מאוד לאמר שהן מחניפות לרגל אבל מי שטייל פעם למרחקים ארוכים, יודע את ההרגשה הטובה של הליכה „כמו יחף".

מומחים, ובמיוחד אלה הרוגלים בשיטת השיאצו והאקופונקטורה, ממליצים על נעלי בריאות אנטומיות, ואומרים שהן עדיפות על פני נעלים רגילות.

בישראל מייצרות כמה חברות נעלי בריאות, לפי ההנחיות המקובלות בעולם. עד עכשיו יצאו אלה רק בדגמי סנדלים. מפעל הנעלים „מגוז", השייך לקיבוץ גונן, הרחיב את הקולקציה שלו ואחרי הרבה מאוד שיקולים, ניסיונות והתאמות הוא יוצא בקו חדש של נעלי חורף לגברים ולנשים. הדגם מבוסס על מדרך אנטומי המיובא מגרמניה ואשר ישולב מעתה לא רק בסנדלי „עמק" שנמכרו בקיץ בהצלחה גדולה, אלא כנעל סגורה בסגנון ה-Desert Boots האנגלי המסורתי. הנעל גמישה ונוחה, קלת משקל ומתאימה לאלה ההולכים שעות ארוכות.

מן הנעליים מתחילה שלוות הנפש

רון פיס מומחה לשיאצו ואקופונקטורה אומר שבכף הרגל קבועים מרכזים הקשורים לאברים הפנימיים, כמו: קיבה, כליות, שלפוחית השתן, הכבד ועוד. לחץ נכון על הנעל על כף הרגל משפיע על תפקוד איברים אלה, וב„מקרים מסוימים אף עוזר לחצים פיזיים ונפשיים".

ובכן, סוף סוף יש נעלים שהן גם אופנתיות וגם מונעות לחצים מיותרים.

פותחים את הלב וגם את הדלת

מלה טובה

אחרי שפירסמנו מעל דפי „על המשמר" שילד בן 8 מחפש בית בקיבוץ אצל משפחה אומנת, פנו אלינו עשרות משפחות.

היום הילד מאושר בחיק משפחתו החדשה בקיבוץ דליה, ובכל זאת, עדיין פונים אלי ושואלים: האם הילד מאושר באמת או שמא יש צורך להחליף את מקום הימצאו.

הילד והמשפחה אשר פתחה לו את לבה ואת ביתה, מאושרים. לא כך שרה ובעלה, זוג מופלא המתגורר בבית ישן בפתח-תקווה. גם שרה טלפנה אלי ושאלה מה שלום הילד ומה שלום אביו החולה. סיפרתי לה ששלום הילד מצוין ושלומו של האב כבר רע. וכי אנחנו מקווים שיישאר בחיים עד שנצליח להעביר אותו לבלגיה לשם השתלת לב חדש, ואז שרה אמרה: תראי, הבנות עזבו את הבית; בעלי ואני אוהבים ילדים ושנים עבדתי עם ילדים, מאוד היינו רוצים להיות הורים שניים של ילד ללא בית. לילד יהיה טוב אצלנו ואנחנו לא מפחדים מילד חריג. באהבה וכטיפול נכון אפשר לתת לכל ילד ילדות טובה. שרה ובעלה רוצים כמובן להראות את הילד, לשוחח עם המטפלים שלו ואפילו מוכנים לתת לילד אשר נמצא במוסד בית לימי החופש והשבתות.

ועוד מסרה לי שרה: אנחנו גרים בקרבת בית החולים „בילינסון" ויודעים שיש ילדים חולי סרטן אשר מאושפזים בו, וההורים יושבים לצידם יומם ולילה. אנחנו מוכנים פעם בשבוע לשבת ליד מיטת ילד חולה ולטפל בו כדי שהוריו יוכלו לפחות לילה אחד בשבוע לישון בשקט...

איך שרה נעמי שמר: אנשים טובים באמצע הדרך. כאלה הם שרה ובעלה. אנא, התקשרו למערכת, ותשאירו מספר טלפון או כיתבו מכתב עם כל הפרטים ואני אקשר את המעוניינים עם הבית החם בפתח-תקווה.

לבנון בדיר־יאסין

שלושים ושתיים שנים לאחר שכתב את ספרו „על החומות", המספר את סיפור הקרב על דיר־יאסין, שב יהושע אופיר אל אל אותו מקום, אל היום שלמחרת היום הנורא ההוא, בספרו החדש „טירת אל־עמאווי".

כאשר ניגש לכתוב את הספר, הוא אינו מסתיר, היתה כוונתו ספרותית טהורה, אלא שלא ידע לאן יגיע. הוא רצה להנציח את הטיפוסי והמיוחד ליהודי ירושלים בין השנים 1910־1920, אלה שאהבו את עירם העתיקה, אך יצאו ממנה לקנות את נוה־יעקב ואת סנהדריה: אותם יהודים שחיו בשכנות קרובה אל ערביי העיר, שיחסיהם איתם היו קרובים, לא פעם, יותר מאשר בינם לבין עצמם. הוא רצה לתאר באורח ספרותי את קורותיו של בחור ירושלמי מתבגר, היוצא מהשכונה ומגלה את חינה ואת שלל דמויותיה, את פרשת הידידות החריגה בין שתי משפחות: יהודית וערבית —

... עצר שהולידה שיתוף פעולה מפתיע ביניהן בימי השלטון הבריטי בארץ, אך העלילה סחפה אותו אל קורות המחתרת אליה השתייך, וממילא גם אל סיפור דיר־יאסין.

בנוסף לשני ספרים אלה, הספיק יהושע אופיר, שהוא יליד 1919 ודור שביעי בארץ, לכתוב עוד שלושה־עשר ספרים, שהיותר ידוע מביניהם הוא: „הבית ברחוב סנט פאולו". אביו היה דתי ויליד ירושלים, שנתפס לציונות ולעברית, עם התפשטותה של ההשכלה היהודית והפך לציוני, הגם שהשתייך לחוגי הישוב הישן. הוא חינך את בנו חינוך דתי אך גם השפיע עליו שילמד לימודים חיצוניים. מאחר שהאווירה בבית היתה אוהדת לתורתו של ז'בוטינסקי, הצטרף יהושע בן ה־14 לבית"ר ובאופן טבעי עבר בגיל 19 לאצ"ל. עם פרישת המחתרות היה בין מייסדי האצ"ל („חבר המסדר הראשון"), ופעיל ונמרץ שימש בה עד לפילוג עם לח"י. כש„השורה התפוררה" על פי הגדרתו, חדל מפעילות בה עד שחברו, שמואל תמיר, שהיה סגן־מפקד האצ"ל החזיר אותו לפעילות מלאה במחתרת ועוד תחת הכיסוי המקצועי־אזרחי של אמרגן ומפיק. תפקידו העיקרי היה בתחום יחסי הציבור והמודיעין. בשלב מאוחר יותר הוטל עליו לארגן את הציוד עבור הכוח הירושלמי, ומאוחר יותר קיבל על עצמו את הוצאת עיתון האצ"ל בירושלים הנצורה. מאז הוא בעיתונות ובכתיבה. את ספרו „על החומות" כתב כתמצית של מחקר על מלחמות האצ"ל, שנדרש לכתוב עבור צה"ל בראשית שנות החמישים. עד היום זהו הספר היחידי המספר את סיפור הקרב על דיר־יאסין.

כפירה במנהיגותו של בגין

יהושע הפעיל והמסור בתנועת „החרות", המשיך לקחת על עצמו משימות שונות על־פי צו התנועה — גם לאחר קום המדינה. אפילו את מגוריו העתיק מירושלים לחיפה ומשם לתל־אביב בשל תפקידיו. בראשית שנות החמישים, כשעל סדר היום הלאומי עלתה שאלת השילומים מגרמניה, מצא את עצמו שוב במחתרת: הוא היה למנהיג המחתרת נגד השילומים. „חרות" שיצאה בתוקף נגד הסכם הפיצויים הגיבה רפלקסבית, על פי הקוד המוכר לה: על פי הוראה מפיו של חיים לנדאו, היה על יהושע להקים יחידה שתפקידה יהיה לפגוע באוניות המוליכות שילומים לנמל חיפה. הכוונה היתה לפגוע בהן עוד בנמלים באירופה.

יהושע גיבש יחידה קטנה של אנשים מסורים למטרה זו, ואפילו מלח מנוסה היה ביניהם, וכל שנותר לו היה להמתין להוראה, לצאת ולפעול. ב־53' הגיעה הפקודה לפעולה ויהושע הודרך וצויד את המלח בחומר הנפץ כנדרש ושלח אותו לנמל מרסיי. שם היה עליו להעביר את המטען המסוכן הזה לחוליה מאומנת, שאמורה היתה להמתין לו שם. אלא שזו לא היתה. סב אותו מלח על עקביו, נטל עמו את חומר הנפץ ותוך סיכון עצמי, פעם נוספת, עלה על אוניה ושב לארץ.

יהושע חש עצמו מרומה. התכנית בוטלה ואיש לא טרח לעדכן אותו. הוא סיכן את חיי המלח ואת חיי אנשיו לשווא. בגין והנהגתו מסיחה איתו פעם אחר פעם, עד שיהושע קם ופרש מכל פעילות במפלגה. מאוחר יותר עוד ביקשו ממנו להניח פצצה במשרד החוץ — האחראי על הטיפול בשילומים. יהושע סירב, ועל כן פנו לשילנסקי, וזה קיבל על עצמו את המשימה המכובדת הזו. אלא שהוא נתפס ונשלח למאסר של שנתיים על כך. „אני למדתי להכיר מי הוא בגין, כבר בשנות החמישים — מה שאתם למדתם להכיר רק בשנים האחרונות." הוא מבטא במרירות. וביטוי לביקורתו על בגין משנים קודמות אפשר לגלות בספרו החדש:

עכשיו, בשבתו עם אנשיו הנאמנים בחצר הבסיס, פרק 'גור' את אשר העיק על ליבו מאז הגיעו אליו הידיעות על הכשלונות בירושלים. הוא לחש: – אנו משלמים כיום את מחיר מינויו של מפקד עליון, אדם שמעולם לא עבר קורס צבאי, אפילו לא קורס של מפקדי־כיתות בארגון!

השתררה דממה. גם 'מנשה' וגם 'תרשיש' נדהמו מדברי הכפירה של 'גור'. הוא זלזל בכישוריו של מפקד הארגון. הם ידעו ש'גור' לא יחדל מלחישתו וציפו לשמוע דבריו. והוא המשיך:

– המפקד הוא מנהיג פוליטי, שהוביל אותנו בהצלחה בדרך ארוכה וקשה, הוא אסטרטג מדיני, טקטיקן פוליטי בעל דמיון מלהיב, אבל כיום אנו זקוקים למפקד בעל כישורים צבאיים. כל עוד התעסקנו בפשיטות על האנגלים, ובפעולות שנועדו לעורר את דעת־הקהל בעולם, יכולנו להסתפק במנהיג פוליטי. אבל כיום, אנו זקוקים למומחים צבאיים מעולים; לאנשים שיבינו, כי כאשר המאבק הוא על ירושלים, צריך להיות כוח בירושלים! הלוחמים והנשק שהצלחנו לרכוש בשבועות האחרונים בשפלה, מקומם כאן!

בשטף לחש, בזעם עצור. רגע נדם, ואחרי־כן המשיך:

– האנשים שהקימו את 'ההגנה', ואחרי־כן את הארגון, היו בעלי מחשבה צבאית; חיילים בלי מדים, אבל בעלי תפישה צבאית. לא כן מפקד הארגון כיום. הוא נעול מאחורי חומת ביטחון, מוקף באנשים בלתי מקצועיים, שאינם מסוגלים אפילו לייעץ לו! כמה מהמפקדים שלנו עברו אימוני קרב? מה למדו אנשינו בתורת־המלחמה?

יהושע אופיר היה מנהיג המחתרת נגד השילומים והקים יחידה שתפגע באוניות המוליכות אותם, כבר אז תפש מיהו בגין האמיתי ומלחמת לבנון, לדבריו, היתה חזרה על דיר יאסין. גילויים מפי האיש שהיה שם

מאת אהוד דור צילום בועז לניר

דיר־יאסין זהה למלחמת לבנון

מה עשוי להוביל סופר לחזור, אחרי למעלה מארבעים שנה, אל היום שלמחרת האירוע בדיר־יאסין?

את הפרק על דיר־יאסין כתבתי בזמן מלחמת־לבנון. הגעתי אז למסקנה שאין כל הבדל בין ההפצצות שלנו בלבנון לבין מה שהיה בדיר־יאסין. אם קיים הבדל — הוא רק בכמות אבל לא במהות:

● בדיר־יאסין נלחמו בסטנים ובמקלות, כאשר חשבו שבכפר נמצאים ערבים המצוידים בנשק, וכשנכנסו לדיר־יאסין — התפישה היתה לחסל כל בית שיש בו אדם עם נשק. כלומר, לחסל את הבית על כל יושביו אם יש בו אדם מזוין. בדיוק אותו דבר קרה בלבנון, כאשר הפציצו בית שלם אם נודע שיש בו מחבלים.

● בשני המקרים — בגין לא ידע דבר על מה שקורה בביירות — ממש כשם שלא ידע מה התרחש בדיר־יאסין. גם כאן וגם שם היוזמה לא היתה שלו, אלא היה מי ש'הוביל' אותו, ולא הוא ששלח את האנשים, ובשני המקרים הוא לקח על עצמו באופן עיוור את האחריות על הנעשה.

סיבה נוספת שבכלל הנראה הובילה אותי לכתיבת ,היום שאחרי' היא מספר מראות נוראים שהייתי עד להם, ושלא נתנו לי מנוחה והייתי חייב לפרוק אותם. נתתי להם ביטוי בסיפור.

במבט של היום, האם היית חוזר על כיבוש דיר־יאסין?

אני לא יודע. אי אפשר לדמיין היום את המציאות ששררה באותם ימים בירושלים. היתה הרגשה ברורה של אבדון. הפעולה הזו נערכה בתקופה שהמוראל היה בשפל נורא, לאחר רציחות של יהודים רבים, והיתה תחושה ברורה שצריך לשבור את המוראל החוגג של הערבים ולהעלות את זה של היהודים. צריך גם לזכור שאצל האצ"ל היתה הוראה, פורמלית לפחות, לשמור על חוקי המלחמה. אצל הלח"י לא היתה הגבלה כזו.

ומה יחסך לטבח הנורא ההוא?

בשני הספרים לא ציינתי שהיה טבח. כבר אמרתי שהיום אנחנו חיים באווירה שונה מזו שהיתה בירושלים — עד ליום שלפני דיר־יאסין. כשהירדנים קצרו במכונת ירייה מאה ושלושים בחורים שהרימו ידיים, חודש מאוחר יותר בגוש־עציון — זה היה טבח. וכשאתה מדבר על טבח, אז במלחמת תש"ח זה קרה בהרבה כפרים ולא רק בדיר־יאסין. צריך גם לזכור שכשטרומן הטיל את הפצצה האטומית על הירושימה הוא קטל מאה־אלף יפנים, אבל הוא חסך בכך את חייהם של אלפי יפנים ואמריקנים אחרים. כתוצאה מהקרב על דיר־יאסין הערבים לא נלחמו יותר בהרבה מקומות בארץ. היתה לקרב הזה השפעה על קיצור המלחמה, וגם פתרון של בעיה דמוגרפית — בכך שהערבים ברחו ממקומות רבים שהם חיו בהם.

אבל בכל זאת אני לא אומר שלא היה טבח, אלא שהיום הייתי קורא לזה: לחימה ללא הבחנה. לגבי מה שנכתב בספר — המסר שבו אינו מוסרי אלא מסר של רגשות.

מהבחינה הפוליטית איפה אתה עומד היום?

אני נשארתי תקוע עם ז'בוטינסקי. לא פעיל כמו בעבר, מה שהיה כבר לא יהיה. אני עדיין עם האידיאליזם העמוק שלו, שבמרכזו אמונתו עמדה מדינת היהודים, עם כל העולם הרוחני והאנטי־מרפקני שלו — עם כל מה שהוא הפוך למה שמייצגת תנועת 'החרות' היום. בגין הרי הרס את התנועה הרביזיוניסטית כדי להקים את 'חרות'. למעשה אינני שייך היום לשום מסגרת. ובבית יש לי בעיה של מיעוט: בני היה ארבע שנים ממייסדי קיבוץ אלירום, היה ממייסדי 'שלום־עכשיו', והיום הוא מרצה לפילוסופיה וחבר המערכת של „פוליטיקה'. בתי נשואה לאחיו של ג'ומס שלכם, ואשתי, שהיתה סגן מפקד בית"ר בחיפה בימים ההם — קרובה היום בהשקפותיה יותר אל שני הבנים שלנו מאשר אלי. ■

מי יגן על היהודים

שיחה עם מאיר פעיל:

יהושע אופיר הוא איש אצ"ל מובהק, שגם כתב את ההיסטוריה של אצ"ל בירושלים, בספרו „על החומות", לכן אני מרשה לעצמי להתייחס לספר כאל ספר שמתאר אירועים ומחשבות של האצ"ל בין 36' ל־48'. בספר שנועד להיות סיפורי אי־אפשר, לצערי, להשתמש שימוש מדעי, הראוי למחקר היסטורי. אבל מחשבות, רעיונות וביקורת שנופיעים בספר, באורח ישיר ובלתי ישיר, מביאים תמונות חשובות על עולם המחשבה של אנשי האצ"ל ומנהיגיו – אל מול „היישוב המאורגן" („ההגנה"), ואל מול פני הבעיה הערבית.

יש בספר ביקורת רעיונית נגד הטרור העיוור שהיה מקובל על אצ"ל בתקופת המאורעות של 36'־38', וביקורת קשה על הדרך שהביאה צעירים יהודים לרצות עוברי אורח ערביים בשיטה עיוורת ובתאוות נקם חסרת תועלת. בבחינת; אתם רוצחים עוברי־אורח שלי -- אני ארצח עוברי אורח שלכם. אופיר אף נוביא את העניין הזה אל האבסורד הטבעי שלו בכך שהוא מתאר איש אצ"ל צעיר המשתתף ברצח ידיד נפש של משפחתו, שעבר באופן מקרי בחורשה.

הנושא השני החשוב, לדעתי, הוא תיאור הפרובלמטיקה של העמדה הערבית כלפי המפעל הציוני בזמן המאבק נגד הבריטים. דוגמא לכך אפשר למצוא בטיעון של הערבי בשם מוסטפה: „הפגיעות הטרוריסטיות בחיילים האנגלים אינן מוסיפות הדר ליהודים. מבחינה זו מביאים הטרוריסטים תועלת רבה לערבים". בנוסף לכך מביא הסופר, באורח אותנטי, את העיוורון העמוק שלקתה בו הנהגת האצ"ל, כבר במלחמת העצמאות, בכך שלא הבינה שהאויב העיקרי הוא – האיום הערבי. בספר אומר במפגיע אחד ממנהיגי אצ"ל, המכונה „סבא", בחורף 48' את המשפט הבא: „בשלב זה לא הערבים מטרידים אותי אלא האנגלים". בכך הוכיחה הנהגת אצ"ל שהיא פשוט לא הבינה את מהלך ההיסטוריה. היא לא הבחינה בכך שהאנגלים עוזבים והאיום האמיתי על המפעל הציוני -- הוא האיבה הערבית והפלישה הערבית המיועדת. יהושע אף מביא לכך טיעון ערבי מפי אותו מוסטפה: „כל מהלומה של טרוריסט יהודי נגד הבריטים, מרחיקה מכאן את הכוח היחיד שמסוגל להגן על קומץ היהודים שבים הערבי. כשייצאו מכאן האנגלים יישארו כאן היהודים מופקרים לחסדי הערבים". מכן נובע שאותו עיוורון של הנהגת האצ"ל היה הרבה יותר עמוק ויותר כולל מאשר ניתן היה להעריך אלמלא קראנו את מה שכותב יהושע אופיר – שהרי בסופו של דבר, את התשובה נגד הפלישה הערבית נתנה „ההגנה", ויהושע אופיר מרמז לנו שבעצם אצ"ל רצה להיות הכוח הצבאי המרכזי של היישוב היהודי בארץ. הוא גם שם בפיו של מפקד האצ"ל בירושלים „גור" את המילים הבאות: „את פרי הכשרונות של הערבים לא אנו נקצור אלא ה„הגנה"." -- מכאן נובעת ההודאה ש„ההגנה" היא שעשתה את העבודה, ואף יותר מכך, הודאה הרבה יותר חמורה, שכל כוונתו של אצ"ל היתה בעצם להתחרות עם „ההגנה" ולהפוך לכוח הצבאי העברי הקובע ביישוב ובכך בעצם להשתלט עליו.

הנהגת האצ"ל השתדלה כל השנים להסוות את מגמתה להשתלט על היישוב מבפנים והציגה את האצ"ל כארגון שכל מגמתו היא רק להיאבק נגד האויבים הלאומיים. תרומתו העיקרית של הספר היא בהצגת אותם רמזים בעלי ערך – על מגמת האצ"ל להשתלט על היישוב. בספר גם ביקורת קשה על בגין שהיה בעצם רק מנהיג פוליטי ולא צבאי, ואף ביקורת חריפה מאוד על הטבח ולקיחת השלל בדיר־יאסין. יהיה ערכו הספרותי של הספר אשר יהיה מן הראוי לקראו ולו רק בגלל התכנים שנמנו לעיל.

דיר יאסין

כפר ערבי במבואותיה המערביים של ירושלים. התפרסם בטבח שנערך בתושביו בעת מלחמת העצמאות. הכפר שכן על גבעה שהיא מעין מובלעת בין שכונות יהודיות, מול גבעת שאול ובית הכרם.

הפעולה נגד דיר יאסין נערכה אחרי מבצע נחשון ויומיים אחרי נפילת הקסטל בידי הערבים. מפקדות אצ"ל ולח"י בירושלים החליטו לפעול נגד הכפר הזה ומסרו על כך באורח כללי למפקדי ההגנה בירושלים. ההתקפה נערכה בעלות השחר, ביום 9 באפריל 1948. נטלו בה חלק כ־130 מאנשי אצ"ל ולח"י. לח"י תקף את החלק הצפון־מערבי של הכפר, אצ"ל את החלק הדרומי. בכוונת התוקפים היה להודיע ברמקול לתושבי הכפר כי עליהם לפנות, וכך להפריד בין הלוחמים לאוכלוסיה האזרחית. הדבר לא בוצע, כי מכונית הרמקול — ותקעה בדרך לכפר.

[illegible]

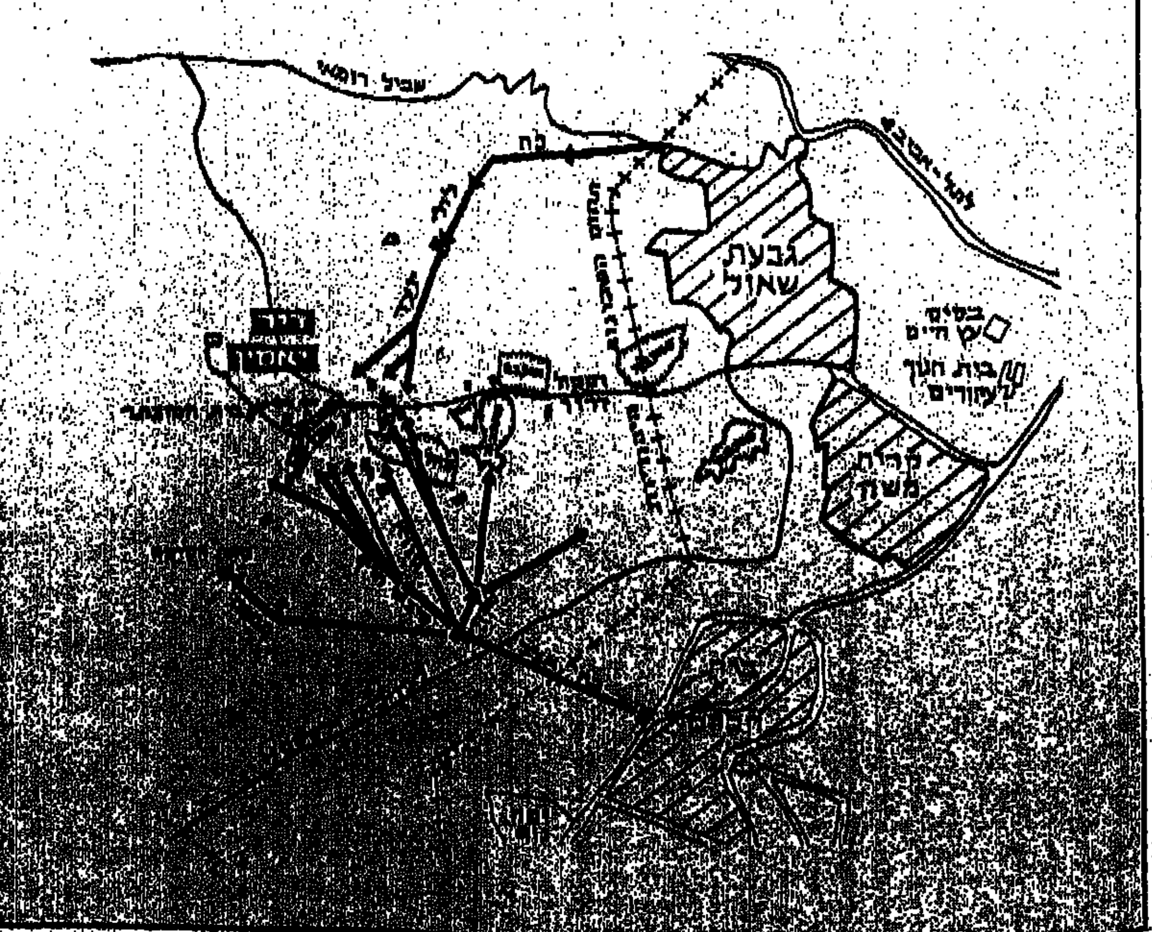

„עומד להרוג גבר"

השם שהפך לאגדה, צ'ה גברה, ניסה להקים מוקדי מהפיכה בדרום אמריקה אך המוני האיכרים האינדיאנים לא הצטרפו אליו. בודד ומאוכזב נלכד בג'ונגלים של בוליביה והוצא להורג

מאת יהודה צור

היריות ששמו קץ לחייו של ארנסטו גברה דה לה סרנה, ב־9 באוקטובר 1967, הטיחו רוח חיים באגדה שנולדה באמריקה הלטינית והפכה לסמל אצל המהפכנים האלימים בעולם כולו. מאז אותו אחר־הצהריים בכפר הבוליביאני הנידח, כאשר סמל מצבא בוליביה ירה במהפכן הארגנטיני, קמו אלפי תאים בכל צבאות השחרור למיניהם, אשר חרטו על דגלם את תמונתו עטורת הזקן של מי שכונה צ'ה. בעשרים השנים שחלפו מאז מתו אלפים על מזבח תורתו של מי שגרס כי יש להצית את העולם „וליצור שתים שלוש וייטנאמי". השינוי המיוחל בחברה ובאדם שלאחר־מכן — כך קיווה צ'ה — יביאו עולם שכולו טוב.

אריסטוקרט והרפתקן

ארנסטו גברה נולד ב־14 ביוני 1928 בעיר רוסריו שבארגנטינה, העיר השניה בחשיבותה באותה עת. הוא השתייך לאחת מן המשפחות המיוחסות ביותר בארגנטינה. הוריו, ארנסטו גברה לינץ' וסיליה דה לה סרנה, באו מתוך האריסטוקרטיה הארגנטינאית. בצעירותו נהג לספר בגאווה כי מצד אמו יושבת המשפחה זה 10 דורות בארגנטינה, ומצד אביו — תשעה דורות.

אביו של צ'ה היה בעל תואר בהנדסת בניין, אדם עם ייחוס משפחתי אך מעט כסף, כאשר התחתן עם סיליה, צעירה תוססת המזולזלת במוסכמות של האריסטוקרטיה המקומית. ארנסטו היה הבכור בין חמישה ילדים. הוריו נדדו ברחבי ארגנטינה בנסיון לממש את רעיונותיו של אב המשפחה בתחומים כלכליים שלא הניבו פירות ואשר הובילו את המשפחה כולה לקורדובה בשנות ה־30 המוקדמות.

עד סיום לימודיו התיכוניים לא גילה צ'ה כל נטיה חריגה. אולם אמו ואביו השתתפו בחוגים אנטי־פרוניסטים שקמו בארגנטינה כבר בשנת 1945. לאחר מותו של צ'ה כתב אביו בעיתונות הארגנטינית כי מגיל צעיר היה הנער קורא נלהב של ספרות מרכסיסטית. אולם ספרים ומאמרים שכתבו בני כיתתו וחוגו באותה תקופה מגלים אמנם צעיר תוסס הבז למוסכמות, אך למרות הכל מסיים את לימודיו ונרשם לפקולטה לרפואה, בדיוק כשם שאמו רוצה. (יתכן כי גם הקשר עם לימודי הרפואה אפשר למצוא במחלת האסטמה ממנה סבל גברה מאז גיל שנתיים).

בתקופת לימודיו ערך צ'ה סיורים נרחבים ברחבי ארצו והארצות הסמוכות אליה. באותן שנים גילה את ארגנטינה של פרון, הדוגלת למראית־עין בדמוקרטיה אך מזלזלת בהליכים הדמוקרטיים, ומכאן הזלזול והלעג למה שכינה „דמוקרטיות יצוגיות". אולם, עד לעזיבתו את ארגנטינה ב־1952 — כדי להפגין הלכה למעשה את התנגדותו לשלטונו של פרון — לא עשה צ'ה גברה רבה. מספרים שהשיב לאלה ששאלו אותו על אדישותו כביכול „השתגעתם? בלי רובים ויריות? סתם לצאת כך לרחוב ולקבל מכות?".

גברה סיים את לימודיו האוניברסיטאיים וקיבל תואר דוקטור לרפואה בשנת 1953. מיד לאחר מכן יצא את גבולות ארצו. הוא ישוב אליה לזמן קצר בלבד ב־1960, כחבר משלחת קובה לועידת ארצות היבשת, לא כדוקטור אלא כקומנדנטה צ'ה גברה, האיש החזק אחרי קסטרו.

סוכן של הסי.איי.אי

הסי.איי.אי וקסטרו רצו בפרסום יומניו של גברה. היומן הגיע לפירסום עולמי הודות לעדותו של אנטוניו ארגדאס, שר הפנים של בוליביה אשר ערק זמן קצר לאחר מותו של גברה, ובמסיבת עתונאים שכינס מחוץ לארצו סיפר בהרחבה על דרך לכידתו של גברה ועל רציחתו. ארגדאס ביקר אחר־כך בקובה ובמו ידיו מסר את יומנו של גברה (או את העתקו) לקסטרו. כאשר פורסמו היומנים בהרחבה ברחבי העולם ראו בכך הכל צעד של אדם אמיץ, אשר למרות עמדתו הרמה החליט לעזוב את ארצו ומשרתו, כדי לספר לעולם על מות הגבורה של גברה. במרוצת הזמן התברר שארגדאס היה סוכן של הסי.איי.אי, שפעל מטעמו גם בעת שישב בממשל הבוליביני. לאחר עריקתו כביכול הוא שב לארצו ושום צעדים לא ננקטו נגדו.

גורמים רבים בעולם, ובעיקר ביבשת הדרום־אמריקנית, עמדו על כך שגם הסי.איי.אי וגם קסטרו היו מעוניינים שיומנו של גברה יפורסם. הסי.איי.אי. היה מעוניין בכך כי רצה שבעולם ובעיקר ביבשת יידעו המהפכנים הפוטנציאלים על הקשיים בהם ניתקל גברה בבואו להמריד את האיכרים. הוא רצה שכולם ידעו על הלבטים, הקשיים, הכאב והאכזבה שהיו מנת חלקו של גברה. כדי שלפירסום היומן תהיה אמינות היתה חשובה הדרך בה יתפרסם, ומה טוב מאשר שר הפנים, אשר מטעמים אידיאולוגים כביכול עוזב הכל.

קסטרו היה מעוניין בפרסום היומן כדי שבדרך עקיפה יכירו כולם בעמדותיו ובכך שאי־אפשר להגשים מהפכות ביבשת. יומנו של גברה מוכיח שקסטרו צדק כאשר אמר לגברה שאי־אפשר לעשות מהפכה כאשר התנאים אינם בשלים לכך. אין הדבר סותר, כמובן, את העובדה שהיום גברה הוא סמל של מהפכן לוחם.

דרכו של מהפכן

גברה חצה את רוחבי היבשת עם חברים שהתגוללו במהלך המסע. הוא ביקר בבוליביה, בקולומביה ובוונצואלה והגיע מאוחר יותר לגואטמאלה, אשר בראשה שלטה באותה עת כת צבאית בראשותו של הקולונל ארבנס. בין הגולים שפגש בגואטמאלה היתה גם אשה, שכל הביוגרפים מדגישים את כיעורה. זאת היתה הילדה גדיה, מזכירת העיתונות של המתנגדים בגולה. היא היתה בוגרת מצ'ה בכמה שנים. אגב, באותה תקופה דבק בו הכינוי צ'ה. (בארגנטינה, בעיקר בערים הגדולות, מרבים התושבים לפנות איש לרעהו בקריאה שמקורה בדיבור אינדיאני „צ'ה". מכיוון שהצעיר הארגנטיני הירבה כהרגלו להשתמש בצ'ה לפני כל משפט, הוא זכה לכינוי הזה שילווה אותו עד יום מותו). הילדה תמכה בצעיר, טיפלה בו בהתקפי האסטמה שלו ובבוא העת ילדה את בתו הבכורה.

כאשר פלש הסי.איי.אי לגואטמלה, בעזרת קצינים גולים, הדיח את שלטון ארבנס והכריז על רפורמה אגררית והלאמת חברות אמריקניות. צ'ה יצא אז בפעם הראשונה בחייו לרחובות.

דיפלומט ארגנטיני, שידע כי הסי.איי.אי. מחפש את ראשו, יצא למצוא אותו והודיע לו שאם ברצונו להציל את נפשו עליו לקבל מיד מקלט בשגרירות ארגנטינה. צ'ה גברה עשה כן אולם עמד על כך שיקבל ויזה למכסיקו, שם ייפגש עם הילדה, אם בתו.

במכסיקו של 1965 פגש גברה את האחים פידל וראול קסטרו. הם באו למכסיקו כגולים לאחר שגורשו מקובה, שם ריצו שנתיים מאסר בגין נסיון השתלטות על מחנות צבא כדי להדיח את הדיקטטור בטיסטה.

פידל קסטרו שטח בפני גברה את תכניתו לנחות בקובה עם קבוצת לוחמים ולקרוא לאינדיאנים להצטרף למהפכה. הרופא הארגנטיני הצטרף אליו בהתלהבות, ובנובמבר 1956 עלו 82 איש על היאכטה „גרנמה" (שבה היה מקום ל־20 איש בלבד) ונחתו בחופי קובה. הם זחלו עד החוף במשך ארבע שעות, בלי לדעת את מיקומם ומתוך חשש שהצבא יזהה את האוניה עם אור ראשון. המשך הסיפור ידוע. פידל אמר „הגענו לקובה, ננצח". אולם לאחר הקרב הראשון נותרו תריסר לוחמים בלבד.

החל מסוף 1957 היה גברה מרופא המטפל בלוחמי קסטרו לאחד ממפקדי צבאו. תוך כמה חודשים היה שמו מוכר כמו אלה של פידל קסטרו, אחיו ראול וקמילו סייאן פואגוס.

לאחר הניצחון קיבל צ'ה גברה אזרחות קובנית והיה למנהל הבנק הלאומי ושר התעשייה. בקובה הוא התחתן עם אשתו השניה אליידה, אם ארבעת ילדיו. הוא גם זכה לתהילה וכח, כחבר החוג המצומצם של האליטה השלטת.

בניגוד לאחרים, שהגיעו לשלטון באמצעות מהפכה בעלת גוונים קומוניסטיים, עשה גברה הכל בדרכו האופיינית, החורגת מהליכה בתלם המפלגתי. הקומוניסטים והרוסים לחצו על קסטרו להתיישר לפי הקו הסובייטי—נגד הסינים ונגד המהפכות בעולם השלישי — ותבעו ממנו לייצב קודם כל את המהפכה הקובנית ולא לייצא אותה בלי אישור מוסקווה. גברה, שהבין את הלחצים המוטלים על קסטרו, חלק על דרכו, אולם העריך שהפרידה תיעשה בלי לפגוע באחדות המהפכנית כביכול. הוא דיבר על „ללכת לעשות מהפכה במקום אחר". בדרכו ללוחמת הגרילה בקונגו, בארגנטינה ובבוליביה הותיר אחריו מכתבי פרידה למשפחתו, לעם הקובני ולמנהיגו קסטרו, בהם הוא מטהר אותם מכל אשמה וקשר עם דרכו בעתיד.

אדם חדש

צ'ה גברה חלם כל חייו ליצור אדם חדש. במאמר שפורסם בפעם הראשונה ב־12.3.65, בעיתון „מרצ'ה" ובעבור כמה חודשים בצורת חוברת בבירת קובה, מפרט גברה את עיקרי תורתו, שנועדה, לדבריו, כדי ליצור אדם חדש. קסטרו מציין שהמהפכה ביבשת האמריקנית נמצאת בשלבים שאפילו מרקס לא ניבא. „אנחנו לא בתקופת המעבר, כפי שמרקס דובר עליה בביקורת לתוכנית גותה" אלא בשלב אחר שהוא לא חשב עליו". לפי גברה זה שלב שבו „החברה כולה צריכה ליהפך לבית־ספר ענקי לבניית אדם חדש".

קסטרו מדבר בהרחבה על הצורך לחנך את האזרחים בקובה המהפכנית. כדי ליצור את האדם החדש החברה צריכה „להשתמש כל הזמן בצעדים מחנכים. בין ההמונים ההולכים לקראת העתיד נמצאת הקבוצה אשר מהווה את הזרם ממנו נבחרים באורח טבעי המנהיגים אשר משבים קודמים את החלוץ המהפכני".

באותו טקסט של גברה מופיעה הגדרה של האדם החדש כפי שהוא מתאר אותו. [illegible]

הוויכוח בין קסטרו לגברה

בשנת 1965 פירסם העתון האורגוואי „מרצ'ה" מכתב חתום על־ידי „משקיף", אשר ללא ספק מקורו בסוכנות הידיעות הסינית. לאחר ציטוט כמה פרקים מספרו של גברה על מלחמת הגרילות, והדגשת דרכו אשר גרסה בצורך להתחיל במלחמת גרילה בעולם השלישי גם אם לא נוצרו התנאים האובייקטיבים לכך — מצטט אותו משקיף דו־שיח דמיוני כביכול, אך לדבריו מציאותי מאוד, אשר התנהל בין קסטרו לגברה ואשר הוביל לסופו של צ'ה.

גברה: „אנו חייבים לשלוח מתנדבים ונשק לרפובליקה הדומיניקנית, שם מתנהלת עתה מלחמה למען המהפכה ונגד ארה"ב".

קסטרו: „לא. ההסכם של אוקטובר 62 בין ארה"ב ובריה"מ בעקבות משבר הטילים קבע שארה"ב לא תתערב בקובה, אולם על קובה לא לשלוח נשק לשום ארץ והכל בערבות סובייטית".

גברה: „אולם האימפריאליזם ינצח, האמריקאים יגבירו כוחם והמהפכה הלטינו־אמריקאית תובס".

קסטרו: „נכון, אולם אם נתערב, ארה"ב בוודאי תתקוף אותנו ובריה"מ לא תתערב כי הפרנו את ההסכם. בריה"מ כבר אמרה לנו כי לא תלך למלחמה גרעינית בגללנו, שנגנצל את הנצחון, נייצב אותו ולא נהרוס מה שיש לנו".

גברה: „אם כן, נגמרה המהפכה? נתפשר על אימפריאליזם כי רוסיה קובעת זאת?"

קסטרו: „לא אך אין להיכנס להרפתקה לבד. מה אתה רוצה, שנסכן את הברית עם בריה"מ ונילחם לבד נגד האימפריאליזם? בריה"מ עזרה לנו בעבר ובלי זה היינו מובסים. עלינו להתאזר בסבלנות ולא לפתוח במאבק. עלינו להמתין. סין היתה רוצה שנמשוך לכאן את הצבא האמריקני. לא, לא, צ'ה יקר. התנאים צריכים להבשיל בוונצואלה, בברזיל ובצ'ילי".

גברה: „כך, בהגיון כזה דיברו אלה שהביאו את התבוסה של מהפכת ארצם. אנחנו צריכים להסתכן כפי שעשו תמיד המהפכנים. לא נחזור למהפכה הדומיניקנית. ארה"ב תתקוף אותנו. נילחם כאריות ובינתיים ננסה להמריד את כל ארצות היבשת. המלחמה האטומית לא תפרוץ. אם כן תפרוץ — נמות כולנו, אך מאז ומתמיד היתה סיסמתם של המהפכנים: חופש המוות."

קסטרו: „אני לא מסכים. המהפכה היא לא משחק הימורים, גם אם המזל עזר לנו הפעם. אל לנו לסכן את המהפכה ואת הניצחון בקובה. אנו לא יכולים להילחם נגד ארה"ב ובריה"מ באותו זמן. עלינו לפתח את יכולתנו הכלכלית והצבאית. אתה, גברה, רוצה להמיר את הצמיחה הממשית של בריה"מ בגלל מהפכה ביבשת, שנצחונה נראה רחוק מאוד, ערטילאי, אם בכלל. אתה רוצה שנילחם עתה למרות שארה"ב תיאלץ להתערב ולהתקיף אותנו בו בזמן שבריה"מ תשאר ניטראלית. עמדתך היא התאבדות."

גברה: „פעם אמרת, פידל, שההיסטוריה תשפוט אותנו. היית יותר חולמני מאשר היום. אני אומר אותו דבר. אני לא מסכים שאנחנו לא נסייע לארצות הרוצות מהפכה כי בריה"מ והסכנה למלחמה גרעינית מונעים זאת מאיתנו. אני הולך, והלוואי שאתה, פידל, תהיה צודק".

דמיון, בצירוף של עובדות וספקולציות מכוונות? יתכן. אך אין ספק שהתוצאות תאמו לדיאלוג. פידל נשאר בקובה וגברה ניתק עמו כל קשר רשמי. הוא הלך בדרכו, שהובילה אותו אל המהפכנים באפריקה ובאמריקה הדרומית. הדרך זו הסתיימה בנסיונו ליצור קובה שניה בדרום־מזרח בוליביה, באזור המהווה צומת דרכים בין בוליביה, פרגוואי, ברזיל וארגנטינה.

מותו של צ'ה

במרץ 67 נתקלים בפעם הראשונה חיילי צבא בוליביה בקבוצת הגרילה של גברה אשר קמה כמה חודשים לפני כן. הפעם נתקל גברה באיכרים שונים מאלה שבקובה: לאחר המהפכה ב־1952 והנהיגה בבוליביה רפורמה אגררית. האינדיאנים היו אולי הנהנים העיקריים מאותה מהפכה, ובפגישה עם גברה היו רחוקים מלהיות מרוצים, כפי שדימיין לעצמו. הדבר בא לידי ביטוי ביומן שנמצא בין חפציו של גברה, כאשר שבו אותו חיילי הממשלה. מבין דפי היומן עולה אכזבתו מהתמיכה המועטה, אם בכלל, שאנשי הגרילה זוכים לה בקרב האיכרים אותם באו לשחרר. עובדה היא, שבסופו של דבר האיכרים הם אלה שהודיעו לכוחות הממשלה על הימצאותה של הגרילה, ואחד מהאיכרים הוא שהזעיק את חיילי הרנג'רים הבוליביאנים, אשר בהדרכתם של ארה"ב והסי.איי.אי. נהפכו לגוף מאומן היטב.

בספטמבר 1967, כאשר ברור שהגרילה לא זוכה כמעט לתמיכה ברחבי בוליביה, רודפים אלפי חיילים בוליביינים אחר קומץ אנשיו של גברה. גברה כותב ביומנו על תיסכול, קושי ליצור קשר עם אנשים בעורף, חשדנות כלפי שליחי המפלגה הקומוניסטית הבוליביאנית וכלפי הסופר והמהפכן הצרפתי רז'יס דברה, בו הוא רואה את עושה דברו של פידל קסטרו. גברה מתקשה להאמין בבני אדם, וביניהם גם ברמות מיסתוריות, אותה הוא מציין, „טניה", כינוייה של תמרה בונקה, מרגלת מזרח־גרמנית ילידת ארגנטינה, אשר פעלה בשירות הסובייטי ונהרגה במארב של חיילי הממשלה.

לאחר קרב קצר לוכדים חיילי הממשלה את גברה. המהפכן בן ה־39, פצוע ברגלו, נכנע להם בלית ברירה. בודד בג'ונגלים של בוליביה הוא מאוכזב מכך שהמוני האיכרים האינדיאנים לא הצטרפו למאבקו.

הוא חולה אסטמה ועייף, סובל בגופו אך רוחו נותרת איתנה גם כאשר הוא רואה את המוות בעיניהם של הסמל ואנקת והחייל פראן, שבאו להרוג אותו ואת שני חבריו השבויים יחד עימו. מאוחר יותר סיפר פראן עצמו את סיפור הוצאתו להורג של גברה בבית־הספר בכפר לה היגרה ב־9.10.1967:

„כאשר נכנסתי לכיתה ראיתי את גברה יושב על אחד הספסלים. הוא ראה אותי עם נשק ביד ושאל אם באתי להרוג אותו. לפתע הרגשתי בושה גדולה מכל העניין והרכנתי את ראשי בלי להגיד מילה. הוא שאל שוב: כאשר הרגתם את חברי מה הם אמרו? עניתי לו שלא הספיקו לומר מלה, ואז הוא אמר: הם היו גבורים. חשתי שאני משותק, שאין לי כח להזיז את הרובה, לפתע שמעתי את קולו אומר לי: תירגע ותכוון את הנשק, אתה עומד להרוג גבר. כאשר סיים את המשפט עצמתי את עיני וראיתי שגברה לא מת. רוב היריות פגעו בגפיים והוא שכב בתוך שלולית גדולה של דם. התקרבתי אליו ויריתי שוב. הירייה הראשונה פגעה בידו, השניה בגופו, והשלישית בליבו. כך הרגתי את גברה."

כך בא הקץ לנסיון של גברה ליצור מוקדי מהפכה, גם אם, כדבריו, התנאים האובייקטיבים טרם בשלו לכך. מאז ניסו אלפים לחקותו וללכת בדרכו. העובדות מעידות על כך שהמהפכה העממית היחידה שהצליחה ביבשת לאחר קובה, היא זו שבניקרגואה, כאשר הסנדיניסטים נהנו מתמיכה עממית רחבה ובעיקר מעידודו של ממשל קרטר, שסייע להדיח את משטרו של סמוזה.

קציני צבא מצביעים על סימני הכדורים שהרגו את גברה

ספר חדש

רקוויאם לכלב

סיפור מאת ג'ון אוארבך

מתוך „ענין של זהות",
קובץ סיפורים בהוצאת „עם עובד"
תרגם מאנגלית אברהם יבין

באוטובוס אני מסיר את המכסה ומטה את הבקבוק על שפתי. מובן שלא בגלל כלבי התחלתי לשתות — התחלתי זמן רב לפני כן. אך זה אין לו עם סיפורי ולא־כלום.

כן, כלב שמת מזקנה אינו מת כדרך שאדם מת. ראשית, אין או רופאים ואחיות הטורחים סביבו, אין תרופות לשיכוך כאבים ואף לא תרופות אחרות, בעצם. אך עיקר ההבדל בכך שכלב אינו מתלונן.

כל זאת למדתי בשלושת החדשים שעברו, כי בשלושה חדשים מת כלבי — ואתמול קברתי אותו בדיונות החול, לא הרחק מהים. על קברו ערמתי כמה אבנים לא־קטנות בתקוה שלא יגע בהן איש חדשים אחרים, עד שתתפורר גופתו של הכלב. ואז, הבולדוזר, שודאי יבוא לישר שם את הקרקע לאיזו תכלית, לא יחשוף אלא כמה עצמות יבשות. הבולדוזר בוא יבוא — כאן בארץ אין לך דבר העומד בפני הבולדוזר.

שום ציון אחר לקבר לא עשיתי. כלב הוא כלב ומוות הוא מוות, ואין דבר הטעון הסבר לא בזה ולא בזה.

כדי למנוע אי־הבנות מוטב שאומַר מיד כי אין אני נזיר, מתבודד, תמהוני, איש־יוגה או מה שמכונה בקיבוץ שלי „נוזר". איש ממוצע אני, נשוי, ואף מאושר בנישואיי — אשתי ואני מתגוררים יחד באותה דירה קיבוצית צנועה, אף שחיים אנו לחוד, כל אחד את חייו שלו. לעתים קרובות אנו באים במגע זה עם זה על־ידי חיוך מקרי, פזור־דעת לכאורה, או על־ידי מבט חטוף זה בזה, כשיודעים אנו חויה אסתטית, חויה משמחת או חויה טרגית משותפת.

תשאלו — באירוניה, מן־הסתם — אם מכירים אנו זה את זה.

ואני אומר: וכי מה יכול יצור אנושי אחד לדעת על זולתו? אפילו בשעה שאתה שומע את האשה מתיַפבת או נאנקת ונדמה לך שאתה יודע הכול, אפילו או אינך יודע על־אודותיה יותר משהיא יודעת על־אודותיך על־פי צעקתך שלך, הקצרה והעויתית — אין זו אלא הצצה קלה בדבר שהוא טמיר ונעלם, וכך גם יהיה תמיד, לעולמי־עד. אני מזכיר כאן את מרים אשתי רק משום שסבור אני שבפרק זמן זה של מות הכלב נודע לי שמץ דבר על־אודותיה. דברים אלה אתה לומד רק צעד אחרי צעד.

כן, היא היתה אתי בשעה שהחזקתי בכלב בחדרו של הוטרינר שהזריק לו את הזריקה הממיתה. עיניה לא זלגו דמעות ממש, אך אין ספק שלחות היו. היא אשה קשוחה, באמת. אחר־כך אף עזרה לי לקבור את הכלב ולהניח את האבנים הכבדות על קברו.

סלחו לי, בבקשה, לרגע. אני לוגם עכשיו לגימה ארוכה מן הבקבוק הזה שלי, בקבוק־הכיס, שמתאים יפה כל־כך לכיס האחורי של מכנסי. התוית שעליו היא תוית „בְּלֶק אֶנְד וייט", אך אין בו ויסקי: רק הוודקה המקומית, ריק לזאת ידי משגת. הקיבוץ, שלהלכה מספק לחבריו את כל צרכיהם, אינו מחלק להם משקה. בעיני האבות־המיסדים לא נחשב. וחבל.

ואולם, שיכור בישראל הוא דבר נדיר. אמנם רואים כאן אנשים מסוממים בחשיש או מפריזים קצת בשתיית בירה, אך שיכורים ממש אין רואים ברחובות — לא כבחוצות גלזגו או ורשה או נפולי.

ובכן, דומני שכבר הבהרתי הבהר היטב: אני שותה. אין זה סוד אשר קל לשמרו. אף אין לומר שהתאמצתי אי־פעם מאמץ של ממש להסתיר זאת. כלומר, כל זמן שאני הולך בלי להתנודד ואינני מתקוטט עם אנשים או מעליב אותם, אין זה עסקו של שום אדם.

למרבה הצער, אנשים שאינם שותים הם דווקא שמתערבים, מפעם לפעם, בעניני הזולת. הנה, למשל, הגברת השמנה שיושבת עכשיו לידי באוטובוס. היא בוחנת אותי בחוץ היטב, כמו על־פי הוראות שבכתב. היא מסתכלת בי בשעה שאני מסיר את מכסה הבקבוק ומגיש אותו אל שפתי; ואפילו בשעה שאני שותה בעינים עצומות, אני חש את עיניה בפיקת־גרגרתי הנעה מעלה־מטה. אחר־כך אני מחזיר את המכסה למקומו (בבקבוק לא נשאר כמעט כלום), מוחה את גב כף־ידי ושם את הבקבוק בכיסי. והיא מסבה את פניה ממני ומתיזה מלה אחת ויחידה: מגעיל!

הגברת הזאת לבושה חולצה ארגמנית שקופה למחצה ובעדה אני רואה חזיה שחורה גמלונית, שכלוא בה זוג שדיים גמלוניים, כראוי לה. כתמי לחות מקיפים את בתי־שחיה. חצאיתה חומה־כהה ולרגליה סנדלים מצועצעים. בחיקה היא חובקת תרמיל נסיעות עשוי בד ועליו הכתובת „אל על". פנים אדמדמות ובשרניות לה תחת רעמת שיער בלונדי. הצבע הבלונדי הוא צבע מת. אני מנסה לזכור מה היה צבע עיניה ואיני יכול; כי לאחר שאמרה „מגעיל" הסבה אותן ממני. ולכן, כדי למשוך שוב את תשומת־לבה, אני שב ופותח את הבקבוק.

התגובה באה כהרף־עין. עכשיו אני יכול להביט בה פנים־אל־פנים. העינים הן, למרבה הפלא, כחולות, וסביב להן קמטים רבים, הנראים ברור, מפני שאין איפור על פניה. היא מכווצת את שפתיה הדקות, אך אינה אומרת כלום. הכול כבר נאמר.

ועתה, לאחר שסיימתי את עניני עם הגברת, אני יכול לחזור לענין כלבי.

הוא היה אצלנו כמה שנים. כלב מרובלל שיער ומלא חיים היה בבואו אלינו. מין כלב מאושר, אפשר לומר. לאמתו של דבר, לא ראיתי גם או שמחה מה זו עושה. חיי כלב ממש היו חייו עד שקיבלנו אותו. כשהיה גור, היה שייך לשכני. בִּתָּם לקחה אותו אִתה לאחר שנישאה ועקרה לקיבוץ אחר בגבול הצפון. לימים נהרג בעלה של הצעירה — שנעשה אדוניו של הכלב — נפל באחת ממלחמותינו, והצעירה, שילדה בינתיים ילד, אמרה שלא תוכל להוסיף ולהחזיק בכלב, והחזירה אותו אל הוריה. אך הכלב הזכיר להם תמיד את חתנם שנפל ואת בתם שנתאלמנה והשרה עליהם עצבות גדולה. וכך נתגלגל הכלב לביתי. אם אמנם יש להם לכלבים איזה כוח־זכרון, הרי היו לכלב הזה המון דברים לזכרם. ומדרך מבטו בי, בעיניו העצומות למחצה, ניכר שאמנם זכר. חיים רצופים ימים קשים היו לו — גם הטובים שבהם ודאי היו רעים. הקיבוץ שעל הגבול הופגז לעתים קרובות ויושביו רצו שוב ושוב אל המקלטים. גם כעבור שנים, כשכבר היה אתנו, הרי בכל פעם ששמע מטוס־קרב מרעיש למעלה או בום על־קולי, היה רץ כמטורף ונובח כאחוז רוח־תזזית.

אך לכל זה יש מן־הסתם גם פיצוי, החיים אינם קודרים כל־כולם. בצעירותו היה רץ אל כל כלבה מיוחמת ופעמים רבות הגיע אליה ראשון. מקרבות רבים יצא מנצח. אין לי ספק שהדבר שימח אותו. אך יום אחד שב מובס — כלב צעיר יותר, חזק יותר, גבר עליו, והוא אף לא נשא אלינו את עיניו כשטיפלנו בפצעיו.

ואז החלה ההידרדרות.

דומני שמוטב שאכלה עכשיו מה שעוד נותר בבקבוק. הגברת השמנה מסתכלת בי שוב. ודאי הריחה אותו — הוודקה היא משקה בעל ריח חריף, וביחוד מיד לאחר שלוגמים אותה. איזה איש־פרסומת אמריקני ברא את האגדה שאין ריח הוודקה ניכר בהבל הפה — שקר גמור, כמובן, בכל עיר מערי פולין מסריח כל רחוב מוודקה בשבת אחר־הצהרים. אני יודע, אני עדיין זוכר זאת, הריח הנודף מפי מזכיר לי — אף כי שנים כה רבות עברו מאז.

אני מתעלם אפוא מן האשה השמנה, כשם שאני מתעלם מכל שאר המנסים להתערב בעניני השתיה שלי.

מה שרציתי לומר הוא שהכלב לא החלים עוד מן הפצע העמוק ההוא ברגלו האחורית השמאלית. עד סוף ימיו צלע. ואף נטה להרים את רגלו האחרת כשהשתין. כלומר, כל עוד עשה זאת כדרך הכלבים: שהרי כעבור זמן לא רב חדל להשתין. אך אני מקדים את המאוחר.

תחילה חדל הכלב לאכול. מבינים אתם, שיניו נשרו. מרים אשתי, שאף־על־פי שאשה קשוחה היא (את זה, נדמה לי, כבר סיפרתי) יש לה חולשה לבעלי־חיים, נועצה בוטרינר בענינו, כשבא הלה לבדוק בדיקה שגרתית את פרות הקיבוץ.

הכלב הרתיע וחשף את חניכיו.

„הו־הו," אמר הוטרינר, „בן כמה הכלב הזה?"

„אינני יודעת, אולי בן שתים־עשרה, אולי שלש־עשרה, ואולי יותר. אבל מה יש לו, דוקטור? הוא כמעט לא אוכל כלום! עד עכשיו היה לו תיאבון כל־כך טוב"

„אבל עכשיו נשרו לו השינים. שלש־עשרה הוא גיל מופלג לכלב. הוא כמו אדם בן מאה וחמש".

„הכלב שלי לא בן מאה וחמש", התיזה מרים ופנתה ללכת. ומיד הוסיפה במרירות, „תודה לך על חות־הדעת, דוקטור".

למן היום ההוא והלאה היתה מאכילה את הכלב — תוחבת מזון לפיו בטול־השינים, והכלב היה בולע בדי עמל. אלא שבזה אך החלו צרותיו.

כעבור זמן לא רב אבדו לו הראיה והשמיעה. עד שבאחד הימים ראיתי אותו מתאמץ לקום מן השמיכה ששכב עליה, מתאמץ ואינו יכול: רגליו לא נשאו אותו עוד. והוא הטיל את מימיו שם, על השמיכה.

ניקיתי את משכבו, וכשחזרה מרים מן העבודה הוצאנו אותו לחצר ושנינו תמכנו אותו משני צדדיו עד שהשתין. הוא אמנם לא ראה עוד ולא שמע, אך מריח היה את מרים בהתקרבה ומנסה לכשכש בזנבו. וגם זאת לא עשה כראוי. וכשבא הוטרינר בפעם הבאה, התבונן בו יפה־יפה ואמר: „יותר טוב יהיה לו לכלב הזה אם אוריק לו זריקה".

„איזו זריקה?" שאלה מרים.

„זריקה שתרדים אותו", אמר לה בעדינות, „לנצח".

„אבל אתמול אכל יפה מאוד כששמתי לו את האוכל בפה".

„ואולי הוא סובל".

„אבל הוא לא מתלונן".

„אולי הוא לא יכול", העלה הוטרינר השערה והלך לדרכו.

מרים רחצה את הכלב באמבט של מים פושרים ובסבון וניסתה לנקות את שערו המרובלל, ביחוד תחת הזנב — אך לא הועילה הרבה. ואף־על־פי־כן לא נכנענו.

אני על משכבי שתיתי כוסית שלפני השינה והירהרתי בכלבים שאינם מתלוננים ואינם שותים משקאות חריפים, והגעתי לכלל מסקנה שהאלכוהול היה עוזר הרבה לכלב הזקן הזה. אנשים מאנשי הקיבוץ החלו לרנן אחרינו. לנו לא היה אכפת, לא לי ולא למרים. אשר לכלב, נראה שעבר איזה גבול סמוי, גבול האדישות, ונעשה שוה־נפש לכול. הצחנה בחדר החריפה מאוד. הכלב רבץ כל הזמן על השמיכה כמעט בלי נוע. גם כאשר הוצאנו אותו החוצה ותמכנו אותו משני צדדיו, לא יכול לעמוד עוד.

אז אמרה מרים: „נדמה לי שאין לו עוד תקוה. הוא לא אוכל, האוכל נושר מפיו".

אמרתי: „אני אקח אותו אל הוטרינר. את תישארי כאן".

„לא", אמרה, „אלך אתך".

שתיתי שתי כוסות ונסעתי אל הוטרינר, והלה לא אמר כלום ואך הניד בראשו.

החזקתי את הכלב בידי וחשתי את צלעותיו תחת עורו, כל־כך כחוש. לא היה כל צורך לעצור בו — הוא לא הגיב כלל כאשר ננעצה המחט בגופו.

„זהו", אמר הוטרינר ושלף את המזרק.

„מהו?"

„הוא מת. מת מיד. כבר מזמן הייתם צריכים לעשות זאת".

הודיתי לו ושנינו לקחנו את הכלב ונסענו הביתה, ובדרך קברנו את הכלב בדיונות החול, כמו שכבר סיפרתי לכם.

אך כל זה היה אתמול, והיום אני באוטובוס בדרכי הביתה. כשירדתי מן האוטובוס, לא יכולתי להתאפק ועשיתי אף ארוך לגברת השמנה לפני שנסע האוטובוס לדרכו. עברתי את הכביש וחיכיתי לאיזו מכונית שתסכים לאסוף אותי. ביתי היה רחוק כחמישה קילומטרים משם והוודקה הכבידה קצת את רגלי. כשאבוא הביתה, כך אמרתי בלבי, אכין לי כוס גדולה של משקה קר. לא חיכיתי זמן רב — הג'יפ של הקיבוץ שלנו נעצר ומנחם אמר: „בוא עלה".

ביד אחת נהג בג'יפ הרוהר.

כעבור שעה קלה ריחרח באפו רחרות קולני ואמר: „התחלת קצת מוקדם היום, לא?"

בהיסח־הדעת הינהנתי לו בראשי.

כשעברנו על־פני המקום שקברנו בו אתמול את הכלב, אמרתי: „זהו".

„מהו?" צעק מנחם כדי לגבור על רעש הג'יפ.

אבל עכשיו כבר היינו מעבר לגבעה והשמים והדיונות נפרשו לפנינו באחת, ומולנו השתרע הים לבלי חוק, יריעה אחת, רחבה וארוכה, כחולה־כהה וחלקה, למן גבעת־אולגה בדרום ועד למבצר בצפון — והמראה כמוהו כשאיפת אויר עמוק־עמוק אל תוך ריאותיך.

אוקטובר 1979

כל יום

3.12.87—27.11.87
מוסף רדיו וטלוויזיה

שישי טלוויזיה חינוכית

27.11.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 קשת וענן — אור השבת (כ).
08.40 ספרות יסודי — מסך לספרות — משפט הירושה (כ).
09.00 מוסיקה — ד'־ו' — סולו — צלילים של קטיפה.
09.20 לשון ותקשורת — ג'־ה' — שלם ופרטים 1 (כ).
09.45 הגיל הרך — רחוב סומסום — קיפי בקיבוץ.
10.15 חשבון ו' — מוטי כופל שברים.
10.40 מדעי הטבע — יסודי — הקופים — מבוא לפרימטים.
11.00 חברה ותרבות — יסודי — סופרים מספרים — גלילה רון פדר.
11.30 אורחות — ז'־ט' — העתון (כ).
12.00 חברה ותרבות — על יסודי — את ואני.
12.30 מוסיקה — על יסודי — העשרה — מוצרט והקלרינט.
13.15 האוניברסיטה הפתוחה: שנות

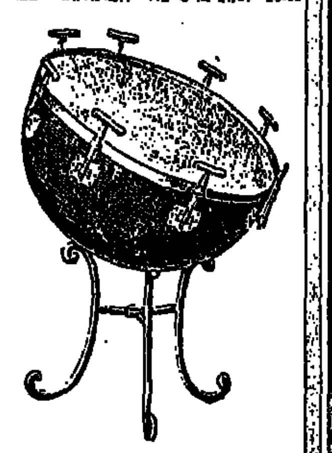

חיינו הראשונות — עולמם של בני השנה.
13.45 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
13.50 זהו זה — שידור חוזר (כ).
14.35 תבונה ורגישות — פרק 3 — וילובי מותיר את מריאן אומללה ונואשת ואלינור, אחותה הבכירה אף היא ננטשת ע"י אדוארד פרארס. אלינור פוגשת בלוסי סטיל, ומתברר לה שאדוארד מאורס לה כבר ארבע שנים. לוסי, שמבינה כי אדוארד אינו אוהב אותה אלא את אלינור, מתחבלת תחבולות כיצד להסיר את אלינור מדרכו של אדוארד ותוך כדי כך מתיידדת עם אלינור. אלינור מבינה שלאדוארד יש התחייבות כלפי לוסי ושאין הוא יכול להתחמק ממנה.
15.05 מפגשי בראשית — פרשת ויצא — שיחתו של הפרופ' שלום רוזנברג.
15.30 ערב חדש — מוסף לשבת — מנחה: דן מרגלית.

ערוץ 2

17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט: הליידי ממוסקבה (בעל פרסי הסרט הטוב ביותר והשחקנית הטובה ביותר בפסטיבל מוסקבה).
20.00 לינדה וגרהאם — דיוקנה של ציירת.
20.10 תעודה: 12 וחדף אסקימוסי.
21.00 פופ 2.

ערוץ 2 — יום שבת 28.11.87

17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט: עלובי החיים (חלק א').
19.30 מסלול המרוצים (מכוניות).
21.00 פופ 2.

ראשון טלוויזיה חינוכית

29.11.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 תלמוד — שניים אוחזין — בעיא 2 (כ).
08.40 ספרות יסודי — מסך לספרות — אגדות חוני המעגל (כ).
09.00 אנגלית ו'.
09.20 השעה שלנו — ידידי מרחוב ארנון (כ).
10.00 שעת כושר.
10.10 אנגלית ז'.
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — ספרים הם חברים.
11.00 חשבון ה' — השבר מהו?
11.15 צרפתית על יסודי.
11.30 גיאוגרפיה כללית — ה'־ו' — יפן — רחוק מדי מהר מדי.
12.00 ספרות ז'־ט' — בלדות א' (כ).
12.25 אנגלית ט'.
13.00 אנגלית י'.
13.30 הסטוריה כללית — הרפורמציה — מאה מתקוממת.
14.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: 1. בריאות — הבחירה בידיך — מעלה, מטה נרנדה. 2. צערה לשלטון.
15.00 רכבת ההפתעות — סרט אנימציה מדובב לגיל הרך.
15.20 גברת פלפלת.
15.35 שעת כושר.
15.45 סימה סלונים — סרט המשקף את ציוריה של הציירת סימה סלונים. יצירתה מבטאת את ארץ ישראל שלה.
16.00 רחוב סומסום — טעות בקופסא

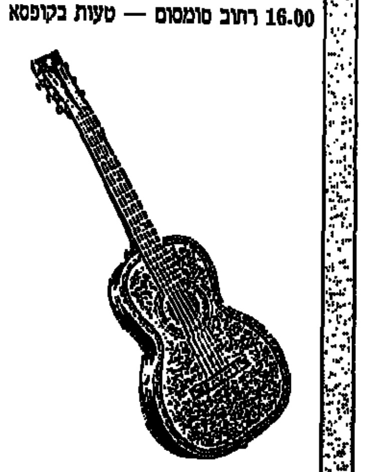

— קיפי מנסה להוכיח את עצמו במילוי משימות חשובות, ואילו מוישה יראה לכם היום מה אפשר לעשות עם כדור צמר.
16.30 מכשפ'תה מכה שנית — סדרה עלילתית חדשה בת 10 פרקים — פרק ראשון — העלילה מתרחשת בתוך... ספר סיפורים. דמות מאחר הסיפורים היא מכשפ'תה הרעה. תיוני הודרך להיות משרתת, ורבי ידידתו מתנבלת למכשפה. באחר מתעלוליה העלימה מכשפ'תה את הספרות משעון הכסף של העיר. בעקבות כך היא אינה מוזקנת, אך לעיר אין אומרן זמן. רבי נחושה בדעתה למצוא את הספרות החסרות. והיא אכן, מצליחה.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.

ערוץ 2

17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט: עלובי החיים (פרק ב').
19.30 מחול עם פול טיילור.
20.10 אופקים רחבים — סידרה תעודית. פרק א': מול של מעשנים.
21.00 פופ 2.

שני טלוויזיה חינוכית

30.11.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 אורחות ז'־ט' — כתבה שגרתית (כ).
08.40 ראשית הקריאה — בלי כורות — ביניים 4.
09.00 אנגלית ה'.
09.20 חשבון פשוט ד' — גיאומטריה — המרחק (כ).
10.10 אנגלית ו'.
10.30 הגיל הרך — רגע עם דודלי — גם אני יכול (כ).
11.00 ערבית מדוברת — ד'־ה' — טריק פי (אל) סתרא.
11.15 אנגלית ז'.
11.30 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — תבנית נוף (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 תלמוד — שניים אוחזין — היכי רמי 2 (כ).
13.00 גיאוגרפיה כללית — ז'־ט' — סלעים ומינרלים.
13.30 אנגלית יא"יב' - Hello israel - Science and music.
13.45 צרפתית — העשרה.
14.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
14.05 מגע — מהיר — איטי 4 — הנושא: מהירות. ליוה מתלווה אל פני במסלול מרוצי האופנועים. למארק יש ראדר המורד מהירויות. הוא מבקר בגן השעשועים ובוחן מקרוב את פעולת רכבת ההרים.
14.35 קסים קסם — חורים.
15.00 קשר משפחתי — בתכנית מיוחדת מספר פרופ' עמירם גונן

מירושלים לד"ר מריאן רבינוביץ על אביו בן השמונים פלוס שמצא תוכן חדש והנאות חדשות בחייו.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאחיים שניות למועצת הלול — רפי מירע טלטקסט.
16.00 האסיר — פרק 6 — שחמט — שחמט הוא משחק מפולפל, והאסיר תוהה מדוע הזמינו אותו למשחק בלתי שגרתי שנערך בכפר: לוח המשחק מכסה את כל שטח הכפר, והחיילים אינם אלא יצורי אנוש. האסיר מתקרב למלכה, ובאין משים מצליח להידבר איתה על אפשרויות בחירה.
17.00 ערב חדש — מנחה: רפי רשף.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט קולנוע.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 העולם סביב לנו — סידרה תיעודית והפעם: מיפגשים מן הסוג הצמוד.

שלישי טלוויזיה חינוכית

1.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 חשבון פשוט ד' — גיאומטריה — המרחק (כ).
08.40 ראשית הקריאה — בלי סודות — ג"ש'.
09.00 אנגלית ח'.
09.20 טבע — על הדם 1970 — 170 ובתרגום לערבית).
10.10 אנגלית ו'.
10.30 הגיל הרך — רחוב סומסום — איפה המספריים.
11.00 צרפתית — על יסודי.
11.15 חשבון ה' — חיבור בשברים.
11.30 ארץ מולדת — היציאה מן ההומות (כ).
12.00 גיאוגרפיה כללית — ז'־ט' — סחיפה.
12.25 ספרות על יסודי — מקבת — הנושאים העיקריים.
13.00 מוסיקה על יסודי — העשרה — שתי פנים של תאילנד א'.
13.30 אתמול במשפט דמיאניוק.
14.00 עד כאן - רצף דפי הטלטקסט.
14.05 סרט קולנוע - קפטן נמו והעיר התת־ימית — סיפור דמיוני על ניצולי ספינה שמגיעים לעיר תת ימית המנוהלת ע"י קפטן נמו. קפטן נמו ניסה להקים עיר אוטופית שבה אין להרס שליטה על חיי האנשים. הוא הקים מקום ותוסס עשיר בזהב אך נראה שלא כל הניצולים מאושרים להיות בו.
15.40 שעת כושר.
16.00 פרפר נחמד - מה שייך לגיהו?

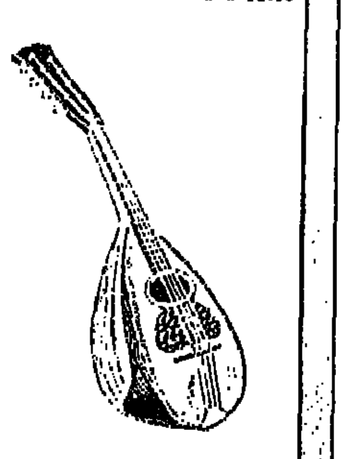

16.25 רובוטריקים.
17.00 ערב חדש — מנחה: אילנה דיין.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט קולנוע.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 אופקים רחבים — סידרה תיעודית. פרק ב': המאבק להיות זכר.
21.00 פופ 2.

רביעי טלוויזיה חינוכית

2.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקויי שמיעה.
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 ארץ מולדת — ממשבר להתעצמות (כ).
08.40 אנגלית ו'.
09.00 מדעי הטבע — יסודי — תגובות בבע"ח פשוטים.
09.20 אנגלית ז'.
10.00 שעת כושר.
10.10 מדעי הטבע — ה'־ו' — על הדם 170־1970 (כ).
10.30 הגיל הרך — פרפר נחמד — ספרים הם חברים.
11.00 חשבון ו' — רוחו של קפטיין פיל.
11.15 אנגלית — יא"יב Hello israel - Science and music.
11.30 מושגים ביהדות — פתיל התכלת (כ).
12.00 אנגלית ח'.
12.25 אנגלית י'.
13.00 מדעי הטבע — על יסודי — האבולוציה 5 — יחסי גומלין והמוצא ההתפתחותי.
13.30 אתמול במשפט דמיאניוק.
14.00 עד כאן - רצף דפי הטלטקסט.
14.05 האוניברסיטה הפתוחה: תכניות לימודים — הצב, המדבר — מחשבים בחינוך.
15.00 טוב טוב הנגר — הצלת העטלפים הגנוים — העטלפים בסכנה מפני הרעלה ויש להעבירם למקום אחר. טובטוב מוצא דרך איך להעבירם מבלי להעירם משנת החורף.
15.25 על רופאים ואחיות — פרק שישי

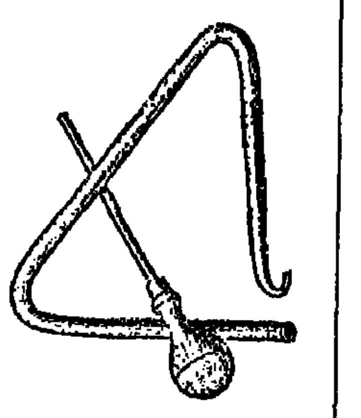

— כוכב הפופ — כוכב פופ מאבד את קולו ומאושפז בביה"ח, כל הצוות נסער, להוציא את האחות הראשית שאינה מעורכנת במתרחש מחוץ לביה"ח. אך היא מגלה שהחיים אינם סתם עוברים על פניה אלא בכל זאת יש לה תפקיד חשוב בחיים.
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר — דפי מידע טלטקסט.
16.00 גברת פלפלת.
16.10 שביל באמצע שביל בצד - טיול השבוע — פרק קנדה. יאצק מבקר בקיבוץ גזר ובחל גזר ההסטורי. המסלול: אתרים ברחבי פרק קנדה ולירו. בהדרכת ספי בן יוסף.
16.20 פיצוחים — שעשועון טלוויזיה נושא פרסים.
17.00 ערב חדש — מנחה: גדעון רייכר.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפשה לילדים.
18.00 סרט קולנוע.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 אופקים רחבים — סידרה תיעודית. פרק ג': וחכמת הציפור.
21.00 פופ 2.

עד סגירת הגליון לא נסתיימה השביתה ברשות השידור.
במידה שיתחדשו השידורים יובא פירוט התוכניות בעתון היומי

חמישי טלוויזיה חינוכית

3.12.87

(כ) — כתוביות מיוחדות ללקוי שמיעה.
08.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
08.05 שעת כושר.
08.15 מושגים ביהדות — משא ומתן באמונה (כ).
08.40 ראשית הקריאה — כלי סודות — ביניים 4.
09.00 גיאוגרפיה של א"י — פני הארץ — עיר קטנה גדולה (כ).
09.20 מדעי הטבע — ז"ט' — אלקטרונים מציירים.
10.10 אנגלית ה'.
10.30 הגיל הרך — בבית של פיסטוק — תולים תמונה.
11.00 אנגלית ו'.
11.15 ערבית מדוברת — ד"ה' — הריה.
11.30 אנגלית ח'.
12.00 מדעי הטבע — על יסודי — פיסיקה — הספקטרום האלקטרומגנטי.
12.25 אנגלית ט'.
13.00 הסטוריה.
13.30 אתמול במשפט דמיאניוק.
14.00 עד כאן — רצף דפי הטלטקסט.
14.05 בלי סודות — נ"ק'.
14.30 קשר משפחתי — שידור חוזר מתאריך 30.11.87 (כ).
15.10 רחוב סומסום — מר תפוחי — למסור הודעה טלפונית, אין דבר קל מזה, צריך רק לזכור את תוכנה... ברחוב סומסום תבקר הפעם אורחת צעירה...
15.40 שעת כושר.
15.50 מאתיים שניות לרשות הדואר — דפי מידע טלטקסט.

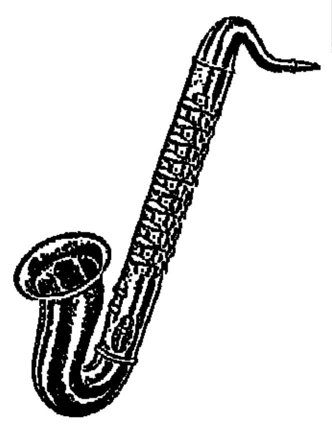

16.00 זהו זה — שידור חי.
17.00 ערב חדש — מנחה: דן מרגלית.

ערוץ 2

08.30 שידור ישיר ממשפט דמיאניוק.
17.30 הרפתקאות הדבורה מאיה — סידרת הנפש הלילדים.
18.00 סרט קולנוע.
19.30 תקציר משפט דמיאניוק.
20.00 תעודה 2: קיץ אסקימוסי.
21.50 פוס 2.

שישי גלי צה"ל

27.11.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם פנינה בת־צבי.
07.07 תוספת בוקר — צביקה שפירא ועיתוני סוף השבוע.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 בילוי נעים — עם מולי שפירא.
11.05 קולה של אמא — עם אלכס אנסקי. דרישות שלום מאמהות לבניהם המשרתים אי־שם.
12.05 סנדלים — שעתיים נעולות עם דורי בן־זאב.
14.05 עולם קטן המדינות שמעבר לים — תכניתה של איימי גינזבורג. בתכנית השביעית: האיים הקריביים ג'אמייקה.
15.05 הדרן — עם תיאודור ביקל במיטב שירי העמים בביצועו, בהופעה פומבית בהיכל התרבות בתל־אביב. מפיק ועורך לשידור: אליעזר דר.
16.05 שיר בשקט בשקט — עורכת: נגה טל.
18.05 אגדת דשא — שירים עבריים.
19.05 מראה מקום — תכניתה של שרה דורון עם מזכיר חברת העובדים — דני רוזוליו התווך לימיה הראשונים של כברי. מפיקה: דורית שמעוני.
20.05 לא על הלוף לבדו — שעתיים של מוזיקה ומשחקי רדיו נושאי פרסים

לחיילים שנשארו בבסיס ולכל השאר. מגישה: לאה עוז.
22.05 עשן בעיניך — שעתיים של שירים עם גדי לבנה.
00.05 מופע הרדיו והטרנזיסטור של יואב קוטנר.
03.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שבת גלי צה"ל

28.11.1987

06.00 מבזק ידיעות.
06.10 צלילי שבת.
07.00 אות פתיחת השידורים.
07.05 יופי של שירים — שירים עבריים.
08.05 מעל ומתחת לשמיכה — עורך: פנחס עידן. מוסיקה: עמליה רוזן.
09.05 מקהלה עליזה — שירים וסיפורים לילדים עם שרה דורון.
10.05 טעם של פעם — עורכת ומגישה: אורלי יניב.
11.05 במצב הנוכחי — עם יוסי עבאדי ודני וסלי.
12.05 הדרן — אש — עם רמי קליינשטיין בהופעה פומבית שהוקלטה השנה בסינרמה בתל אביב, ובה הוא שר את מיטב להיטיו. מפיק ועורך לשידור: אליעזר דר.
13.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם השר עזר ויצמן. עורך: ספי רכלבסקי.
14.05 הכל זורם — עורך: דובי לנץ.
16.05 סינמה שבת — תוכנית בענייני קולנוע. עורך ומגיש: גיא פינס.
17.05 לא יכולים בלי זה — על קיטש וקולנוע, הגדרות, דוגמאות וניתוח אמנותי. משתתפים: נחמן אינגבר, אהרון שמי, יגאל בורנשטיין ואמיר קמינר. עורך ומגיש: שי בן־אטולין.
18.05 גלגלי צה"ל — ריווחים ישירים על מצב התנועה בכבישי הארץ, עדכוני חדשות וספורט.
20.05 קלאסי כאן — מגאזין גל"צ על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית. עורכים: עמליה רוזן ופנחס עידן.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 לילה לא שקט — פזמונים

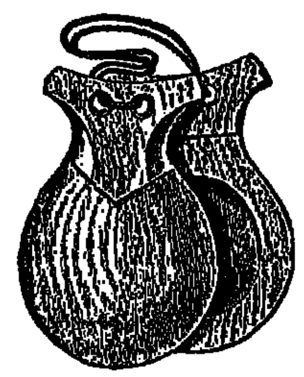

ישראליים.
22.05 מסורת מסורת — במוצאי יום מנוחה. עורך: מוטי זילברשטיין.
23.05 עשים מרינה — עורך ומגיש: דודו דיין.
00.05 ציפורי לילה מארח — אבי קורן מארח את מני פאר המגיש את השירים האהובים עליו.
02.00 מבזק ידיעות.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

09.00־18.00 גל עברי — תשע שעות של שירים עבריים ברצף.
09.05 משירי חיים חפר.
12.05 הדרן — אש — עם רמי קליינשטיין בהופעה פומבית.
13.05 להיט לתיאבון — להיטים עכשוויים.
14.05 יופי של שירים — ממיטב הזמר העברי.
16.05 באים מאהבה — שירי אהבה.

ראשון גלי צה"ל

29.11.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 אוניברסיטה משודרת — כלכלת המזרח התיכון — הנפט כמנוף לשינוי כלכלי. מרצה: פרופ' גד גלבר.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם פנינה בת־צבי.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 אחר אחר — עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן ואברהם טל.
18.45 חמש עשרה קטנות — לענייני צבא ובטחון. עורכים: יוסי עוורד וענת גלאון. מגיש: יוסי עוורד.
19.00 מבזק ידיעות.
19.05 רדיו ספורט — מגאזין ספורט. עורכים: מיכאל קרנון וירון וילנסקי.

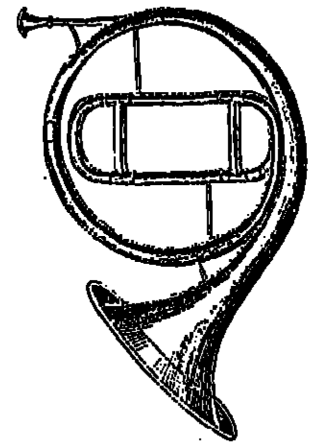

19.75 הודעות לחיילים.
20.05 עושים מרינה — עורך ומגיש: דודו דיין (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — כלכלת המזרח התיכון — הנפט כמנוף לשינוי כלכלי. מרצה: פרופ' גד גלבר.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר לחיאני.
23.05 עשרים וארבע, היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם ד"ר רחל גיורא — בלשנית ועורכת עיתון "נגה". מפיקה: ענת גלמן.
00.05 ציפורי לילה — עם שלמה ארצי. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.00 מבזק ידיעות.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צר־8 — תכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

שני גלי צה"ל

30.11.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 אוניברסיטה משודרת — תורתו של הרב קוק — חומר ורוח. מרצה: פרופ' יוסף בן־שלמה.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום עם פנינה בת־צבי.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 אחר אחר — עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 משא בשמים — עם צוותי אויר של מטוסי תובלה בצה"ל. עורך: אלכס טלמור.
19.00 מבזק ידיעות.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.
19.57 הודעות לחיילים.
19.57 הודעות לחיילים.

20.05 קלאסי כאן — מגאזין גלי צה"ל על הנעשה בארץ במוסיקה הקלאסית. עורכים: עמליה רוזן ופנחס עידן (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — תורתו של הרב קוק — חומר רוח. מרצה: פרופ' יוסף בן־שלמה.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר לחיאני.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם יצחק כהן — משפטן ומשורר, מפיקה: ענת גלמן.
00.05 ציפורי לילה עם יאיר לפיד. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.00 מבזק ידיעות.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צער וחצי — תכנית הספורט של גלי צה"ל הכוללת דיווחים ישירים ממשחקי הליגה בכדורסל ופרשנים באולפן.
21.57 הודעות לחיילים.
23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

שלישי גלי צה"ל

1.12.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 אוניברסיטה משודרת — כוכבים כפולים — כוכבים כפולים ספקטוסקופיים. מרצה: פרופ' אליה לינוביץ.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום — עם פנינה בת־צבי.
07.07 שבע אפס שבע — עם איתן ליפשיץ.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 אחר אחר — עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.20 ארבע אחר הצהריים — שעה של שירים עבריים.
16.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 שעה קלה על כלכלה — עם שמואל נחושתן ואברהם טל.
18.45 חמש עשרה קטנות — לענייני צבא ובטחון, עורכים. יוסי עוורד וענת גלאון. מגיש: יוסי עוורד.
18.57 הודעות לחיילים.

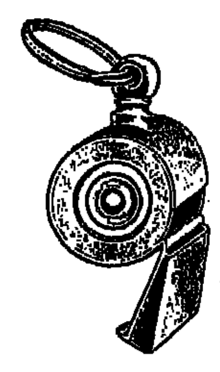

19.00 מבזק ידיעות.
19.05 שירים מכאן — שירי להקות צבאיות.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 משא בשמים — עם צוותי אויר של מטוסי תובלה בצה"ל. עורך: אלכס טלמור (ש"ח).
20.55 פינה חמה ללב"י.
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת · כוכבים כפולים — כוכבים כפולים ספקטוסקופיים. מרצה: פרופ' אליה ליבוביץ.
22.05 על הדבש ועל הכיפאק — שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר לחיאני.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם יוסי ידין — שחקן. מפיקה: ענת גלמן.
00.05 ציפורי לילה עם אביהו מדינה. תוכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.00 מבזק ידיעות.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 צר־8 — תוכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

רביעי גלי צה"ל

2.12.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 אוניברסיטה משודרת — הסתיו בשירה העברית — הרגם השלילי בשירה העברית. מרצה: ד"ר זיוה בן־פורת.
06.30 פוקחים עין — החדשות הראשונות של היום עם פנינה בת־צבי.
07.07 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 א־לה בוקר — עם אלי ישראלי.
10.05 מוסיקה — עם אורלי יניב.
11.05 נכון לעכשיו — עם רפי רשף.
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 אחר אחר — עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 דו רה יומי — עם דני קרפל ודובי לנץ.
15.05 שירים לחג — עם ארז טל.
16.05 ארבע אחרי הצהריים — שירים עבריים.
16.54 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
17.00 ערב טוב ישראל — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 יער משורר — מגאזין גל"צ לענייני צבא ובטחון. עורכים ומגישים: יצחק טוניק ויוסי עבארי.
19.00 מבזק ידיעות.
19.05 שירים מכאן — שירים עבריים.
19.57 הודעות לחיילים.

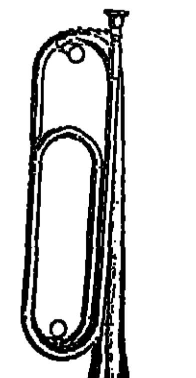

20.05 שאלות אישיות — יעקב אגמון משוחח עם השר עזר ויצמן. עורך: ספי רכלבסקי (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — הסתיו בשירה העברית — הרגם השלילי בשירה העברית. מרצה: ד"ר זיוה בן־פורת.
22.05 על הדבש ועל הביפאק שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר לחיאני.
23.05 עשרים וארבע — היום שהיה — עם ירון וילנסקי.
23.55 שיחת חצות — עם מר אבי רן — מרצה בחוג לפילוסופיה באונ' ת"א. מפיקה: ענת גלמן.
00.05 ציפורי לילה עם נתן דטנר ואבי קושניר. תכנית מוסיקלית בנימה אישית.
02.00 מבזק ידיעות.
02.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 רדיו רדיו — עם יואב קוטנר.
20.05 מצעד הפזמונים הלועזים הממוחשב — שעתיים עם הלהיטים האהובים ביותר על מאזיני גל"צ. עורך: גיורא פרבר. מגישה: מירב מיכאלי.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 הפסקת עשר — עם מיכל ניב.
23.05 קול הג'או הזה — עורך ומגיש: דני קרפל.

חמישי גלי צה"ל

3.12.1987

05.45 פרקי אבות.
05.55 באופן מילולי — פינתו של אבשלום קור.
06.00 אות פתיחת השידורים.
06.05 אוניברסיטה משודרת — ההיסטוריה האמריקנית ממלחמת האזרחים למלחמה הקרה — פופולריזם — המחאה האגררית. המרצה: ארנון גוטפלד.
06.30 "פוקחים עין" — החדשות הראשונות של היום עם פנינה בת־צבי.
07.05 שבע אפס שבע — עם אלכס אנסקי.
08.00 בוקר טוב ישראל — שעת אקטואליה יומית עם מיכה פרידמן, אילנה דיין ויעל דן.
09.05 "א־לה בוקר" — עם אלי ישראלי.
10.05 "מוסיקה" — עם אורלי יניב.
11.05 "נכון לעכשיו".
13.00 מבזק ידיעות.
13.05 "אחר אחר" — עורכת ומגישה: שירה גרא.
14.05 "דו רה יומי" — עם דובי לנץ ודני קרפל.
15.05 "שירים לחג" — עם ארז טל.
16.05 "ארבע אחרי הצהריים" — שעה של שירים עבריים.
16.54 "באופן מילולי" — פינתו של אבשלום קור.
17.00 "ערב טוב ישראל" — עם דן שילון, יעל דן וגוני סביר.
18.05 "שעה קלה על כלכלה" — עם שמואל נחושתן ואברהם טל.
18.45 "חמש עשרה קטנות" — לענייני צבא ובטחון. עורכים: יוסי עוורד וענת גלאון. מגיש: יוסי עוורר.

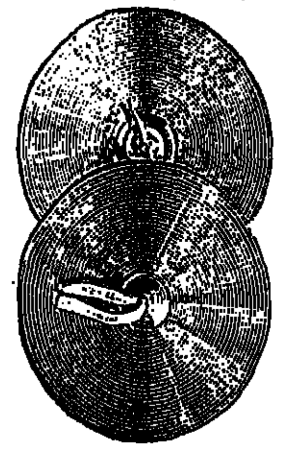

19.00 מבזק ידיעות.
19.05 "שירים מכאן" — שירים עבריים.
19.57 הודעות לחיילים.
20.05 "יער משורר" — מגאזין גל"צ לענייני צבא ובטחון. עורכים ומגישים: יצחק טוניק ויוסי עבאדי (ש"ח).
21.00 מבט לחדשות.
21.30 אוניברסיטה משודרת — ההיסטוריה האמריקנית ממלחמת האזרחים למלחמה הקרה — פופוליזם — המחאה האגררית. מרצה: ד"ר ארנון גוטפלד.
22.05 "על הדבש ועל הכיסאק" — שירים שהחבר'ה אוהבים. עורך: מאיר לחיאני.
23.05 "עשרים וארבע — היום שהיה" — עם ירון וילנסקי.
23.55 "שיחת חצות" — עם הגב' ציפי פינס — המנהלת האמנותית של תאטרון באר־שבע. מפיקה: ענת גלמן.
00.05 ציפורי לילה.
02.00 מבזק ידיעות.
03.05 לא רוצים לישון — מוסיקה לשעות הקטנות של הלילה.
05.05 צלילי בוקר — שירים עבריים.

שידורי צה"ל 2

19.05 "רדיו רדיו" — עם יואב קוטנר.
20.00 "צר — 8" — תוכנית יומית לחיילים — עם אברי גלעד.
21.57 הודעות לחיילים.
22.05 "הפסקת עשר" — עם מיכל ניב.
23.05 "קול הג'או הזה" — עורך ומגיש: דני קרפל.

תחנות זרות טלוויזיה

המזרח־התיכון טלוויזיה

יום שישי 27.11.87

13.00 מסע בעולם המצוייר. 13.30 ימי העמק האבודים (מערבון). 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצוייר). 15.30 סופר־בוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט "אבודים באלסקה" עם אבוט וקוסטלו. 18.00 חבורת קוסבי. 18.30 קשרי משפחה (קומי). 19.00 חדשות. 20.00 פול־גאי (פעולה). 21.00 סרט (ערבית). 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שבת 28.11.87

13.00 וודי וודפקר (מצוייר). 13.30 המשפחה הביונית. 14.00 דניס השובב (מצוייר). 14.30 מיסתורי הים. 15.00 עולם החיות. 16.00 כדור־סל. 18.00 אירועי ספורט בעולם. 19.00 כדורגל (אנגלי). 20.00 היאבקות. 21.00 סרט "שדה־תעופה 1975" עם צ'רלטון הסטון. 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום ראשון 29.11.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 מעשיות משמחות (ערבית). 15.00 וורזל גמידג'. 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט (ערבית). 18.00 משפחת וולטון (סדרה). 19.00 60 דקות (מגזין אקטואליה). 20.00 מופעים קלסיים (בלט אמריקאי) חלק ב'. 21.00 סרט "לעולם לא להתאהב" עם מורין או'הרה. 22.30 מעשיות משמחות (ערבית).

יום שני 30.11.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצוייר). 15.30 סופר־בוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט "ימיה האחרונים של פומפיי" עם פרסטון פוסטר. 18.00 ימים מאושרים (סדרה קומית). 18.30 לורן ושירלי (סדרה קומית). 19.00 חדשות. 20.00 מגנום (בלש). 21.00 פוטבול (ניו־יורק — סיאטל). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום שלישי 1.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצוייר). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט "הפירטים מטורטוגה" עם קן סקוט. 18.00 נסיעה בחלל (דמיוני). 19.00 חדשות. 20.00 צוות לעניין (פעולה). 21.00 מקגייור (סוכן חשאי). 22.00 זאב מעופף (פעולה). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום רביעי 2.12.87

11.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצוייר). 15.30 סופר בוק (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט "אור ירח מסוכן" עם אנטון וולברוק. 18.00 חן לי הורמנות (קומי). 18.30 משפחת יקמבל (סדרה). 19.00 חדשות. 20.00 רצח בעשיכת קולמוס. 21.00 המחנך (סדרה). 21.30 ביו־הארט (סדרה קומית). 22.00 המשווה (בלש). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

יום חמישי 3.12.87

13.30 חיים אחרים. 14.00 מועדון 700. 14.30 התעמלות. 15.00 ילדי החבובות (מצוייר). 15.30 הבית המעופף (מצוייר). 16.00 שוכני הסלעים (תכנית לילדים). 16.30 סרט "גירושין שמחים" עם פרד אסטר. 18.00 נובה. 19.00 חדשות. 20.00 סקרקרו וגברת קינג (בלש). 21.00 הדרך לשמים (דרמה). 22.00 סרט "לאור הירח" (בלש). 23.00 מועדון 700. 23.30 חיים אחרים.

הטלוויזיה הירדנית

יום שישי 27.11.87

כל שעות הבוקר תוכניות לכל המשפחה. 13.30 כדורגל בינלאומי או ספורט עולמי. 15.30 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 16.00 תאמין או לא (מקרים מוזרים — רק בערוץ 1). 17.20 סרט עלילתי בצרפתית. 18.00 ההיסטוריה של הנפט (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 לקט שירים. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 לקראת שנות האלפיים (סרטון דוקומנטרי). 20.30 ציפיות מאוחרות (קומדיה אנגלית). 21.10 נגד הרוח (סידרה אוסטרלית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 ברכבת לוקסוס ללוס־אנג'לס (סדרה אמריקנית).

שבת 28.11.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.10 אחות קוקיה (רק בערוץ 3) 18.00 הרוצח (סידרה בצרפתית). 18.15 ילדי רחוב די.בי.סי. (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם בצרפתית. 18.50 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 18.30 אשנב לעולם בצרפתית. 18.50 תיאטרון האגדות (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 חברים בלבד (קומדיה אנגלית). 21.10 בידור חו"ל. 21.10 סרט עלילתי באורך מלא.

יום ראשון 29.11.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.20 פנקי ברוסטר (רק בערוץ 1). 16.45 מדע ודעת (דוקומנטרי — רק בערוץ 1). 17.10 עולמו של וולט דיסני (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרנו (צרפתית). 18.30 כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 18.50 ההיסטוריה של הטבע (דוקומנטרי). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 צ'רלס בשליטה (קומדיה אמריקנית). 21.10 התהוות הצמחיה בעולם (סדרה דוקומנטרית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 ספינת האהבה. 23.00 האקוולייזר (סידרת מתח אמריקאית).

יום שני 30.11.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.10 ג'ק הלברון (רק בערוץ 1). 17.30 סרט דוקומנטרי על מדע (רק בערוץ 1). 18.00 ההיסטוריה של הטבע (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 מגזין ספורט בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 קייט ואלי, (קומדיה אמריקנית). 21.10 פלקון קרסט (סידרה עם ג'יין וויימן) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 רצח בבורסה (סדרה אנגלית).

יום שלישי 1.12.87

15.30 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.50 המצלמה הנסתרת (רק בערוץ 1). 17.00 סיפורים קצרים (רק בערוץ 1). 17.10 מדע ודעת (דוקומנטרי — אנגלית — רק בערוץ 1). 18.00 רישליה (צרפתית). 18.30 מטבח בינלאומי (דוקומנטרי על בישול). 18.30 כדורגל בינלאומי (רק בערוץ 1). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 20.30 במשיכת מכחול (קומדיה אנגלית). 21.10 רמינגטון סטיל (סידרת מתח אמריקנית) 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סיפורי המסתורין של רואלד דאהל (סידרת מתח אנגלית). 23.10 מתוח בכל שעות היממה (קומדיה אנגלית).

יום רביעי 2.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 16.30 סיפורים עולמיים. 17.00 ילדת הסלא (רק בערוץ 1). 17.25 המגלים (רק בערוץ 1). 17.50 בית חולים (סידרה באנגלית רק בערוץ 1). 17.55 שאנז אליזה (תכנית בידור צרפתית). 18.00 הקוסיגאר (סדרה בצרפתית). 18.30 תכנית בידור (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.15 ירדן היום (צרפתית). 19.30 חדשות בעברית. 20.30 ולרי (קומדיה אמריקנית). 21.10 סרטים דוקומנטריים. 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 האטנר (סידרת מתח אמריקאית). 22.10 האבקות חופשית (בערוץ 1). 23.10 היי דיי היי (קומדיה אנגלית).

יום חמישי 3.12.87

15.50 סרטים מצויירים (רק בערוץ 1). 17.15 האיש הבלתי נראה (רק בערוץ 1). 17.30 חלומות ג'ינג'ר (צרפתית). 17.45 עולם החיות (רק בערוץ 1). 18.00 רחוב קרנו (צרפתית). 18.30 סרט דוקומנטרי על טבע (צרפתית). 19.00 חדשות בצרפתית. 19.30 חדשות בעברית. 19.45 מגזין ספורט. 20.30 רגעים מביכים. 21.10 אלפרד היצ'קוק מגיש (סיפורי מתח). 21.30 לא ניתן להוכיח (סידרת מתח אנגלית). 22.00 חדשות באנגלית. 22.10 סרט עלילתי באורך מלא.

שחמט

בעיות וסיומים

בעיות השבוע

עמנואל הזר במרץ רב לפעילות יוצרת אחרי הפסקה של למעלה מ־20 שנה. בבעייתו מחליפים הצריחים הלבנים תפקידים (5452). במט־לדעת הפתרון פשוט למדי (5453):

5452. עמנואל נבון — חולון — מקורית

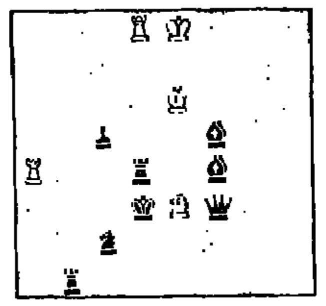

5+8 מט־עזר בשני מסעים

5453. ה. קולונלי — H. COLONELLI
ברזיל — BRASIL
מקורית — ORIGINAL

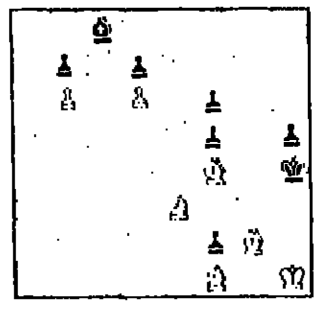

7+8 מט־לדעת בארבעה מסעים.

פתרונים אל העורך, רח' רמת הגולן 43, ירושלים 97703.

גביע לבעל היובל

יואל אלוני (וכן גם אחיו התאום הלל אלוני מחבר הסיומים) חגג לפני זמן קצר את יום־הולדתו ה־50. יואל הוכיח את יכולתו בחיבור בתחרות החיבור המהירה שהתקיימה באסיפה השנתית של הפרובלמאים, וזכה בגביע נאה. נוא התחרות הוגדר כדלקמן: „נדרשות בעיות דו־מסעיות אשר בפאזה אחת לפחות (מעמד, התעיה או פתרון) יש מניעת דואלים הנוצרת על־ידי התרת כלים שחורים במסע ההגנה של השחור".

יואל אלוני
תחרות חיבור מהירה, תל־אביב 11.87
מקום ראשון

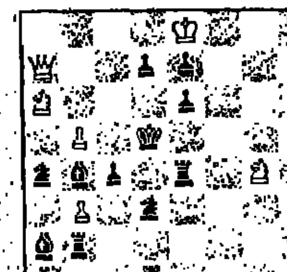

9+11 מט בשני מסעים

במעמד: 1. —, מד6. 2. מה:ד7× (2. מה־ד14?)
(פתרון: 1. מה:ג7. (2. מה־ה5×).
1. ... צד2, 2. מה3× (2. פ:ב4?)
1. —, צ:ז2, 2. פ:ב4× (2. פה3?)

המפגש החודשי

הפגישה החודשית של הפרובלמאים תיערך כרגיל ביום שלישי 1.12.87 [illegible] רח' הסטמך 6 [illegible] תל־אביב. החל משעה 18.00. פותרים ומחברים מוזמנים.

תחרות הפתרונים — ספטמבר 1987

[illegible]

פתרונים

[illegible]

קרבות ותחרויות

משחקי הליגות – מתחילים

משחקי הליגות לשחמט, יחלו בשבוע הבא, חלקם ביום רביעי הקרוב, רובם בשבת שלאחריו. במוקד יעמדו משחקי הליגה הלאומית בה רשומים מספר שחמטאים זרים שלמעשה לא יוכלו ליטול חלק במשחקים בגלל תקנון הקובע שעליהם לשהות בארץ לפחות במשך שלושה חודשים לפני שהם משחקים בליגה.

המפגש המעניין ביותר בליגה הלאומית (סבוב ראשון), הוא בין העולה החדשה, הפועל תל־אביב, שנייסה לשורותיה את אלוף ישראל בשחמט נתן בירנבוים והאמן הבינלאומי אליהו שווידלר. היא תתארח אצל אס"א אוניברסיטת תל־אביב. עדיין לא ברור מי ישחק ליד הלוח הראשון של אס"א. רב האמן יהודה גרינפלד תובע שיחרור מהפועל פתח־תקוה, לאס"א שאינה מוכנה לשחררו. תביעתו תבורר בבית הדין של האיגוד הישראלי לשחמט, ביום ד' הקרוב. הפועל פתח־תקוה/הוד השרון תתארח אצל הפועל רחובות. אס"א טכניון־חיפה תארח את „הפועל־פלדקליין" ראשון־לציון. האלופה, באר־שבע, עם אלון גרינפלד בראש, תארח את ביכורי־העתים א' ת"א. „רובינשטיין" ירושלים תארח את הפועל הרצליה.

גביע ליברמן

רב־האמן יהודה גרינפלד והאמן הבינלאומי גדי רכליס ניצחו במשותף בתחרות לזכר משה ליברמן, שנפל במלחמת יום הכיפורים. התחרות נערכה בפתח־תקוה. שני המנצחים סיימו עם 4.5 נקודות בחמשה משחקים בהקדימם את רן שבתאי, אורי ז'ק, נתן בירנבוים ויעקב סטיסיס בן ה־14 וחצי – 4 נקודות כ"א. הפתעת התחרות: ניצחונו של שבתאי על בירנבוים. התחרות נוהלה בידי ערן, בנו של האמן ידעאל סטפק.

הפתעות באליפות תל־אביב

האמן הבינלאומי נתן בירנבוים והאמנים עופר ברוק ואורי ז'ק מוליכים בראש באליפות הפתוחה של תל־אביב לאחר משחקי הסבוב הששי. אילן מנור בן ה־18 שניצח בסבוב החמישי את יהודה גרינפלד, הפסיד בסבוב הששי לעופר ברוק, בן גילו. ז'ק ניצח את יונה קוסאשווילי, שניצח שני סיבובים קודם לכן את בירנבוים. בתחרות מצטיין גם דן לפן שלזכותו היו 4 נקודות ומשחק לא גמור.

אליפות עמק חפר

בקיבוץ העוגן החלה אליפות עמק חפר לזכרו של סנאי שרגאי ז"ל. 20 שחמטאים מהאזור משתתפים בטורניר.

הקרב הטוב ביותר

רב האמן ההונגרי לאיוש פורטיש, בן ה־50, ישחק בסוף ינואר הקרוב בפעם השביעית במסגרת דו־קרבות המועמדים לאליפות העולם. פורטיש, בכיר שחמטאי הונגריה, העפיל לדו־קרבות בעקבות ניצחונו על רב־האמן האנגלי ד"ר ג'ון נאן בן ה־32 בדו־קרב 2:4 (2 + 4 =). פורטיש ניצח בשני המשחקים הראשונים. הטוב במשחקי דו־קרב זה היה המשחק הראשון, המובא להלן.

הגנת גרינפלד
לבן: פורטיש — שחור: נאן
בודאפשט 1987

1. ד4, פו6; 2. ג4, ז6; 3. פג3, ד5 (הפתעה. ד"ר נאן אינו נוהג לשחק את הגנת גרינפלד, אלא הודית של המלך או הגנת בנוני) 4. ר:ד5 (עוד הפתעה. פורטיש נוהג לשחק, כפי ששיחק קארפוב נגד קספארוב במשחק ה־15 בסביליה, 4. פ:ד5 [illegible]

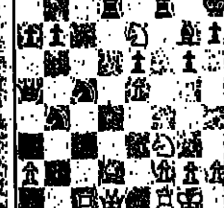

[illegible]

תשבצים

תשבץ 211

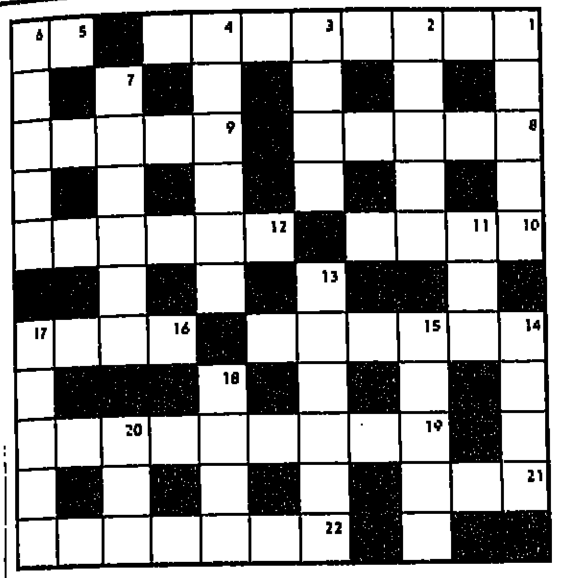

אפקי:
1. שר אמריקני שהתפטר לא מזמן. 5. חלק מן התבואה. 8. ציור – שרטוט בעפרון. או בפחם. 9. בעל תאוות אכילה. 10. בקש מאוד. 12. מן השחקניות הראשונות בתיאטרון העברי. 14. שכונה בדרום מערב ירושלים (ליד בי"ח הדסה). 16. עוזר ראשי לנשיא, וכן לרמטכ"ל ועוד. 19. שתק, לא הגיב. 21. מס נמל. 22. פרופ' להסטוריה עתיקה, לימד ב־אוניב' העברית (ש"פ אביגדור).

אנכי:
1. יצור קטן מאוד. 2. ארגון מתנדבים העוזר לחולים ולנכים בארץ. 3. בקצור מסמך שאינו חסוי. 4. זמר ושחקן ישראלי (ש"פ ישראל) 6 כנוי בפי חז"ל לאדם חריף שכל (כ"מ). 7. שגריר ישראל בבריטניה ב־1982. 11. חפץ שהיה מלהיב את נרקיסוס. 13. התנהגות נאותה, התנהגות מכובדת. 14. מעשר מכות מצרים. 15. תרוץ עם בסיס. 17. טיפול המונע בלאי או ריקבון (כ"מ). 18. זוג מדענים צרפתיים. היא גילתה את הרדיום. 20. בלע"ז־חצי, בינוני, אמצעי (למשל במוסיקה).

אגוזן 211

אפקי:
1. קיום מצוות נראה כפולחן האישיות (3,5). 5. בד"כ נמצא במדינה לא לבד (2). 8. בגד למופקרת (5). 9. ההצגה המתאימה לשובתים לפני שיתחשך עליהם עולמם (5). 10. הרם את המורל שלא תהיה בהלה (4). 12. רוחה של האמונה הורגת את בעליה (6,6) (עפ"י רותי ר.). 14. זה שנחשב תמים עוד ילמד אותנו (4). 16. מסתלק לגמרי כשמציבים תנאי לקשר (4). 19. השתלטות על עמדות הכוח במידבר ההסתדרות הציונית (5,4). 21. כדורסלן אשפוז (3) 22. זה ספני, היה שמה הרחק מכאן (7).

אנכי:
1. נראה בעין שנעשה שמוש לא נעים בחבל למלכה (5). 2. בדרך למזמורת יש נהר (5). 3. התרד מן הבהמהז לאו דוקא (4). 4. האם ישר מן הצבא הגיעו או להיפך? (3,3). 6. הבגדים גורמים לה מתח (5). 7. נוזל מעות גורם לאי בהירות. 11. משמש לשעשועים לגוף ולשכל (3). 13. ראה 12 אפקי. 14. לשביתה יש גורם נוסף (3,3). 15. וכי ניתן לו לשכנע במוח (5). 17. מאמה סומק הלהיבה כנראה בשירתה (5). 13. לבנה רסקה אותו כנראה (4). 20. גם עפ"י פרויד הוא כופר – בעיקרו (3).

פתרונות

אגוזן 210

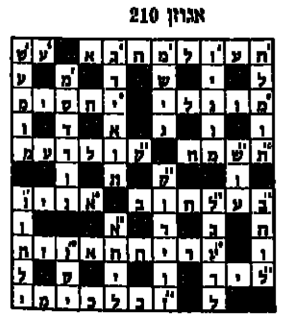

תשבץ 210

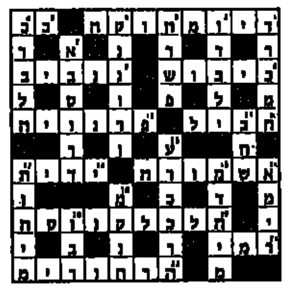

אמיר בן־אור

ברידג'

אלופי העולם

בחודש אוקטובר הסתיימה בג'מייקה אליפות העולם לקבוצות (גביע ברמודה לאליפות הפתוחה, וגביע ונציה לאליפות הנשים). בתחרות השתתפו קבוצות שזכו באליפויות האיזוריות (מאיזורנו, האזור האירופאי, עלו שבדיה ובריטניה, שסיימו במקום הראשון והשני באליפות אירופה בברייטון). לאחר כמה שלבים של תחרות זכו במקום הראשון, הן באליפות הפתוחה והן באליפות הנשים, נבחרות ארה"ב.

לארה"ב (באליפות הפתוחה), זו השנה השביעית ברציפות, ואילו לנבחרת הנשים נצחון ראשון מאז שנת 1978. היד הבאה חולקה באליפות זו בתחרות בין בריטניה לוונצואלה.

	♠ 6 ♥ Q 6 5 3 2 ♦ K 10 2 ♣ 8 7 6 5	
♠ K 4 3 ♥ K J 9 ♦ A Q 9 7 5 ♣ Q J		♠ A Q J 8 7 ♥ — ♦ J 8 4 3 ♣ A 10 9 4
	♠ 10 9 5 2 ♥ A 10 8 7 4 ♦ 6 ♣ K 3 2	

מחלק: מערב
פגיעים: כולם
ההכרזה:

מערב	צפון	מזרח	דרום
פלינט	המואי	שייאן	קאמוני
1 ספייד	-------	2 דיאמונד	-------
3 הארט	-------	3 ספייד	-------
4 קלאב	-------	4 בלי שליט	-------
5 הארט	-------	5 ספייד	-------
6 דיאמונד	-------	-----	-------

ספלינטר

ביצוע החוזה אינו מסובך. דרום הוביל בספייד, הכרוז יכול לזכות ב־13 לקיחות, אולם מפחד של חיתוך ספייד, שיחק אלוף דיאמונד ודיאמונד נוסף. צפון זכה וחזר בדיאמונד. הכרוז ביצע עקיפה בקלאב והחוזה בוצע. בחדר הסגור התנהלה ההכרזה הבאה:

לאור הכפל של צפון, הוביל דרום בקלאב. הכרוז שיחק את האלוף, המשיך בנסיך דיאמונד, מלך מצפון ואלוף ממזרח. הארט נחתך בדומם, דיאמונד קטן, והכרוז ביצע עקיפה על ה־10 דיאמונד. הארט נוסף נחתך בדומם, ספייד למלך שביד, מלכה דיאמונד, וידו של הכרוז גבוהה, כשהוא משליך שני מפסידים (בהארט וקלאב) על הספיידים הגבוהים שבדומם. מה ש„מצחיק" בכל העסק הוא, שאם צפון מתעלם מהחוק של כיסוי תמונה בתמונה, ואינו מכסה את הנסיך דיאמונד במלך, החוזה מוכשל, בדקו ותיווכחו.

מערב	צפון	מזרח	דרום
מאנריק	פורסטר	סלומון	ברוק
1 ספייד	----	2 דיאמונד	----
3 הארט	----	3 ספייד	----
4 קלאב	----	4 דיאמונד	----
4 הארט	----	4 בלי שליט	----
5 קלאב	דאבל	5 בלי שליט	----
6 דיאמונד	----	6 ספייד	----
7 דיאמונד	----	----	----

גם אצלנו נערכות אליפויות, ואליפות ת"א הגיעה לשלב חצי הגמר. בתחרות הפתוחה מוביל הזוג שאופל אורנשטיין (מקום שני הוכצייט פרידריך ושלישי קראוס־קראוס). בתחרות הנשים מובילות מגד־ברבר (מקום שני הויצ'קר־בר, מקום שלישי אלבר־פורת).

ארנונה שפאו

בודד מול הקוברה

השחקן **אדם בלדווין** („שומר הראש שלי") הוא תלמיד תיכון, חבר בכנופיית נוער קשוחה בשם „הקוברה". הכנופיה מטילה את אימתה על תלמידי התיכון, דורשת מהם פרוטקשיין ומספקת סמים במחירים מופקעים. בעקבות פשיטה משטרתית מסגיר ג'ף את מנהיג החבורה במטרה לתפוס את מקומו.

צ'ינקו, המנהיג, נשבע לנקום בג'ף, מיד עם צאתו מבית הסוהר. העלילה מסתבכת כאשר שרי, חברתו של ג'ף מקבלת איומים על חייה ומוכה עד אובדן הכרה ע"י חבורת בנות הקוברה. חיסול החשבונות בין ג'ף לצ'ינקו האיום נקבע בין כתלי בית־הספר, מייד בסיום יום הלימודים. את הסרט ביים **לארי גרוס**, שבעבר שיתף פעולה עם הבמאי **וולטר היל** („רחובות לוהטים") בכתיבת התסריטים. „אסתר", ת"א.

קתרין מישם בסרטו של אלן קאבאלייה „תרז"

לאבד בתולים בטיחואנה

כנראה שבעקבות הקרנת סרטו החדש והמצליח של הבמאי האמריקני **קרטיס הנסון**: „מחלון חדר המיטות", ואולי גם עקב הצלחת סרטיו של השחקן **תום קרוז**: „אהבה בשחקים" ו„צבע הכסף" – הוחלט לשלוף להקרנה את סרטו המוקדם יותר של הנסון: „לאבד בתולים בטיחואנה". תשאלו, למה כבר אפשר לצפות מסרט עם שם שכזה. האמת היא שלא הרבה. מדובר כאן במעין „אסקימו לימון" אמריקני המתרחש בראשית שנות ה־60. שלושה תלמידי תיכון (**תום קרוז, ג'ון סטקוול** וג'**די ארל האלי**) עוברים את הגבול מלוס אנג'לס המהודרת לטיחואנה המסמורטטת הסמוכה כדי שלוש שעות נסיעה. מטרתם: להיפטר סוף סוף מהבתולים. למה צריך לעניין אותנו פרשיית איבוד הבתולים שלהם: לא יודעת. מכל מקום שלושת החברים אוספים בדרך טרמפיסטית וסעדת (שלי לונג) שזה עתה נפרדה במריבות מבעלה הבוגדני ומתכננת להשיג גט מהיר במכסיקו. בטיחואנה כל אחד פונה למעשיו. הנערים הולכים לבית הזונות, הבחורה לעורך־דין הרמאי. כעבור מספר שעות הם מתאחדים, הנער הביישן שלא הצליח לעשות כלום אצל הזונה מתגלה כמאהב נפלא בחיקה של האשה הנשואה, הרברבן מתגלה כבעל איבר מינורי, והחתיך המנוסה מסתבך בתיגרה עם חייל מארינס גברתני (**ריק רוסוביץ** מ„רוקסאן"). קומדיה וולגארית שמנסה להיטפל גם למסר חברתי על אמריקנים קפיטליסטיים שמנצלים את המקסיקנים. „גורדון", ת"א.

המשחק מבין לעיתים, אבל הסוויזי הזה מחפה על הכל. סרט קולנוע ראשון לבמאי אמיל ארדולינו, מומחה לעיבוד טלוויזיוני של בלטים. בסרט משתתפת גם הרקדנית סינתיה רודס שהיתה בת זוגו למחולות של ג'ון טרוולטה ב„להשאר בחיים" ו„פלאשדאנס". „הוד", ת"א.

ריקוד מושחת

הכלאה בין „שגעון המוסיקה" ו„פלאשדאנס" לבין „פלמינגו קיד" ו„בין דודי האמריקני" (ובטח אפשר למצוא עוד עשרות סרטים) – תוצאה את הסרט „ריקוד מושחת". סיפור סינדרלה מודרני המתרחש בראשית שנות ה־60 ומאחד בין גל סרטי הנוסטלגיה לבין גל סרטי המוסיקה והריקודים. העלילה רומנטית, מתקתקה, מיושנת וכלל לא הגיונית, כמו מספרי הנעורים של שנות ה־50, ומהווה ניגוד גמור לתוכן האירוטי של הסצינות הנועזות, ובעיקר לריקודים המושחתים שלא היו מתקבלים על הדעת בסרטי „הנערה מהבית השכן" של אותם ימים פוריטניים.

בייבי (**ג'ניפר גריי** בת ה־27, בתו של הקומיקאי **ג'ואל גריי** מ„קברט") היא נסיכה יהודיה מפונקת ואינטלקטואלית בת 17, מגיעה עם הוריה לכפר נופש יקרני, שם היא פוגשת לראשונה בחייה בנערים עניים ממעמד הפועלים. המפגש המהמם מסיט את הילדה הטובה מהתעסקות יתר בספרי הסוציולוגיה – למוקד אחר, הרבה יותר מגרה. היא מתאהבת במורה הריקוד היפהפה בן ה־21 (מגלם אותו **פטריק סוויזי** בן ה־34, מסדרת הטלוויזיה „הצפון והדרום") – מעין חיקוי טמבלי לג'יימס דין נזעם ומרדני. המשפחה מתנגדת לזיווג הלא מקובל, אבל הסוף טוב, כמו באגדות. הסרט מגוחך, מבדח באווליותו.

איכות

זליג – בית לסין, ת"א
המשפחה – לב, ת"א
החנות מעבר לפינה – תכלת, ת"א
או־דה־מלורא – צפון, ת"א
ללא מוצא – בן־יהודה, ת"א
לא זכולה בלי זה – פריז, ת"א
מגדל הקבורים – לב, ת"א
מטאל ג'אקט – חן, ת"א
משפחת המלבלבים – סינמה 2, ת"א
נדפי חוזק – לב, ת"א

תרז

סרט מפתיע של הבמאי הצרפתי אלן קאבלייה שעד כה נודע בסרטים שוליים, מעורפלים וחסרי ייחוד. הסרט זכה בפרס המבקרים של פסטיבל קאן 86, וקצר את כל הפרסים החשובים של פרס סזאר. מבוסס על חייה ויומניה של הנזירה תרז מרטין (1873־1897) שנפטרה בדמי ימיה ונודעה בכינוי „הפרח הקטן של ישוע". לאחר מותה הוכרזה כקדושה בידי הכנסיה הקתולית. „תרז" אינו סרט דתי העוסק בסוגיית האמונה כמו „אורדט" של דרייר, גם לא סרט על הממסד הנוצרי המתחסד והמושחת כמו „שם הוורד" – אף אלמנטים אלו אינם יכולים שלא לצוף מעת לעת על פני השטח. זהו סרט על קבוצת אנשים שחיים בתנאי הסגר מרצון. הסרט מתאר באובייקטיביות, ללא רגשנות ועם קורטוב הומור, את חייהן של קבוצת נזירות כרמליסטיות פטיות. אין זה סרט מיסטי. הוא עוסק באהבה מוחשית, כמעט סקסואלית, של אשה צעירה, למישהו שמת לפני 2000 שנה. אהבתה של תרז לישוע היא אהבה מוחשית. המשיח בשבילה הוא אהוב, חתן, לא מונח אבסטרקטי. הסרט מנסה להבין את מעמקיה ומניעיה הרוחניים של הנזירה שהפכה לקדושה, מנסה להעניק אנושיות לדמויות הקדושים הנוצריים.

גדולתו של הסרט באסתטיקה המיוחדת והפונקציונלית שלו. בפשטות המבנה שבו. כל פרט הכרחי. העלילה נטועה ברקע סתמי, חלל אולפן תיאטרלי של קירות ערומים ומינימום תפאורה, המבליטים את הסיטואציה האנושית החשובה מכל. קאבלייה כופה על הסרט משמעת פורמליסטית נוקשה אבל זו חולמת להפליא את האופי הקודר והסתגפני של חיי הנזירה. האסתטיקה המסכנית אינה הופכת לצעקנות מיופיפות נריאה. קאבלייה מצליח להפוך את המנזר [illegible] ויזואלית מרתקת, הצילום מרהיב, [illegible] [illegible] ... של כנסיה משואבת [illegible]

חמור וסנפי שעיוות לגמרי את הבשורה המשיחית. יוצאים מהסרט ולא ברור מה קאבלייה רוצה מאיתנו. עם זאת הסרט יפה, מרשים וחזק. קטרין מושה מלבבת ורעננה בתפקיד תרז שאמונתה ואהבתה לישוע היתה גדולה מכל פיתויי העולם. „בית ציוני אמריקה", ת"א.

מחלון חדר המיטות

כמעט טוב

במסורת המותחנים ההיצ'קוקיים טווה המותחן ה־חדש „מחלון חדר המיטות" רשת קורים ארוגים היטב שילכדו בתוכם את הגיבור הראשי, החף מפשע. השחקן **סטיב גוטנברג** („קוקון") הוא יאפי מצליח שעובד במשרד ארכיטקטים. אשתו של הבוס (**איזבל הופרט** הצרפתיה מ„רוקמת התחרה") היא אהובתו. בליל אהבה חשאי בדירתו, סילביה עדה לניסיון אונס ורצח בגן ממול הבית. התערבותה ממלטת את הפושע הפסיכופט שאת פניו ראתה בבהירות. למחרת העיתונים מבשרים על רצח ואונס של נערה אחרת. לא רחוק מביתו של המאהב. אבל סילביה היא אשה פאטלית, רציונלית ואפלה, ואינה יכולה להרשות לעצמה שבעלה יגלה את הרומן. טרי, המאהב האבירי, לוקח על עצמו למסור את המידע למשטרה, בלי לערב את אהובתו בכל העניין.

מאותו רגע יסתבכו חייו. הוא נקלע לתוך לבירינט מתוחכם במסורת סרטי הפשיע ההיצ'קוקי. במסדר זיהוי הוא אינו יכול להצביע על החשוד אבל מחליט להיטפל לאחד שנראה לו החשוד האמיתי. הוא רודף אחריו באובססיביות ועוזרת לו בכך הנערה שניצלה מהרצח ליד ביתו (אותה מגלמת **אליזבט מק'גוון** מ„היו זמנים באמריקה").

את הסרט ביים **קרטיס הנסון** שעיבד לתסריט את רומן „העדים" של אן הולדן. התסריט בנוי היטב, והסרט עשוי במקצועיות פונקציונלית ומורטת עצבים. לחובבי מתח וגוון. „רב חן", ת"א.

רוקסאן

כמעט טוב

הקומיקאי **סטיב מרטין** מנסה להתמודד בסרטו החדש עם דמותו הקלאסית של האביר הפייטן אציל הנפש סיראנו דה ברז'רק בן המאה ה־17 ממחזהו של **אדמונד רוסטנד** הצרפתי. עד עתה התבזה מרטין בקומדיות ורועות כמו „שלושה האמיגוס" או „אני את ואני" בהם הפגין כישור הישרדות מדהים יחסית לכוון קומי דליל בהחלט. רק לאחרונה הפגין מישחק לא רע בתפקיד של רופא שיניים סדיסטי ב„חנות קטנה ומטריפה".

מרטין הפיק וכתב את התסריט ל„רוקסאן" – עיבוד מדויק של המחזה, אף שהעלילה הועתקה לימינו, ומרטין חולל בה סוויץ' קומי רומנטי חוך כדי ויתור על הפן הטרגי, כדי להתאימו למידותיו הקומיות. וכך הפך סיראנו, על אפו הגרוטסקי, למפקד יחידת כבאים לא יוצלחים בעיירת סקי צוירית באמריקה.

אדם בלדווין בתפקיד ג'ף ואנה וקטורה מורטן מתוך סרטו של לארי קרוס „בודד מול הקוברה"

יופיו של החטא

כמעט טוב

ראשיתו של הסרט היוגוסלבי החדש „יופיו של החטא" במה שנראה כעוד סרט מדכא על מצבת העגום של האשה המנוצלת בכפרים הפטריארכליים בבלקן. ההמשך לא צפוי. כל רגע משנה כיוון וז'אנר. פתאום הוא גרוטסקה חריפה, פתאום הופך רומנטי, ולרגעים הוא אפילו פיוטי ומרגש. הניגודיות העזה היא שעושה את הסרט, ובה בעת גם מקבלת במה שהוא יכול להיות: בקצת ריסון, יצירה גדולה.

הסרט עוסק בזוג כפריים שחיים בהרים ליד מונטנגרו, הם עובדים את כפרם עם מטלטליהם הדלים וכמה תרנגולות, ויוצאים לעיר הקיט כדי למצוא עבודה אצל קרוב משפחה בשם גורג, גבר ארוטי שנולד מזמן את טובה של העיר, שם הוא חי בתפנוקים על חשבון נשים מסכנות שהביא מהכפר.

יגליקה הלוקה הרומנטיקנית עוברים בעיר הלם תרבות. יגליקה נשלחת במצוות גורג לעבוד כמשרתת בכפר נופש נודיסטי, שם היא האשה שהוא אוהב בחשאי היא אסטרונומית משכילה (דויל האנה מ„משפט הנשרים"). הגבר שאהובתו אוהבת הוא אחד: בריון יפה ומטופש שמקיא מהתרגשות מכל מגע שהוא רואה אותה (**ריק רוסוביץ'** שעשה תפקיד מצחיק בהחלט). סיראנו, או בעצם ס.ד., טוב הלב, מנסח למען הבחור את מכתבי האהבה הפיוטיים, אבל המטומטמת לא מבחינה מי הגבר שאוהב אותה באמת. מרטין מפתיע בסרט זה לטובה, הוא הרבה יותר מאשר בסרטיו הקודמים. עם זאת הגבר שהוא פנול לחוזה סרי הקסם שגילם את סיראנו בגירסה קולנועית משנות ה־50. הסרט חביב ואפשר בהחלט לראותו, אף שבאופן אישי בהחלט אני מעדיפה את סיראנו של חוזה פרר. בסרט משתתפת גם שלי דובאל הוותיקה, אחת מהקבועות של אלטמן שהופיעה בסרטיו „שלוש נשים", „נשוויל" ו„פופאי". היא גם מייסדת תיאטרון האגדות הטלוויזיוני. אתו הסרט ביים פרד שפיסי („הרבה ולא כלום") „דקל", ת"א.

נחשפת לראשונה בחייה למין חופשי ומענג ולגופות חשופים. ההיכן ממה שהיא מכירה מהבית. גם לוקה, השמרני והתמים, ודהם מהנושים שמציעות את מרכולתן, ומשפע האיברים שמציפים אותו בטברנה המקומית. הסרט מציג בקיצוניות את המשוואה הידועה על מפגש תרבויות: שפע מערבי ריקני מול נחשלות כפרית. חופש ערכים מול פוריטניות, עירום מזדקר מול כסות צנועה.

„יופיו של החטא" הוא סרט מקורי ויוצא דופן בעיקר מפני שאין לו שום בושה ומעצורים להציג עשייה בוטה ומביכה ששום סרט מתוחכם ומעודן לא היה מעז לעשות. הסרט נאיבי, ראשוני וגם כמו סרט מצרי, אך מציג תפיסה ויזואלית מדהימה, חושנית ותוססת. יש בו קסם פרימיטיבי. הוא מגיע לגבולות של קיטש אבל בזה עוצמתו המהממת. יופיו בניגודים העזים, הבלתי מתקבלים על הדעת, שהוא מציג. הבמאי הוא **זיווקו ניקולצה**, והשחקנים הם **מירה פורלן** ו**מיודרג קאראדזיץ** בתפקיד בני הכפר, **פטר בוזוביץ** הוא ג'ורג' הארסי, ויש גם שני בריטים בשם **אלן נאורי** ו**אינס קיטמן** שמגלמים בצורה מגוחכת את הנודיסטים שנעניקים שיעור אהבה נאלף לבת הכפר היפה. „פאר", ת"א.

יעל ישראל